AMBICEK

ROMAN de

OCTAV ŞULUŢIU

www.dacoromanica.ro

OCTAV ŞULUŢIU

AMBIGEN

ROMAN

GRAVURI DE I. ANESTIN

Editura „VREMEA" Bucureşti

www.dacoromanica.ro

Domnului Aron Cotruș

a cărui mare poezie am
admirat-o de multe ori fără to
i-a fost mărturisi, îi fac acum
această mărturisire și i-o dau
odată cu toată simpatia ce
care mi-o inspiră în mod egal
și omul.

4 Sept 1935.

LYDIEI
căreia îi datorez această carte,

i-o închin.

www.dacoromanica.ro

MOTTO :

Nu este prudent să vă întrebaţi de ce un om vă comunică gândurile sale. Poate vi le spune din dispreţ ; poate vi le mărturiseşte ca să vă arate că înţelegerea este dificilă; sau poate pentru că se simte singur. Oricare ar fi însă motivul, oare nu e mai delicat să primiţi un dar, — indiferent dacă este sau nu de valoare — pe care vi-l dă cineva cu dragă inimă şi să vă gândiţi că voi nu puteţi face aşa ceva în fiecare zi, decât să întrebaţi care-i este preţul, ca şi cum un gând, — prost sau bun, — ar fi asemenea stambei sau ciorapilor ? Spuneţi-mi de ce omul este un animal cârcotaş ?

PETRU MANOLIU

www.dacoromanica.ro

Vroiam să adresez această confesiune aceleia pe care n'am întâlnit-o niciodată. Am văzut-o când ţineam ochii deschişi spre idealul de neatins, asupra unui punct în gol. Visele nu se realizează niciodată; dar cu atât mai mare e realitatea lor.

Mi-a apărut în iluziile de peste noapte asupra cărora viaţa mea nu are nici-o priză ca şi în jocurile imaginaţiei de peste zi; şi mi-a dovedit prin persistenţă că există undeva într'adevăr, că poate fi înlănţuită în braţe de un muritor favorizat şi că urechea ei înţelege un plâns solitar.

Confesiunea pe care o încredinţez acum hârtiei, începută adesea în mine, neîndrăsnind să se prindă într'un şir cronologic, am încercat uneori să o tălmăcesc în cuvinte scrise, când plictisit de istovitoarea monotonie a zilelor citadine mă retrăgeam în vre-un cotlon sufletesc să petrec răgazuri intime.. Am încercat să o scriu uneori — de multe ori — şi n'am izbutit: poate că viaţa nu-mi ajunsese încă o po-

www.dacoromanica.ro

vară, ca astăzi, sigur că nu aveam cui să povestesc stupiditatea unor repetate renunţări la fericire.

Viaţa mea asta e: o renunţare la fericirea de-a nu simţi şi a nu înţelege, o renunţare intelectuală. Am văzut c'aşi putea hălădui ca o larvă, zidit într'o atitudine de folosire practică a plăcerilor materiale. Un demon însă m'a împins totdeauna spre prăpastia presimţită în viaţa mea, spre spărtura ce simt în sufletul meu.

Sunt bolnav.

A spune însă numai atât e prea puţin.

Trebue să spun cum a crescut această maladie temperamentală, cum a prins teren în voinţa mea, cum a cuprins-o asemeni unui vâsc a îm brăţişat-o până la înăbuşire. Aproape, nu însă de tot. Atât mi-a mai rămas: ca să pot scrie. Acum nu-l mai părăsesc până nu voiu aşterne toată aventura mea miraculoasă. Voiam înainte să o scriu pentru ea. Tot mai speram să vină. Acum însă o scriu numai pentru hârtie. Sau pentru copilul ce va să vină. Căci, impotent, am fost în stare totuşi să fac un copil. (De ce sunt impotent sufleteşte numai ? De ce nu mi s'a uscat chiar rădăcina vieţii ?). E adevărat că acest copil e mai mult opera Elinei decât a mea.

A planta copii e un lucru de nimic; a-i transplanta în viaţă e operă de hotărâre şi durată.

www.dacoromanica.ro

Ştiu că n'am să-i pot fi de folos cu nimic băiatului meu. Nici măcar două palme n'am să-i pot da, atunci când nu-şi va îndeplini datoria de şcolar. Cel puţin să-i dau un ajutor la o vârstă prielnică ,atunci când va citi acest caet, ca să-l pună în gardă contra lui însuşi. Să ştie să se ferească de ceeace am lăsat eu în el şi să se apropie mai mult de urmele măsei. Dacă va fi băiat. Căci fata ar semăna numai cu măsa.

Nu mai las condeiul acum când m'am găsit pe mine. Căci cui altuia decât hârtiei aşi putea să-i vorbesc ? Un om nu poate asculta jelania altuia fără nerăbdare şi fără să se amestece pe sine în confesiunea lui.. Nimeni nu te ascultă decât în speranţa de a se vedea în oglinda ta. In oglinda mea nu s'ar putea recunoaşte nici unul dintre prietenii sau cunoscuţii mei. Prietenul este un depozitar preţios, exemplar greu de găsit, pentru care confesiunea să fie o comoară de ascuns. După confesiunea cea mare prietenia trebue încetată.

In fiecare din noi doarme bărbierul unui Rege Midas. Dacă n'aşi scrie aşi urla pereţilor ce am de spus, numai pentru a auzi împărtăşită suferinţa. Aşi vorbi umbrei depe perete, imaginei din oglindă, câinelui sau pisicii. Nu-i deajuns. Toate astea n'au ecou. Dacă bărbierul regelui Midas ar fi putut sta de vorbă numai cu pereţii ar fi făcut-o. Dar el vrea s'audă repetându-se. Şi s'a dus în grădină şi a şoptit în pă-

www.dacoromanica.ro

mânt şi cred că în fundul sufletului a avut speranţa că vor creşte trestiile cari vor împrăştia mai departe vestea că Midas are urechile de măgar. Bărbierul ştia că vestea trebue să aibă un ecou. Omul nu caută să se golească de secretul lui decât pentru a-i auzi perpetuat ecoul, pentru a se convinge de adevărul pe care-l poartă şi nu-l crede. Nu mărturisirea îl uşurează ci reflexul ei.

Când scriu aud răsunând fiecare cuvânt în urechea a mii de oameni şi am impresia că-mi răspund chiar. Aud vocea lor obosită de ascultare, ducând mai departe suferinţa mea, alături de alte inimi, de alte urechi, de alte buze. Şi mă bucură perpetuarea aceasta a durerii atâta vreme ascunsă şi care se disolvă acum în murmurul tot mai larg al mulţimii de confidenţi presupuşi.

* * *

Femeia merge ca o odaliscă. Crupa îi dansează şi întinsă pe ea mătasea se cutează ca o piele neagră.

Se grăbeşte. O aşteaptă acasă o mamă cicălitoare sau una bună, sau nu o aşteaptă nimeni, sau un bărbat. Dacă o aşteaptă un bărbat o urmăresc în zadar şi degeaba aşi încerca să-i vorbesc. Are un bărbat, nu-i mai trebue unul. Dar cum să aflu ? In tramvai m'aş uita să văd dacă are verighetă în deget. Acum însă nu pot. Dar de ce n'ar putea

www.dacoromanica.ro

avea şi doi bărbaţi ? Şoldul arată că poate suporta şi mai mulţi; e clădit bogat, pe o schelărie întinsă. E o femeie înaltă, cu cărnurile arcuite de un compas larg deschis.

Mă grăbesc. Trebue să-i vorbesc. Acesteia să-i atrag cel puţin atenţia, să ştie că o urmăresc, sau că o plac şi că o vreau. Poate îmi oferă vre-o punte de apropiere.

A câta oară străbat drumul acesta?Cu pulsul accelerat, cu trupul întins spre ea ca un ac de busolă spre capătul magnetic al Nordului, e a suta femeie după care alerg. Se grăbeşte ca şi celelalte, e tot atât de înaltă şi o cunosc tot atât de puţin, adică de loc.

S'a oprit la o vitrină. Aşa dar nu se grăbeşte. Pentrucă nu o aşteaptă totuşi nimeni acasă. Am trecut mai departe şi am impresia că am dărâmat un vas. Şi panica poznei mă împinge din spate. Nu-i *simt* privirile, dar *cred* că a pornit şi ea şi se uită după mine. Se uită fiindcă sunt înaintea ei şi merge în aceiaşi direcţie ca şi mine şi când mergi nu poţi privi decât înainte. Dar oprirea la vitrină n'a fost oare un simplu pretext ? N'ar dovedi nimic aceasta? Nu se grăbeşte. Dar ar trebui să se grăbească, pentrucă e târziu noaptea. Aşteaptă să-i vorbesc?

Fără ca eu să fi încetinit pasul, femeia a ajuns lângă mine şi m'a întrecut. Nu mi-a aruncat nici-o privire.. Deci nu m'a remarcat,

www.dacoromanica.ro

deci nu pentru mine s'a oprit. In treacăt pe obrazul rotunjit de un compas mai subţire străluceşte auriu un puf fin. Aş putea încerca să-i vorbesc. A trecut repede. Dar dacă aşi fi încercat să-i adresez cuvântul introductiv, mi-ar fi surâs, oricum. Iuţesc mersul şi în câţiva paşi sunt iar în spatele ei. Crupa-i dansează mai panic, se încovoaie în legănări mai largi. Imi aude paşii, îmi simte prezenţa la spate, dar nu întoarce capul. Nu! Nu se poate, nu mă vrea. Dacă ar accepta ar da un semn, ar ofta, ar întoarce capul, ar surâde, sau ar lăsa să-i cadă pacheţelul din mână. De sigur că o aşteaptă un bărbat acasă. Unul cunoscut şi dorit, a cărui îmbrăţişare o va împleti peste puţin. La el se gândeşte acum şi l-ar dori alături pentru a scăpa de urmărirea unui inoportun.

Strada se întinde în nesfârşire. Guri de străzi lăturalnice rămân în urmă, în dreapta, în stânga, dar strada pe care mergem nu se mai termină.

Femeia înaltă mă atrage după ea ca pe un hipnotizat. Sub mătase stă bănuită carne abundentă, mai mătăsoasă şi albă. Ştie că o urmăresc. Strada e singuratecă şi rareori trecători ne vin din faţă. Rareori peste paşii mărunţi, uşori, tocăniţi, ai pantofilor ei, peste paşii rari, grei, bătuţi, ai mei, se aşează fâşia ascuţită a unui fluer, sau paşii indiferenţi, sgrunţuroşi ai altui trecător. Ştie deci.

www.dacoromanica.ro

Poate nu se întoarce de teamă. Poate din curiozitatea de a vedea cât de îndrăzneţ sunt.

La un colţ, sub un felinar, a întors capul, fără să se oprească, o clipă numai. Rotundul auriu al obrazului l-am văzut mărginit de un ochiu pânditor înspre mine, apoi a dispărut. Femeia îşi continuă drumul în aceeaşi legănare egală şi precipitată. Dar m'a privit! Aşteaptă deci !

Mă apropii. Acum îi voi vorbi. Trebue. Dacă s'a întors, a vrut să arate o chemare. Mă apropii. Sunt în urma ei, aproape s'o ating şi un val de otravă îmi paralizează respiraţia. Limba mi se încleştează şi repezit în mers, nu mai cutez să mă opresc. Trec pe lângă ea fără să am curajul măcar să întorc ochii, alerg drept, privind în pământ, ca şi când femeia n'ar fi existând pe strada asta, acolo, alături. Nu pot! Merg decis, aproape fug un timp şi la un colţ de stradă privesc înapoi fără să mă opresc. Femeia merge la fel, fără schimbare, calm.

Am renunţat, sunt obosit.

Şi de-ar fi întors încă odată capul !...

* * *

A câtea femeie? A suta poate. Nu le-am numărat, dar aşi putea desena un şir. Sunt toate la fel: înalte, voinice şi îmbrăcate în negru. Ador femeile îmbrăcate în mătase neagră. Mama se îmbrăca deseori în negru şi-i şedea

www.dacoromanica.ro

bine. Păstrez şi acuma amintirea ei, într'o rochie lungă, neagră, dar de catifea. Eu prefer mătasea. E mai generoasă. Te lasă să simţi prin ea mai mult, nu ţi se impune pipăitului, nu-ţi pătrunde până 'n nervi. Catifeaua zgârie nervii. Catifeaua şi caisele, cu perii lor insuportabili te înfioară dacă treci degetele pe ele. E oribil.

Aşi putea înşira o sută de femei cărora le-am călcat pe urmă ca un lup. Pe niciuna n'am acostat-o. Nici uneia n'am îndrăznit să-i adresez cuvântul de invitare. Am aşteptat mereu. Credeam că se vor opri şi vor zâmbi încurajator. N'au vrut. Şi ele aşteptau ca şi mine. Femeia e făcută să aştepte şi să accepte. De aceea ele nu puteau să se întoarcă, să mă îmbie. Nu puteau decât să mă asculte şi să-mi reziste, să se opună tocmai pentru ca mai târziu să se lase învinse. Şi eu n'am putut să le vorbesc..

Imi lipseşte curajul? Siguranţa, hotărârea ştiu că nu. Dar îndrăzneala e ultimul brânci peste pragul hotărârii. La început e hotărârea. Eşti sigur că o vei duce la îndeplinire şi în momentul când ai zis: voiu face, să sări peste bord, imediat. Dacă nu o sfârşeală otrăvicioasă te pătrunde şi nu mai reuşeşti nimic. Fapta cere îndrăzneală, adică repeziciune. Aceasta intimidează şi-ţi aruncă femeia în cătuşele braţelor. Eu mă opresc totdeauna în momentul în care trebue să săr.

www.dacoromanica.ro

Femeile pe cari le-am urmărit — pe nici una de două ori — nu le-am iubit. Ce urmăream? Căutam o femeie. Pe care să o iubesc şi care să mă iubească. In fiecare vedeam posibilitatea unei înţelegeri erotice. Speram că una va înţelege de ce îi iau urmele şi mă va încuraja şi-mi va încredinţa o fericire. Speram cel puţin o satisfacţie carnală pe care nu mi-o puteau da profesionistele. Cu fiecare necunoscută credeam că voi putea întemeia în sfârşit o comuniune de tandreţă şi de senzualitate.

Le-am părăsit acum. Am renunţat. Şi pentrucă nu voiu putea niciodată să vorbesc vreuneia din ele. Şi pentrucă am văzut că iubirea nu se găseşte pe stradă. Iubirea te găseşte ea pe tine sau nu. Ea nu se poate căuta. Vine neaşteptată, surprinde. Poate fiindcă nu m'a găsit încă iubirea, n'am îndrăznit să opresc nici una din femeile pe cari le-am urmărit.. Iubirea trebuie să-ţi dea şi curajul necesar unei întreprinderi.

Ei nu ! Asta e numai o amăgire pentru a-mi flata neputinţa. N'am acostat pentrucă n'am putut. Dar s'ar putea să nu fi putut pentrucă inconştient n'am simţit femeia care mi s'ar potrivi.

E absurd. Să fiu incapabil de-a acosta o femeie!

Ce păcat că nu umblă femeile după bărbaţi. M'aşi simţi destul de bine. (Laşitate!).

www.dacoromanica.ro

* * *

Să mă acosteze femeile pe mine?

M'am uitat să văd ce spune oglinda.. E nemiloasă în arătarea adevărului. Uite, ce văd în ea nu mă încurajează de loc să sper că voiu fi furat vre-odată de o amazoană.

Nasul ăsta l-ar putea purta cu fală şi o maimuţă. Cârn şi mic, străjuit între doi ochi mai mici, două măsline cafenii între pleoapele abia întredeschise — ochi de mongol, — nasul meu se pierde în prăpăstiile nărilor adânci şi negre. E în el ceva din farmecul lugubru al unor caverne într'un craniu ancestral. Sub nas, gura prea cărnoasă; buza de sus tăiată geometric de un zugrav darnic în carmin, ar fi frumoasă dacă sora ei de jos n'ar fi crescut exagerat de mult înainte, răsfrângând mult în afară o carne roşie, abundentă, desgustătoare: buze de mulatru. Pomeţii feţii roşii sunt ieşiţi. Sub ochi două adâncituri vinete. Fruntea mică sub un păr moale, moale, fără nici-o stabilitate, păr plat, unsuros, care abia cules în şiruri de pieptene, curge peste ochi, în laţe, atras de o irezistibilă stare haotică.

Figură hâdă, figura mea.

Inexpresivă. Ochi fără viaţă, fără grai.

Numai când mă strâmb figura capătă o vioiciune fascinantă. Sunt un maestru în schimbarea figurii. Fac schimonoselile cele mai inimaginabile şi peste trăsăturile mele trece o e-

www.dacoromanica.ro

lectricitate destructivă. Toate liniile se dislocă pentru a căpăta o dispoziţie cu totul nouă. Fiecare strâmbătură e o mască desăvârşită. Fiecare mască, e o figură nouă, roasă de lepră, hidoasă, înspăimântătoare. Când îmi strâng obrazul, îl boţesc într'o înstelare de riduri a-

dânci. Din trăsăturile acestea fără mişcare scot în oglindă cea mai complectă galerie de monştri, cum se văd prin satele negrilor. N'aşi putea descrie pe hârtie strâmbăturile acestea. N'aşi putea surprinde în cuvinte fiecare nouă alcătuire de riduri, de zeci de riduri, cari printr'o împerechere neaşteptată scot din nefiinţă

www.dacoromanica.ro

o nouă diformare a figurii. Un sculptor indian ar putea scoate din ele lecţii pentru zeii ireali din Pagode, sau un negru pentru idolii cu viaţă de lemn. De unde vin toate aceste tipuri stranii, bolnave, hidoase şi vii, *vii?* Din ce străfunduri lăsate în urmă, din ce hereditate hunică?

Viaţa feţii mele stă acolo, în grimazele pe care nu le pot purta în ochii publicului, pentrucă aş fi huiduit şi gonit. In faţa lumii figura mea respingătoare stă imobilă totdeauna şi rece. Când râd, se lărgeşte sub gaura nasului o altă gaură mai trivială şi două şiruri de dinţi se arată, încălecaţi la mijloc. Şi râd des (ironic!).

Dacă aş putea fi hidos cu totul, aşa cum sunt în fiecare strâmbătură! Dar nu pot nici măcar atât. In figura imobilă stă o urâţenie mijlocie, acceptabilă şi inexpresivă. Sunt numai hâd. Lălău.

Şi în aşa hal, să mă acosteze femeile pe mine?

Oroare! la aşa mină trebue să fii dotat cu un frumos talent de convingere, pentru a te face suportabil lângă o femeie. Cu îndrăzneală, cu obrăznicie.

De câte ori mă uit în oglindă mă scuip.

Ca de mine, nu mi-e de nimeni mai scârbă.

* * *

www.dacoromanica.ro

Mi-e scârbă de mine, mi-e grozav de scârbă. Mă detest.

Sun hidos şi laş. Lacune de bunătate în hăul rău al sufletului meu. sunt luminişuri mai urâte decât momentele de furie ale unui nebun de obiceiu calm. Suflet instabil balansând între neputinţă şi ambiţie, suflet ros de uri mărunte pe cari le îmbracă sub pretextul artificios al unei conştiinţe critice. Dacă aş fi frumos şi aş fi rău, n'aş avea de ce să sufăr. Mi-aş spune că n'am motiv să fiu rău, că nu sunt invidios, că n'am nimic de dorit... Dar sunt rău pentrucă sunt urât îndeajuns pentru a nu prezenta interes unei femei.

De ani de zile mă străduesc să trezesc acest interes în inima vreuneia, dar e zadarnic.. Niciodată n'am hotărât : aşa să fie şi să fi fost aşa. Am aşteptat aşa cum aştept pe stradă după ceam întrecut o femeie, să mă strige ea, să mă oprească. O! dacă m'ar opri o femeie ! Aş şti ce să fac atunci, ce să-i spui, cum să mă port ! Vreau ceva pentru care nu mă simt în stare să fac efortul cerut. De câteori ridic mâna pentru a o lăsa în semn de posesiune pe vreun cap bucălat, încheetura îmi amorţeşte şi umărul se frânge. Mâna cade obosită, limba se răsuceşte ca o scamă uscată şi în piept şovăie un fâlfâit şi moare o aspiraţie. Dorinţa nu se poate împlini.

Intors acasă mă scârbesc mai mult, mă detest

www.dacoromanica.ro

mai mult şi încă odată îmi fac judecata. Stau în faţa oglinzii şi scuip. Dacă n'aş avea un calm suveran în tot acest dispreţ de mine însumi, aşi înebuni. Dar nu înebunesc. Sunt senin până şi în aprecierea propriei mele persoane, în sfidarea mea.

Ce poftă nebună aş avea să mă dedublez ! Fiinţa din oglindă să prindă carne şi viaţă, să se mişte, să sufle şi să mă scuipe pe mine însumi, să-i simt întregul dispreţ aruncat de un alt *mine*. Poate numai aşa s'ar trezi în mine demnitatea, ambiţia de-a fi altfel. Dar nu se poate. Când mă dispreţuiesc, o fac din minte. Şterg oglinda cu regretul de-a nu mă fi putut jigni în carne, jigni de moarte, aşa ca să ţip şi să reacţionez.

* * *

O amintire frumoasă... De mult, sunt poate doi ani de-atunci, la cinematograf, priveam cu linişte interioară spectacolul, aproape desprins de cel care fusesem cu o zi înainte. O femeie s'a apropiat şi s'a aşezat lângă mine şi cu ea s'a aşezat şi parfumul. Un miros senzual şi exotic. Un parfum uscat, prăfos, care înăbuşe şi ameţeşte. Un parfum negru ca şi mantoul de catifea cu care era îmbrăcată femeia. Vedeam cu coada ochiului: un profil grecesc. Deşi aşezată, se vedea că e înaltă şi amplă. M'am uitat apoi direct. Şi o privii mereu alternând cu filmul.

www.dacoromanica.ro

O frumuseţe excepţională, căreia i-ar fi trebuit doar câteva tăeturi de daltă pentru a căpăta o ascuţime în rafinamentul trăsăturilor. Trebuia să-i vorbesc. Imi trebuia numai un mic gest al ei, o dovadă imperceptibilă de consimţire şi aş fi îndrăznit. Eram atât de aproape! Ii simţeam căldura palpitând prin mâna care-i atingea mantoul. .

Imi spuneam că nu trebue să aştept nici o clipă şi totuşi nu puteam începe. Ce să-i spun? Idiot ! Orice. Femeile nu sunt prea pretenţioase. Dar dacă este vre-o femeie excepţională? O bătaie de inimă îmi spunea bucuria unei asemenea eventualităţi. Şi un demon ironic îmi şoptea: „te vei simţi bine în societatea unei femei excepţionale, *tu*". Orice femeie e întâi femeie şi apoi excepţională, îmi spuneam. Şi apoi e atât de simplu. Filmul de faţă oferea ocazia unui schimb de păreri. Nu era greu ce-i drept. Dar, când să-i spun ceva, un alt gând mă opri: dacă e cu cineva, cu un altul ascuns într'o bancă mai în urmă?

Laş, temător. Incepe totuşi! Imprejur oamenii stăteau vârâţi în noapte ca scafandrii, şi imaginile frânte depe ecran legau ochii tuturora. In nări, insistent îmi stătea parfumul acela sec, prăfos, de floare exotică având forma unui sex deschis, floare moartă de sete. Parfum de heliotrope, de buze secetoase căutând umezeală.

www.dacoromanica.ro

Piciorul l-am dus încet şi l-am apropiat de piciorul femeii. Nu se mişca. Rigidă, privea continuu pe ecran. Presai piciorul de căldura pulpei privind indiferent la film. Nu răspunse şi de aceea mi-am retras piciorul. Nici acum nici-o mişcare. Ce idiot sunt, îmi spuneam. Dacă n'ar fi acceptat şi-ar fi retras piciorul! Parfumul îmi infiltra o slăbiciune care mă oprea de-a reîncepe jocul cu piciorul.

Trebuia totuşi. Imperativul acesta pe care-l scriu pe toate cărţile, pe toate hârtiile, nu ajung niciodată să-l asimilez. Nu-mi stă în inimă, pe buze sau în mâini.. E din afară, culeş de cine ştie unde, o reminiscenţă de lectură. In mine stă puternică numai neputinţa.

Mă uitam iar la ea. Aceeaş altă femeie în negru. Femeia care mă urmăreşte de ani de zile, femeia după care alerg de ani, femeia care aşteaptă de ani de zile ordinul meu, pe care nu pot să-l dau, nu pot, nu pot!

Când m'am plecat spre ea să-i şoptesc ceva, lumina s'a aprins ca prin farmec (se întâmplă şi astfel de coincidenţe!), peste filmul pe care nu-l văzusem. Intorcându-se, femeia a făcut semn unui bărbat aşezat mai în urmă. Un om de vreo 50 de ani, chel, neînsemnat şi funcţionar în trăsături, îmbrăcat corect, purtând ochelari ramaţi în aur. I-a răspuns chemând-o lângă el, unde se făcuse un loc liber. Ea s'a ridicat şi s'a dus cu parfumul.

www.dacoromanica.ro

M'a durut plecarea ei de lângă mine. Şi am avut laşitatea să mă aprob că nu i-am vorbit, pentru că am văzut că era cu altul. O femeie atât de frumoasă, alături de acea puhavă apariţie de biurocrat. .Ce păcat!

Azi încă mă mai urmăreşte amintirea ei. Nu i-aş mai recunoaşte figura, dar heliotropele îmi întorc adesea capul pe stradă, după o femeie parfumată cu ele şi care dispare în mulţime şi care nu e *ea!*

* * *

De ce nu îndrăznesc ? Oare din teama de-a nu fi refuzat ? Oh ! n'ar fi nimic un refuz, două, trei. Dar sunt sigur că m'ar respinge toate şi totdeauna. Fiecare m'ar lăsa în drum dezorientat, cu o rădăcină smulsă din suflet, cu o groapă mai adâncă în inimă. Siguranţa asta nu e de la creer. Când judec mai bine văd că totuşi unele nu m'ar respinge. De sigur poate ar trebui să insist mai mult decât alţii. Să le vorbesc. Să le prind braţul, să le şoptesc în ureche cuvinte de o tandreţă bruscă şi comandată. Poate aşi fi în stare să fac şi asta.. Deşi mi-ar fi peste puteri. Ceeace aşi fi în stare, ar fi să cer şi să aştept. E idiot să nu fac nimic. .Insă în carne simt condamnarea oricărui avânt, a ori cărui entuziasm.. Creerul îmi spune că femeile m'ar accepta, dar oglinda spune că nu. In fiecare trăsătură e ascunsă pecetea unei siguranţe: mă

www.dacoromanica.ro

va refuza. Numai când va ridica ochii la mine.

Am încercat odată să captez privirea unei fete. Instalată la o masă dimpotrivă, vorbea cu o prietenă căreia nu-i vedeam decât ceafa spumoasă. Se uita mereu la mine. Am ţintit privirea în ochii ei, încercând să-i fascinez cu toată chemarea, cu tot zbuciumul pe care-l simţiam. Credeam că-i pot transmite tot fluidul din mine, că îi voi magnetiza sexul. Sunt bărbaţi cari violează o femeie cu ochii. Fata pe care o priveam s'a uitat câteva secunde în ochii mei, apoi a izbucnit într'un hohot de râs. M'am recules şi mi-am dat socoteală că sunt ridicol. Nu pot fi seducător. Cel mult aş putea s'o înspăimânt compunându-mi una din numeroasele strâmbături de idol negru. Poate că fără să ştiu, când o priveam voiu fi schimonosit trăsăturile feţii.

* * *

Intre luminile înşirate ale caselor, între ochiuri electrice albe, aceeaş stradă taie întunericul cu o linie dreaptă, fără abateri.. Sus cerul se ascunde în funingini şi doar pe alocuri, printr'o jupuitură, o luminiţă ţistueşte. E drumul pe care-l bat de câţiva ani venind de la serviciu.

Am ieşit din librărie pe urma femeii. Capul, o clipă răsucit spre mine, mi-a arătat un surâs suav, pe care-l aşteptam de multă vreme. Insfârşit! De data aceasta o voiu opri. Şi mă

www.dacoromanica.ro

arunc pe urmele ei, adulmecând un parfum de floare de tabac, pe undele căruia plutesc culori arămii şi peisagii de azur oceanic.

Mantoul umple forma umerilor şi o înfundă într'un bogat astrakan, coborând apoi pe conturul torsului, pur ca o linie de amforă grecească. La coapse mantoul se opreşte şi după ce le-a lărgit cu discreţie cade ca un fus, strâns în jurul pulpelor. Picioarele de antilopă care-l poartă grăbesc.

Mi-a surâs şi pentru asta mă simt obligat. Iar mă apropii, sunt în spatele ei şi.. se întoarce, stă. Aşa dar a observat că m'am luat după ea :

— Ce doreşti domnule ?!

Mă priveşte uimită şi distantă. Inaltă, voinică; figura ascunsă în cârlionţii astrakanului, umbrită de pălăria mică, prelungită pe ochiul drept ca un cioc de corabie antică umblând în jocul apei. Mă bâlbâi, duc mâna la pălărie şi o salut înclinându-mă uşor:

— Doamnă...

Şi aştept. Mă măsoară o clipă, pufneşte dispreţuitor, se întoarce şi mă lasă cu respiraţia grea de efort, uluit de eleganţa sigură şi neatinsă cu care-şi înalţa frumuseţea.

Cât de inept am fost când mi-am închipuit că mi-a surâs mie ! Cine ştie cărei imagini văzute prin mine ca printr'o sticlă, cărei apariţii din amintire, cărui bărbat lăsat acum câteva

www.dacoromanica.ro

ceasuri în odaia lui, i se adresa lumina ochilor ei negri.

* * *

In camera mea, mă duc la oglindă şi îmi desfăşor calităţile groteşti. Seria de idoli negri exprimă toate ideile şi sentimentele sinistre. Iată groaza. Iată râsul hidos. Iată idioţenia. Iată ameninţarea teribilă. Iată uimirea. In formele lor boţite, ca trase de nişte sfori ascunse, măştile se perindă una după alta în apa oglinzii. Aşa. Acum uite şi originalul: nas cârn şi mic de maimuţă, ochi crăpaţi sub frunte ca ai unui chinez, buze de malaez. Cine dracu să stea şi să asculte declaraţiile unui asemenea ipohimen? Bărbatul trebuie să fie ceva mai frumos decât dracu. Eu n'am norocul ăsta. N'am o urâţenie totală, virilă. Nici o frumuseţe bărbătească. Sunt ca gustul prost al corcoduşelor sau ca banalitatea sgomotoasă a dovleacului. Mucedă şi palidă arătare care spurcă limpezimea oglinzii:

— Scuipă-mă!

* * *

Parcă aş fi singur pe lumea aceasta. Nu mai mă preocupă nimeni din jur şi nimic, afară de iubirea de neatins. Singur cu nevoia de dragoste. Cu fuga după necunoscute.

Am un prieten care opreşte noaptea necunoscutele şi le sărută, le strânge de mijloc şi le duce acasă la el, ca pe trofee, pentru a le

www.dacoromanica.ro

da drumul a doua zi, pocăite, cu dispreţ. Pe nici una n'o reia. Şi nici una nu e vre-o femeie uşoară. Alta îl aşteaptă în acea seară, fără să-l ştie, dar presimţindu-l. Cu aceeaş siguranţă o recoltează, cu aceeaş brutalitate o conduce în laţul braţului spre posesiune. Nici una nu se sbate, nici una nu ţipă, terorizate toate de evidenţa virilităţii atotputernice şi inevitabile. Se duc după el subjugate.

Eu nu vreau atâtea, ci numai una. Una pe care o fugăresc zadarnic în toate şi mi-ar fi indiferent care. Numai să vină odată după mine. Nu am nevoie de carnea ei, ci de sufletul ei. Carne găsesc eu. Să se aplece asupră-mi şi să-mi şoptească asigurări de iubire. Caut o tandreţă, nu o iubire. Mi-e frică de suferinţă de complicaţii. Vreau o iubire calmă, fără sbuciumări.

* * *

Ingropat într'o bancă în fundul unei săli, ca într'o grădină, privesc boschetele de fete încrângate de braţ, din cari răsar stufoase capete trandafirii cu blond, trandafirii cu negru, trandafiriu şi castaniu. Obraji arămiţi spre pometi, după o modă nouă. Frumos e fardul femenin, când e iscusit grijuliu dintr'o perspectivă de ceramică. Fiecare corp dintre acestea e un bocal bine împodobit care şi-a pierdut marca de origină (poate şi conţinutul!).

www.dacoromanica.ro

Revin după ani dela terminarea facultăţii, în aceleaşi săli aburite şi umede ca spălătoriile, înăbuşitoare de respiraţie colectivă, dar plastice, pitoreşti de o decoraţie feminină abundentă.

Intâi am străbătut scările încărcate cu ecouri

www.dacoromanica.ro

odorante: atmosferă de sudoare femeiască şi tutun, stropită cu vagi sau puternice urme de viorele, de trandafiri, de liliac sau de parfumuri sintetice. Amestecate, mirosurile acestea creează o simfonie olfactică estompată şi fină, cuprinzând odoratul cu o mângâere. Prin aerul astfel îmbalsamat trece des şi repede câte o fată sau un grup gălăgios, lăsând în urmă un curent de arome tari, pătrunzătoare. Imbibat o clipă, aerul suge noua odoare venită, o asimilează în dulceaţa vagă dela început şi cutele lui se închid asupra unei linişti senzoriale diafane. Toate sălile, toate scările sunt impregnate de acest miros călduţ, femeesc, în care fiecare fată şi-a lăsat o parcelă din respiraţia cărnii, din boarea părului, din pudra sau parfumul preferate.

Pe aceste săli am stat trei ani, pe ele mi-am târât o lene incurabilă, o lene perpetuă până azi şi risipită abia în preajma examenelor, panic şi catastrofal, când mă năpusteam asupra cărţilor cu toată pasiunea timpului pierdut. Facultatea nu-mi aminteşte de profesori, nici de cursuri. Ci săli pline de aer înmiresmat şi ciorchinii de fete în jurul cărora am evoluat ca un bondar... grotesc.

Am evoluat, dar nu m'am fixat. Mai evoluez şi azi şi zadarnic ! Urc şi azi aceleaşi scări obstinat, cu impresia că acum voiu pune mâna pe umărul unei fete, că-i voi spune cuvântul

www.dacoromanica.ro

magic şi o voiu lega pentru mult timp de mine. Dar de ani, zi cu zi, hotărârea eşuează în pragul împlinirii şi iar plec dela facultate cu golul în mine şi alături, cu certitudinea unei singurătăţi, care nu se va umple niciodată...

Nici una nu se opreşte, nici una nu mă chiamă... Cobor treptele amfiteatrului încet, sfios. In urechi îmi cântă râsete zglobii armonizate simfonic ca şi grupele de culori. Şi mă duc, vechi student singuratic. Nu mai am ce căuta aici. E ultima mea peregrinare prin locuri a căror viaţă reamintită îmi paralizează şi ultima urmă de energie rămasă în vine.

Ce fericit aşi fi să mă oblige o femeie să o iubesc! Şi să-mi impună iubirea ei!...

* * *

Stau şi azi desnădăjduit în faţa oglinzii. Sunt abandonat ca un lemn putred. Degetul duce în sus o şuviţă de păr rebel, care cade iar resfirată, molatec, unsuroasă.

Sunt urât şi parcă sunt copil. La o vârstă când am întrecut adolescenţa de mult şi când înaintez greu în maturitate, faţa nu arată mai mult decât 20 de ani. Par un colegian hlizit. Sau o fată urâtă. Copilăria asta prelungită în fizic pare femeiască. Părul creşte rar şi în lungimi aproximative. Acum e destul de negru şi de bogat pentru a-mi acoperi bine obrajii. Il las adeseori neras, pentru a da impresia că sunt bărbat. Imi trec mâna prin el

www.dacoromanica.ro

şi mă înfior de plăcere. Frec dosul palmei de părul mărunt, ca peria şi zgârietura îmi face bine.. Dar când creşte mai mult pierde asprimea se moaie ca şi părul depe creştet. Când barba a crescut destul se supără cineva în jurul meu şi trebue să mă rad.

Ras apar ca şi când aş fi spân. Obrajii netezi ca'n palmă sunt catifelaţi sub pipăit. Lipsa părului şi albeaţa pudrei îmi provoacă ameţeli: sunt ca un androgin. Asemănarea cu acesta, identică, este prinsă şi pe o fotografie făcută cu obrajii raşi. Buzele ţuguiate, cea de sus subţire, cea de jos groasă, par a sufla într'un nai o melodie de captare a bunelor atenţii păstoreşti. Ochii zâmbind într'o parte, au o şiretenie impudică. Părul abia se ţine pe cap: te aştepţi să cadă tot, deodată. Faţa depilată, de fătălău.

Fotografia o păstrez ca să am pe ce mă dispreţui.

* * *

Această frumoasă toamnă nu se mai sfârşeşte.

Pe fereastra deschisă intră aer de primăvară şi cerul străluceşte ca un safir prea pur, cu pete în tăetură, albe şi cu un fâlfâit de pasăre mecanică. Plecat peste pervaz urmăresc atent plimbarea lentă a unei femei pe trotuarul celălalt. Imbrăcată într'o uşoară rochie, formele i se implântă în viaţă cu o încordare

www.dacoromanica.ro

ce te sperie: să se spargă rochia ar ţâşni doi sâni ca două globuri mari cu lapte. Se plimbă până vine cineva.

Şi eu aştept. Pe ea o aştept, dar ea aşteaptă pe altcineva.

Femeile au un simţ enervant : când sunt privite fără a te vedea, află totuş.. Când o femeie se întoarce pe stradă pe neaşteptate spre a se uita în urma ei, trebue să o fi privit cineva, să o fi urmărit. Nervii tactili ai femeii trebue să aibă şi proprietăţi vizuale. Sau nervii tactili ai şirei spinării văd, sau razele privirii bărbăteşti înţeapă. Sunt ochi cari răscolesc, cari despoaie şi se înfig în carne cu dârzenie materială. Iar femeile simt privirile din spate.

Ochii mei nu violează femeile, ci le mângâie. Nici-o femeie nu se întoarce, însă ştiu că mă simte în urma ei privind-o. Femeia care se plimbă peste drum nu se uită sus la mine, dar mi-a simţit privirea, Văd din mişcările ei graţioase, că se lasă adorată în linişte.

Când vine bărbatul ea pleacă, agăţată de braţul lui, cu uşurarea de-a fi scăpat de o povară. N'am violentat-o şi asta a nedumerit-o.

O femeie vrea să fie zguduită, bruscată, pentru a nu avea remuşcarea căderii, a păcatului. Mângâierile moi îi dau răgaz să reflecteze asupra ei, asupra bărbatului şi asupra adâncimii căderii. In mângâiere vede ceva nepermis, findcă-i acceptat. Violentarea e o con-

www.dacoromanica.ro

vingere şi cere supunere, nelăsând timp de reflexiune.

Nu pot violenta. Nu pot viola.

Ochii mei nu cer decât favoarea unei mângâeri.

* * *

Cine m'ar vedea cum urmăresc necunoscutele şi mă lupt cu neputinţa mea, ar putea să mă întrebe, mirat, de ce nu încerc să cuceresc dragostea femeilor pe cari le cunosc. N'am avut oare nici-o ocazie în viaţă? Nu cunosc nici-o femeie şi nici-o fată cari să se preteze la chemarea mea erotică? De ce să te sbuciumi alergând după necunoscute (mai irezolvabile decât cele algebrice) şi să nu iei cu mâna ceeace ai alături, zilnic, în societate, în birou, acasă în familie.

Capitolul iubirilor cunoscute e cel mai dureros.

* * *

Ata nu era frumoasă şi nici n'aş şti să spun pentru ce. Când am văzut-o pentru prima oară m'a respins chiar. Un moment. Pentru ca apoi să-mi inspire o compătimire inexplicabilă De ce simţiam un gest de protecţie şi milă când o vedeam ? Niciodată Ata nu mi-a apărut slabă, măruntă sau decepţionată. Totdeauna autoritară şi ironică ; uneori gravă şi cu o aparentă mândrie care mă făcuse în primul loc să mă ţin îndepărtat de ea. Totuşi în clipele

www.dacoromanica.ro

următoare parcă simţeam că are nevoie de apărare. Bănuiam în ochii mari, puţin ieşiţi din orbite, o tragedie ascunsă, o înfrângere recentă greu suportată de un orgoliu cum numai femeile ştiu să aibă.

Avea un păr brun cu reflexe de roşu închis, căzând în ecări sculptate parcă într'un lemn de mahon, dintr'o cărare liniară şi acoperind urechia stângă, mărginind o frunte bombată, inteligentă. Ochii trădând un defect de construcţie depăşeau puţin linia pleoapelor. Ochii aceştia ştiau să asculte şi să judece. Ei mă atrăgeau şi în ei mă vedeam oglindit perfect şi apreciat ca de o peliculă fotografică.

Nasul neregulat se oprea repede deasupra buzelor subţiri, în al căror colţ stătea totdeauna să apară o cută de seriozitate.

Mi-a plăcut şi pieliţa albă, acoperind o carnaţie pietroasă şi statura măruntă de păpuşă care mă făcea să o asemui cu un bibelou. Nu o închipuiam decât ca pe o statue de porţelan, chinezească, fin tăiată, pusă în faţa mea pe birou şi oprindu-mi gesturile cu o invariabilă, fixă privire de înţelegere inchizitorială.

De câte ori o întâlneam mă supunea unui interogatoriu detailat şi pretenţios: „unde-ai fost ieri ? dar alaltăeri? Ce ai făcut aseară ? Şi ce ai mai citit? Pe cine ai întâlnit ?". Iar după aceasta venea partea sentimentală. Imi ghicise slăbiciunea..

www.dacoromanica.ro

O iubeam ca un prost. Adevărată prostie de câine servil şi în momentul primirii unei bătăi. Fugeam la toate cursurile unde ştiam că pot s'o întâlnesc (numai la cursurile mele nu), la biblioteci, pe săli, o aşteptam ceasuri, iar când venea nu-i spuneam nimic sau nimic din ceeace o interesa.

Stăteam mohorât şi amenințător ca un amant cu drepturi lezate şi-i inspectam gesturile şi vorbele. Ori străluceau într'o revărsare de glume şi salve de graţiozităţi, în care sub voal apărea complimentul şi admiraţia pentru ea.Alte ori, trist dar senin, o conduceam spre casă pe un drum lung, în discuţii livreşti, printre lecturi proaspete sau printre idei eterne, schimbam priviri asupra lumii, opinii asupra vieţii, teorii, teorii.

Căutam să mă iubească. Pe atunci însă credeam într'o iubire absurdă, ideală, în care femeia idol suav şi îndepărtat se lasă adorată, o iubire desinteresată în care trebuie să te consumi fără a lăsa pe femeie să-ţi vadă turmentul şi să te sacrifici în faţa ta însuţi pentru propria admiraţie. Egoism mascând o neputinţă organică de exteriorizare a aspiraţiilor. Narcisism rău înţeles, transpus dintr'un domeniu intelectual în domeniul carnal al iubirii.

Oricât afectam că încerc să ascund, — nu încercam de loc — iubirea apărea naivă şi evidentă sub graba pe care o puneam în a o

www.dacoromanica.ro

servi, sub teorii, sub graţiozităţi şi mai ales sub semnele de supărare pe cari i le dădeam fără niciun motiv. Căutam să o supăr, să o jignesc, fără a avea vre-o nevoie, vre-o cauză vre-un scop. Şi când o vedeam suferind, fiind că avea o susceptibilitate imensă, mă simţeam satisfăcut, nu fiindcă suferea, ci pentrucă am reuşit să o preocup, să mă impun atenţiei ei prin ceva. Cred că nu altfel se întâmplă cu femeile cari caută ceartă din nimic bărbatului, sau cari izbucnesc în plâns pentru ca apoi să fie întrebate, înconjurate cu grijnice atenţii, adulate.. Nu rareori vroiam să plâng şi să mă arunc pe un divan în faţa ei, să o simt apropiindu-se, trecându-şi mâna mică, moale, prin părul-mi şi căutând să mă liniştească. Dacă n'am făcut-o e pentrucă, deşi l'am volúptatea plânsului, lacrimile nu-mi vin uşor.

Ştia deci că o iubesc şi mă tachina nesfârşit. Găsea nenumărate mijloace de a mă aduce, pe căi lăturalnice, în faţa iubirii mele şi se amuza văzând că nu vreau să-i mărturisesc nimic. Ştia teoriile mele despre iubire şi sigur că femeiasca voluptate de a induce în păcat, o împingea să mă oblige de a mi le călca printr'o mărturisire cel puţin, dacă nu printr'o declaraţie în regulă.. Cu mine se juca aşa cum s'ar fi jucat cu un păpuşoi de pâslă şi mă lăsam în voia jocului, satisfăcut, cu o voluptate sterilă, ciudat disolvantă, anihilantă.. Mă simţeam risipit cu totul şi era bine astfel.

www.dacoromanica.ro

— Ia spune, pe cine iubeşti, Di?

Intrebarea asta la care ajungea invariabil, după un lung şir de viclenii — „ce culoare are părul fetei pe care o iubeşti, ce ochi are, cât e de înaltă, cum râde" — o întărea în faţa tăcerii mele cu un hotărât:

— Hai! spune!

— Inutil. Ţi-am spus că nimeni nu ştie şi că nimeni nu poate să ştie.

Minţeam. Ştia cel mai bun prieten al meu, pe care însă îl socoteam neutru, nelumesc.

Şi sfârşitul era:

— Ai să mi-o arăţi odată, la facultate, da?

— Odată, poate...

Mă uitam în ochii ei şi aşteptam altceva. Aşteptam să-mi spună că ştie, să-şi catifeleze glasul (aşa cum devin sentimentale femeile) şi să se lipească de mine. Atunci aşi fi strâns-o la piept în ciuda teoriilor şi i-aş fi spus tot. I-aşi fi putut spune că o iubesc? E problematic. Dar ea nu mă iubea. Ii inspiram o admiraţie intelectuală, nu o atracţie fizică. Poate îi şi repugnam, cu figura mea de hermafrodit adolescent — ale cărui coşuri încă nu dispăruseră bine în acel timp — cu o slăbiciune de vampir flămând şi cu surâs spălăcit.

Ii scriam adesea poeme lirice în proză, cu tâlcul prea transparent pentru ca să mai fie nevoe de o explicaţie. Ea însă, vizibil măgulită de obiectul admiraţiei pe care-l constituia

www.dacoromanica.ro

pentru mine, nu renunţa la jocul prin care spera să-mi scoată până la urmă mărturisirea directă. Nu o mulţumea aluzia care singură ajungea să-mi contrazică teoriile asupra iubirii; ea vroia declaraţia la persoana a doua.

Dela o vreme poemele mele s'au transformat în scrisori înflăcărate. Pentru asta a trebuit să treacă un an şi mai bine. Ii mărturiseam acum prin scris iubirea, în termeni clasici. Când o vedeam, tăceam tandru sau absent sau discutam volubil despre altceva. Ea era iritată şi-mi făcea reproşuri. Incepea să mă iubească, sau numai orgoliul îi cerea o verificare totală? Era nemulţumită de atitudinea mea, de viaţa pe care o duceam în lipsa ei, de aşa zisa calculare pe care o vedea în organizarea vieţii mele. Oh! De-ar fi fost calculată viaţa mea, acum poate aşi fi un om politic sau un om căsătorit cu bani, influent şi glorios, dar vid şi inutil pentru viaţă şi pentru mine. Ceeace ea numea calcul erau doar ezitările mele.

Ii scriam că o iubesc, dar eram decis să nu i-o spun în faţă. Eram sigur că nu mă poate iubi şi eu de iubire aveam nevoe. Dar ca să ascund îmi spuneam: sunt sărac, nu-i pot asigura o viaţă fericită, adică luxoasă şi mondenă; trebuie deci să renunţ la ea.. Laşităţii de a nu mă da, îi căutam pretexte.

Nu o căutam pentru a o iubi ci pentru a mă iubi ea. Dar aşteptam să mi-o spună. Şi o fe-

www.dacoromanica.ro

meie nu poate spune niciodată, nici începe iubirea. Şi nici eu nu puteam spune, nici începe. Ca înainte teoriile idealiste ,acum distanţa materială dintre noi era un pretext bine venit spre a întârzia o întâlnire explicativă între noi, care însă era de neînlăturat.

* * *

Tot ce-am ajuns să provoc în Ata, a fost o enervare. O irita prezenţa mea cerşetoare. Imi citea în ochi cererea de iubire ca o petiţie timbrată cuminte şi aşteptând să-i vină rândul la ghişeu. O irita nehotărârea mea. Ar fi vrut s'o brutalizez, s'o silesc să mă iubească.

Femeile trebue obligate să ne iubească. Desigur că asta şi aştepta şi vedeam deseori în ea încordarea acestei aşteptări amestecată cu nelinişte şi curiozitate, care se rezolva în nemulţumire, într'un oftat greu în faţa opacităţii pe care mi-o bănuia. Nu eram opac. Dar nu concepeam cum e permis să-ţi impui voinţa ta şi asta pentru a o lega pe femeie de un viitor în care poate că nu o puteam face fericită. Exagerată grijă de viitor, preocuparea practică a omului hărţuit de neajunsuri financiare mărunte, cum le detest!

Nu-i voiu putea oferi rochii, bijuterii, vizite în societăţi înalte, serate şi voiajuri, plimbări maşină proprie şi spectacole de gală. Poate că nici nu se gândea la acestea. Mai sigur e că

www.dacoromanica.ro

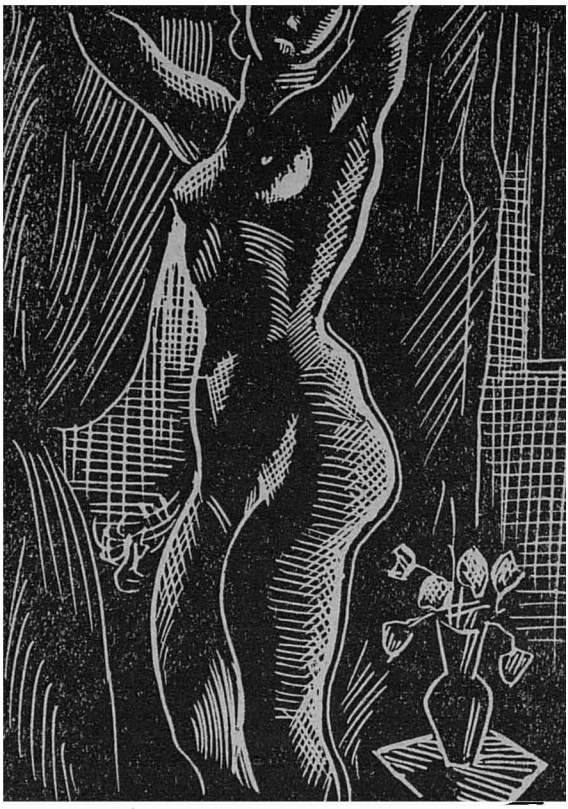

se gândea uneori. Eu le vedeam numai pe acestea. Altfel nu înţelegem că se poate face fericirea unei femei şi aveam dreptate.. O femeie e fericită numai dacă-i dai condiţiile materiale ale fericirii şi numai atunci te iubeşte:

www.dacoromanica.ro

fericirea sufletească depinde de cea bănească. De fapt, chiar dacă n'ar fi acesta adevărul eu căutam benevol obstacole pe care mi le impuneam pentru a nu precipita acţiunea.

* * *

Intr'o seară. In camera caldă vorbeam, faţă în faţă la masă şi-mi făcea încă odată reproşuri pentru presupusa mea viaţă calculată cu program. Fusesem într'o escursie de o lună şi întors, neglijasem de a trece să o văd, timp de două săptămâni. Recunosc, nu există scuză. Evident spunea ea: am început prin a vizita pe cine agreiam mai mult şi am lăsat la urmă pe aceia cari mă interesau mai puţin. — „Tu îţi aranjezi viaţa prea bine şi nu laşi să scape niciun amănunt. Desigur că e comod să ştii ce faci, când ai să te duci la croitor, când la bibliotecă sau la un prieten.. Şi nu-ţi permiţi nici-o abatere dela programul impus. In treacăt îţi vei fi zis, am să intru şi pe la Ata. Nu-ţi spun asta ca să crezi cumva că te aşteptam prea mult. Dar credeam că reprezint ceva mai mult pentru tine după toate cele ce mi-ai scris". Mă oboseau aceste argumente pe cari le meritam. dar cari susţineau o ideie greşită. Adevărul era că trebuia întreruptă odată această prietenie falsă şi de aceea prelungisem atâta revederea. In orice caz aşteptarea îmi procura o voluptate pe care o menajam — din egoism — pentru a face revederea mai plăcută în cazul

www.dacoromanica.ro

când n'aşi fi ajuns la deciziunea ruperii. Şi n'am ajuns acolo. Am venit iar să continuu aceeaş situaţie echivocă.

M'am sculat şi m'am apropiat de ea.

— Aşa dar nu crezi în adevărul sentimentelor mele.

Stăteam în spatele ei pentru a nu-i vedea ochii, convingători, cari subliniau adânc fiecare frază ce spunea.

— Aş putea crede. Adeseaori mi-ai dovedit că nu ocup totuş un loc prea mare în viaţa ta. Preferai adesea să te duci la un prieten sau la o rudă, deşi ai fi putut face asta altă dată, pentru ca să poţi rămâne cu mine mai multă vreme.

Obiecţia era atât de copilăroasă ! Ştiam însă că dacă m'aş fi uitat în ochii ei, chiar de nu i-aşi fi dat dreptate, aş fi căpătat o îndoială asupra mea însumi.

— Ce copil eşti ! Dar tu nu vedeai că nu căutam să ascund nimic şi că mă despărţeam de tine cu regret...

— Nu ştiu de era regret, dar nu preferai să rămâi cu mine.

— Cum cântăreşti toate nimicurile ! O întâlnire neamânată, o despărţire grăbită...

— Nimicuri, desigur, pentru tine. Mie însă mi-au spus mai mult decât scrisorile tale.

Era ca o condamnare. Imi arunca o sfidare şi trebuia să o ridic, să o înlătur, să mă apăr. Cum, cum ?

www.dacoromanica.ro

— Ei bine, ce vroiai să fac ?

— Să renunţi la orice obligaţie.

E drept, sunt laş. N'am curajul de a renunţa la mai multe obligaţii pentru una singură. Dacă aşi fi renunţat mereu, m'aşi fi supărat cu toată lumea, cu familia, cu prietenii, şi aş fi mulţumit-o numai pe ea. Era egoistă.

— Dar crezi că n'am renunţat de multe ori...

— Nu ştiu...

Egoismul ei nu ţinea seamă de cât de renunţările pe cari nu le consimţisem şi nu vroia să presupună alte renunţări cari într'adevăr mă costaseră. Răspunsul ei, dat cu glas îndoelnic, arăta siguranţa că nu... Era condamnarea definitivă în glasul ei. Mi-am simţit inima înţepată de unghii de ghiaţă. Vedem că e momentul hotărâtor. Şi pentru prima oară i-am spus şi vocea a avut un accent fals :

— Dar te iubesc Ata.

— Nu e destul...

Se sculă şi se duse la oglindă. Işi muie mâinile albe în puful părului brun şi rămase cu coatele proptite pe masă, în picioare, privindu-se în ochi. Mă apropiai de ea şi-i luai mâna pe care mi-o lăsă fără rezistenţă. Tăceam şi fiecare clipă care ducea tăcerea, pica peste noi cu greutate mai mare.

Mă încovoiam sub acea tăcere, de aşteptare, de durere, de acuzare şi frământam mâna Atei care continua să se uite în oglindă. Nu puteam

www.dacoromanica.ro

scoate nici-un cuvânt ; mă simţeam mărginit şi golit de orice sentiment. Am tăcut mult până am îndrăznit să fărâm câteva cuvinte ca o scamă :

— Aş vrea să-ţi dovedesc... Să vezi că te iubesc. Spune-mi ce să fac ?

— Nu pot să-ţi spun.

Tot nu mă privea.

— Cere-mi ceva, ordonă-mi ceva şi voiu face.

— Dovezile se dau, nu se cer.

— Fac totul, totul...

Ata tăcu, înţelegând cât de inutil e să insiste. Se întoarse şi mă fixă în ochi. Ochii ei miloşi, în ochii mei jalnici. Putui abia să îngân :

— Totul s'a sfârşit.

— De ce ?

— Nu pot să-ţi spun.

Simţeam paloarea ca o mască strângându-mi fălcile şi-mi frecai dinţii într'o scrâşnire dureroasă. Ii apucai mâna şi o dusei la buze. I-o sărutam prelung, neterminând, vrând să fac ceva şi fără să pot pleca. Dar spuneam :

— Plec...

— Nu.

— E bine să nu ne revedem.

Vorbeam cu greu, scrâşnind.

— Mai aşteaptă. Di.

— E zadarnic. S'a terminat totul.

— De ce ? Nu s'a terminat. Mai aşteaptă.

www.dacoromanica.ro

Mă compătimea şi-mi presa mâna cu care-i ţineam mâna. Stăteam în faţa ei ca un cerşetor, aşteptând o hotărâre, o cerere. Dar dovezile le dai, nu ţi se cer !

Am scrâşnit din dinţi prea tare. Ata spuse blând :

— Nu face aşa ! Ai să-ţi strici dinţii.

Ridicolă preocupare în acel moment când nu mă interesa soarta danturii. Ii sărutai mâna albă, a cărei moliciune credeam că am s'o simt totdeauna pe buze ca o pecete.

— Aşa dar ai să mai vii, Di ?

— Nu. S'a sfârşit.

Mă depărtam, dureros, plecat sub povara unei neputinţe totale de a reacţiona.

Dovezile se dau, nu se cer.

* * *

In seara aceea ar fi trebuit să vorbesc, să o conving, să făptuesc. Trebuia să o supun prin senzualitatea pe care i-am bănuit-o totdeauna deschisă larg spre bărbat. Dar mai mult decât ori când o inerţie mi-a paralizat orice putere de explicare sau de acţiune. Am plecat ca un caraghios fără să-i spun dece „totul s'a sfârşit" şi „de ce e mai bine să nu ne revedem", iar acum când faptul se întâmplase suferam enorm, deşi înainte de a mă fi dus la ea eram hotărît să termin această prietenie. Eram acum şi îngheţat la gândul situaţiei jenante şi ridi-

www.dacoromanica.ro

cule în care apărusem, în situaţia de sacrificat.

Dacă mi-ar fi dat atunci Ata iubirea ei, aş fi fericit azi. Dar ea vroia să-i dau numai eu. Să mă dau tot. Ca polii de acelaş fel în electricitate, noi ne-am respins fiindcă destinul ne pusese acelaş semn, când ne hărăzise să cerem amândoi şi să nu ne putem da, să aşteptăm şi să nu putem începe. Plămădiţi din acelaş aluat nici unul nu puteam face primul pas.

Am suferit destul şi despărţirea aceea pe care am vrut-o singur, dar când a venit m'a zguduit, m'a aruncat într'o abulie deplină. Am renunţat la orice activitate şi afară de slujba unde zilnic mă duceam să somnolez în faţa unui vraf de hârtii, pe nimic nu mai puneam atenţia. Credeam că mă va rechema. Nu m'a rechemat şi nici eu nu m'am mai dus. Şi m'am mirat cât de repede a trecut ! In câteva luni suferinţa era o dulce aducere aminte.

Acum când totul e şters mă pot întreba de ce am iubit-o. Era inteligentă. Mă înţelegea şi îmi discuta ideile cu luciditate, cu pondere, aşa cum nu pot femeile, în general. Avea şi o seriozitate pe care n'o aveam eu şi pe care o căutam în ea. Şi mă chema. Mă chema pentru că mă aprecia şi găseam în ea un stimulent de activitate. Tot ce întreprindeam făceam cu gândul la ea, ca şi când ea ar fi ştiut şi s'ar fi minunat. Făceam totul ca s'o seduc, însă ea nu ştia nimic, deoarece acest tot se întâmpla în

www.dacoromanica.ro

lipsa ei. Numai poemele lirice cu cari o alimentam îi puteau da o ideie de ocupaţia mea. Insă mai mult decât oricând, mă ocupam ca să-i plac atunci când nu era ea de faţă. Toată viaţa mi-o petreceam aşa ca şi când dintr'un colţ sau din odaia dealături Ata ar fi urmărit cu ochii sau cu urechia faptele mele.

Azi mi se pare tot atât de natural că n'o mai iubesc. Un singur gând îmi strânge inima. Regretul că n'am ştiut să folosesc momentul acela în care Ata m'ar fi putut iubi — căci e un moment pentru iubire, pe care dacă l-ai pierdut, ai pierdut-o. Regretul de-a o fi lăsat decepţionată, când ea aştepta să o îmbrăţişez şi să o forţez în câmpul magnetic al iubirii mele, pe când eu aşteptam anihilat să mă orienteze ea, nicăeri neaflându-se în noi magnetul salvator ci doar în înţelegerea incapabilă de acţiune.

Şi mai era ceva. Livrescă, Ata fusese diformată de literatură şi ca în dramele unui mare scriitor nordic ea căuta sacrificiul cu orice preţ, ca singura dovadă posibilă a iubirii. Ea nu înţelegea că sacrificiul e excepţional şi nu se face decât atunci când vine vremea lui, atunci când ţi se impune dintr'o fatalitate exterioară, fiindcă un sacrificiu nu aleargă pe străzi să fie îmbrăcat ca o haină de comandă. Sau dacă înţelegea prin sacrificiu ceva mult mai puţin, o simplă dovadă, atunci îşi făcea o ideie greşită despre el.

www.dacoromanica.ro

Aşteptare, şi azi stau în subordinile tale şi nu cutez să te înfrâng, să trec peste tine, spre marea faptă.

* * *

Ce multe femei frumoase ! Şi eu sunt un bărbat sărac şi urât. Dacă aşi avea chelie şi bani, aş putea să o acopăr cu prestigiul acestora. Necunoscutele cu obrajii de piersică sau de migdală, cu pielea arămie sau lăptoasă, mi-ar sta la dispoziţie şi m'ar urma la o fluturare de bancnotă. Puţine sunt cari să dispreţuiască banul. Cu el ajunge oricine Don Juan.

Necunoscutele pe cari le urmăresc, pe cari le iubesc şi pe cari vreau să le posed, curg în valuri peste oraş, peste străzi, peste trotuare, ca fulgii multicolori ai unei specii de zăpadă caldă. Apropierea fiecăreia dogoreşte şi sub toate rochiile bănueşti rotunzimea cărnurilor şi m'aş lăsa acoperit de ele, de cât mai multe, de mormane, să mă pătrund de forma lor, de culoarea lor, de parfumurile amestecate de carne şi de flori...

Pe o stradelă înclinată oraşul coboară în cartierul caselor denumite prin eufemisme. Aici pensionare în nume cu patru litere oferă serviciu plătit celor cari nu au forţa de-a izbândi asupra femeilor cinstite. Mirosul de colonie eftină, — ca într'o frizerie, — se întinde în salonul vast, căptuşit cu scaune, pe marginea cărora se ţin „fetele", în echilibru instabil,

www.dacoromanica.ro

mereu gata să curme provizoratul şederii la un semn al clientului. In uşă, răzimând-o — sau uşa pe ea — una blondă cu priviri insistente cari numără banii prin pardesiu, pufăe din ţigară. Când am intrat, se produce o rumoare şi pensionarele schimbă buca pe marginea scaunului. Una singură se răstoarnă cu ceafa pe spătar, cu părul curgând în gol, sigură că va fi aleasă. Tăcerea care s'a stabilit un moment e tăiată de vocea unei negricioase cu forme de aparentă slăbiciune :

— Uite-l şi pe Di !

Şi din toate gurile se aude :

— Ai venit chinezule ?

— Mamă dragă, astăseară vii cu mine.

— Numai o noapte să fii al meu.

— Sunt şi eu aici.

Şi râd toate într'un cor străbătut de chiţăitul unei voci după o ciupitură şi de un ropot de palme răsunătoare pe pulpele bondoacei. Mă aşez pe un scaun într'un colţ de unde sunt centrul tuturor privirilor şi bat din palme. Tăcere se lasă.

— Astă seară alegeţi voi.

Tăcerea fuge după nedumerire. Bondoaca:

— Adică cum ?

— Da. Astăzi seară mă alegeţi voi pe mine.

Mai uimită, bondoaca stă să cadă din poziţia ei.

— Cum se poate? Suntem prea multe.

www.dacoromanica.ro

Un moment tac iar, apoi se uită una la alta şi când au înţeles despre ce e vorba se ridică toate de pe scaune şi aleargă spre mine. Sunt înlănţuit în patru perechi de braţe şi patru corpuri caută să se lipească de mine, împinse dela spate de altele. Toate ţipă, râd, se îmbrâncesc. Speriată patroana năvăleşte pe uşă.

— Ho, turbatelor. Puicilor mai tăceţi dracului odată, ce v'a găsit ? Nu vă ie bine ? Vreţi să-mi aduceţi sticletele în ogradă? Ho, la o parte.

Toate au fugit pe scaunele lor şi şuşotesc bufnind şi ghiontindu-se. Una singură, robustă, musculoasă, mi se ţine pe genunchi şi nu-mi deslănţue gâtul. Abia o ţin pe oasele picioarelor. Patroana se tângue politicos:

— Iar îmi faceţi scandal domnule...!

— Nu-i nimic madam Karl. Iată a trecut.

— Mă pasc duşmanii pe de lături. Abia aşteaptă să mă denunţe.. Şi nebunele astea abia aşteaptă să ţipe, să răscoale mahalaua cu dosul în sus.

— Ei lasă, lasă, acum nu ţine cât noaptea toată.

Iese bombăind şi cu după ea cu fata.

* * *

— De ce-ţi spune Di?

— Aşa m'a botezat naşul.

— Nu-i mai bine Didi? Didi! E mai frumos. Didi-Didiţel.

www.dacoromanica.ro

—Bârrr! Sună cam ţigăneşte.. Mai bine spune-mi Anemonă.

— Nu ! Didiţel e nume de floare.

— Ştiu: didiţeii vineţi. Dar îi vând şi-i poartă ţigăncile şi de aceea s'au ţigănit şi ei.

— Ce nostim, zău! Nu mă gândeam la asta.

E proastă cu atâta sinceritate, încât nu pot să nu-i admir şi eu prostia spusă.

— Atunci tot Didi să-ţi spun ?

— Spune-mi cum vrei.

Ezită. Ar vrea să reia tema didiţelului şi a anemonei dar un simţ neclarificat o opreşte. I se vede pe faţă predilecţia pentru didiţel şi ispita de a-mi spune astfel şi teama de a nu mă supăra. La urmă învinge bunul simţ şi repetă, la început cu regret, apoi mai tare şi convinsă :

— Didi, Didi, Didi, Didi, Didi...

Chicoteşte obscen şi mă trage peste ea.. Mă las dus ca de o mare zgâlţâită de furii şi-i răspund strângând-o până ţipă nebuneşte. In zid se aud bătăi de liniştire: este patroana care-şi teme duşmanii. Fata scoate limba în direcţia aceea şi se agaţă de mine cu disperare. Şi ritmul patului se încolăceşte săltăreţ prin odaie.

Acum o privesc liniştit. Nu e frumoasă. O figură lungă, osoasă, contrastând cu un corp înalt, bine legat, cu muşchi de atlet. O figură grosolană, tăiată într'un os masculin. Dacă ar avea barbă şi mustăţi ar putea fi un bărbat cu

www.dacoromanica.ro

trăsături feminine. Când se pleacă să-şi ridice chiloţii, bicepşii de la mâini se umflă ostentativ şi muşchii pulpelor zvâcnesc până în fese. E un animal sănătos cu chip de om. Ar putea să exercite meseria de luptătoare de circ, mai bine poate decât pe aceea de cocotă. O întreb:

— Ia spune: te-ai luptat vre-odată ?

— Cu cine să mă lupt ?

— Luptă, trântă...

— Nu !

Surâde ca un cal şi închide surâsul într'o gravitate preocupată: cum să se lupte! Se vede că nu şi-a pus niciodată la încercare forţa care-i stă în muşchi. Nici nu s'a gândit măcar că ar avea o forţă care să poată fi speculată. Contractată faţa ei gândeşte. Ii trec încă odată mâna pe corp, ridicând-o pe şolduri, pe tors, până în belşugul sânilor cari se înfioară la atingere. Femeia simte mângâierea mai subtil decât posesiunea care a ajuns pentru ea o rutină. Imi apasă mâna pe sânul stâng şi tremură. Faţa i s'a îndurerat. Se lipeşte de mine şi fără nici-o legătură :

— De ce ai cerut să te aleagă fetele pe tine ?

— Vezi, la asta nu m'am gândit..

Mirată mă îngână:

— Nu te-ai gândit! Atunci de ce ai spus ?

— Aşa... Era greu să aleg dintre atâtea.

—Aha !... Aprobă şi tot n'a înţeles.

Coborând scara, îi joacă marginea rcză a

www.dacoromanica.ro

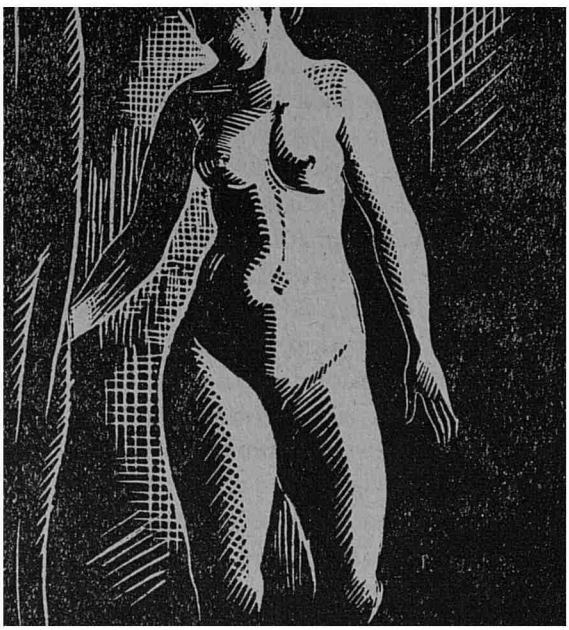

combinezonului pe pulpele goale, ca unei dansatoare coborând de pe sârmă. Jos îi apuc brațul înfigând degetele adânc în carne. Geme fals.

— Am uitat să te întreb şi eu cum te cheamă?

— Nina.

— La revedere Nina.

— La revedere scumpule. Să mai vii pe la noi.

www.dacoromanica.ro

Şi trec pragul râzând în mine de numele gingaş de spaniolă aplicat pe corpul atletic al femeii. Nina ! O etichetă de sticluţă cu parfum pusă pe o iapă omenească. Oamenii se silesc să se facă ridiculi şi pentru asta îi ajută natura..

Am soluţionat şi această parte. Satisfăcut şi uşurat îmi îndrept pasul molatic, — umblu foarte încet — spre locuinţa de fund de mahala. In fiecare femeie stă o cocotă. De ce n'am vedea în fiecare cocotă o femeie ? O femeie cu scopul bine stabilit, cu soarta pecetluită şi pitorească. Dacă ar fi inteligente, dacă ar avea calitatea observatorului lucid, cocotele ar putea scoate din meseria lor satisfacţii nesfârşite tot atâtea cât şi motive de mâhnire. Şi poate inconştient le au, dar nu le înţeleg.

Parcă e nevoie să înţelegi viaţa !

* * *

Mă despreocup de lucrările de birou. Arunc ochii pe crucea ferestrei: o muscă străbate un peisagiu de coperişuri pestriţe peste cari pata cenuşie a unei mâţe e ca umbra unui nor plimbându-se dela un coş la alt coş cărămiziu. Seninul cerului e mai albastru decât vara şi în târziul toamnei, mai frumoasă decât niciodată, doi nori se încalecă în înălţimea oraşului. Dacă i-ar vedea de jos un agent al poliţiei de bune moravuri, le-ar face proces.

www.dacoromanica.ro

Culcate pe o rână, două femei închipuite din vata norilor. stau faţă 'n faţă şi-şi apropie mâinile. Piciorul uneia s'a ridicat peste coapsa celeilalte şi mimează posesiunea masculului. Sunt femei amândouă, le văd părul lung despletit, amestecându-li-se. Fără ruşine, natura combină pe panoul cerului o imagină agravată de reveria privitorului. Femeia de dedesupt se mişcă electrizată apropiindu-şi coapsele de coapsa celeilalte. Braţele li se încolăcesc şi corpurile se freacă un moment, părul se împleteşte şi totul se confundă într'un ghem spumos. Din jocul inocent a doi nouraşi albi, am scos obsesia iubirii safice (de ce am văzut tocmai asta în acea contopire de nori ?).

Jocul steril şi rotund al femeilor, frecarea pieilor neputincioase de a se pătrunde, mi-a plăcut totdeauna. Imi închipui cu gândul aprins sforţarea istovitoare a celor două partenere cari nu pot găsi un mijloc de legătură, să fie veriga de transmisiune a fluidului electric încuiat în ele şi zbătându-se să se scurgă. Intensitatea strângerii şi ţipătul cărnei bătută de dorul de a se revărsa, de a se scăpa de tensiunea strânsă în sfori nevăzute, disperarea necomunicări totale trebue să ardă, să înebunească.

Spasmul femeilor înlănţuite, spaima furtului asupra masculului, groaza de gestul interzis, asmut senzaţia şi-o duc la exasperare. Numai

www.dacoromanica.ro

femeile între ele ştiu să se muşte şi să urle de nesăturare. Înţeleg prea bine insatisfacţia aceea voluptoasă, redusă la plimbarea limbei pe corpuri, la cercetarea din degete a colţurilor calde şi moi, la strângerea de pulpe ca fiare sudate. Femeile se posedă prin intensitate şi prin sensibilitate, prin pori şi prin buze.

Sunt bărbaţi cari mărturisesc scârbă la imaginarea actului lesbian. Sunt alţii cari îl privesc excitaţi ca bărbaţi. Eu îl simt în carne, în sânge, sunt pasionat de idealitatea lui pură. Sterilitatea aceea în care toată valoarea trece asupra tensiunii, asupra frecvenţei înalte, asupra arderii latente, neeliminate din carne, reprezintă o desinteresare, o comuniune în suflet, în potenţial. După fiecare posesiune safică femeile îşi regăsesc virginitatea. Satisfacţia e numai virtuală; în realitate părţile nu se schimbă, nu se violează. E singura cale de sublimare a cărnii. Spasmul lesbian, nesfârşit, poate fi prelungit nelimitat cu condiţia să fie pur, neîntinat de paliative scabroase.

Când imaginez actul safic, sufăr de a nu fi femeie. Şi nu concep. pentru mine. altă posibilitate de satisfacere decât strângerea epidermelor, inconştientă, fervență, într'o prelungire nedefinită, istovitoare, fără ritmul. ridicul, oribil, al posesiunii...

Pe cer ghemul se rostogoleşte în vâlvătăi de

www.dacoromanica.ro

spumă, ducând cu ele membrele amestecate ale iubitelor, într'o contopire totală, aşa cum ar dori să se realizeze fiecare pereche de iubite pământeşti. Risipindu-se înspre apus, doar pletele încolăcite mai mărturisesc trecerea prin albastru a fiinţei lor.

* * *

Cum aş putea spune toată bucuria pe care o vâr în pat cu mine, o duc în somn cu mine când mă culc? Cât arunc pe scaun, pe masă, ori pe jos, carapacele în cari m'am sufocat ziua întreagă mi se pare că durează o vecie. Dacă s'a încurcat şiretul într'o capsă dela ghiată sau nu se desnoadă funda dela pantof, un nerv îmi zbârnie nerăbdător şi atunci înjur. Când l-am descurcat smulg ghiata şi-o isbesc de podea cu necaz. Dar când pun pe corp cămaşa lungă de noapte, curată şi rece — îmi place să treacă peste genunchi să mă învălue tot, ca pe vremea când eram copil — uit totul. (Să adorm mai repede!) Cămaşa e o bucată şi e elastică. Simţi că o ai una. Pe când bucăţile de îmbrăcăminte se ţin pe corp greu, ajustate strâmb, potrivite nu ştii cum, fără legătură sigură între ele şi stânjenindu-ţi mişcările. Cu liberarea corpului intru în pat, liberat şi de constrângerile zilei. Şi aştept fericit să visez..

Oameni stângaci şi grosolani s'au apucat să dea un sens, zis de ei psihologic, viselor. Vor

www.dacoromanica.ro

să găsească în ele arcanele inconştientului omenesc. Visele mele mi le înţeleg numai eu şi când nu le înţeleg le trăesc şi mi-e deajuns. Cum aş putea să le divulg unui om care nu le-a simţit atingerea în carne ? Visele sunt singura lume în care mă simt trăind liber fericit.

Sunt vise urâte, groasnice, copleşitoare, ameninţătoare, visele în cari sunt fugărit şi nu pot scăpa, când cad în prăpastie sortit să mă sfarm, când mă împuşc şi simt emoţia puternică în creerul distrus de un glonte imaginar, sau când fiinţe monstruoase mă chinue cu spectacole canibalice. La deşteptare sunt cuprins de febra trăirii şi regăsesc dimineaţa cu o satisfacţie nouă. Dar îmi place mai bine să-mi amintesc de o spaimă petrecută în vis, decât să trăesc o clipă de linişte în lumea asta prea trează.

Sunt vise dulci ca o podoabă, în cari petrec ore de calm lângă Ata — acum când nu mă mai preocupă, o visez mai des—sau când mă plimb prin case magnifice, ori în grădini luxuriante. Uneori visez o femeie şi frumoasă şi impunătoare, voinică şi înaltă, care mă apără de o nenorocire iminentă.. Totdeauna e aceeaş femeie şi mă culc totdeauna cu speranţa de-a o vedea reapărând şi mă trezesc cu desamăgirea de-a nu o fi visat de loc sau prea puţin.

Când visez frumos visul mă urmăreşte ziua întreagă şi dacă un altul mai frumos n'a in-

www.dacoromanica.ro

tervenit în nopţile următoare, îl port pe acela în mine mult timp şi nu mă pot reţine de-a fi copleşit de căldură la reamintirea lui, ca şi când ar fi un loc părăsit temporar, o odaie de alături unde te aşteaptă o surpriză fericită, unde poţi intra peste puţin. Mă culc cu speranţa de a reîncepe visul frumos pe care ştiu că nu-l mai pot prinde şi mă scol frenetic de noua aventură consumată memorial. Şi invidiez pe Robert care îmi spune cum visează de câţiva ani regulat aceleaşi regiuni, o biserică şi locuri pe unde se rătăceşte pentru a nu-şi mai găsi calea cea bună. Ciudată revenire a visului, pe care n'am avut norocul s'o experimentez decât foarte rar, cu femeia protectoare.

Sunt vise bizare şi vise feerice, vise absurde şi vise de un realism uluitor, altele de o logică strictă şi unele în sfârşit pur şi simplu comice şi câte odată ridicule.. Dar toate sunt fermecătoare, toate sunt basme frumos înscenate pe care ţi le poţi plăti fără riscul nici unei dezamăgiri...

Durerea în vis e moale ca o catifea şi bucuria e întinsă ca un arc. Când mă chinueşte o durere de măsea, o simt prelungită în vis şi însoţită de mii de asociaţii ale memoriei deslănţuite. Atunci durerea fizică trage conştiinţa spre trezie, pe când inconştientul stăpân pe corpul obosit, îl cufundă într'o baie de imagini

www.dacoromanica.ro

şi o luptă dârză mă aruncă între vis şi veghe ca pe-o minge. Frânturi de coşmar, cusute cu înţepături în măsea, percepute ascuţit în momente de trezire, alte frânturi de coşmar, lipite de întunericul cu obiectele înfipte în el şi întrezărite la o repede batere a pleoapelor. E singura nefericire greu de suportat. E violarea domeniului meu de satisfacţii vii, trăite cu adevărat.

Simt că dacă un zeu perfid mi-ar fura somnul, viaţa mea întreagă s'ar prăbuşi. N'aş mai avea de ce trăi.

* * *

Toamna se prelungeşte.

Soarele încălzeşte cu aceeaş forţă ca şi luna trecută. Doar pomii mărturisesc lăcomia lui Octombrie care i-a despuiat. In sărăcirea frunzişului e o schimbare, o apropiere a somnului, a morţii.

Amorţeala mă cuprinde. O răceală tot mai simţită care doboară dealungul şirei spinării şi care se strânge buluc în şale până să-mi dea impresia că stau rezemat de o bucată de ghiaţă, durează puţine minute. (Dacă ar dura mai mult m'aş preschimba în sloi). Nu-mi vine să fac nimic. Poate numai să umblu. Să pun mâna pe o pană ar fi o povară. (Pana mea e de metal. Lung, înălţându-se până la tâmplă. Am ales-o dintr'un secol în care aş fi vrut să

www.dacoromanica.ro

trăiesc : al XVIII-lea). Ce fericire să nu trebue să scrii în asemenea condiţii !

* * *

Azi m'a prins totuş neaşteptat nevoia de a-mi transcrie nemulţumirea : lenea covârşitoare pe care nu o pot izgoni din mine. Sunt zile întregi când nu fac nimic. Nu scriu, nu citesc. Mă pierd în peregrinări fără ţel, pe străzi lăturalnice, ştergând casele cu privirea. Sau mă întind pentru ceasuri într'un fotoliu să aţipesc plictisit. De cele mai multe ori îmi vizitez prietenii. Şi acolo nu câştig nimic : pierd totul. Sunt sec, nu pot gândi în faţa altuia. E imposibil de ciudată această pudoare a cugetării : când vorbesc cu cineva şi-mi spune ceva, mi se opune, aduce observaţii contra mea, nu-i pot decât cu greu răspunde şi argumentez neconvingător. Indată ce m'am despărţit de el, îmi vin în minte cele mai puternice riposte, la cari nici nu m'am oprit adineaori.

Inerţie. Când sunt cu prietenii îmi pierd fiinţa gânditoare, ideile. Vorbesc fleacuri. Sau prostii veritabile. Sau bârfesc.

Perioade de activitate ? Nu cunosc. Numai silnic. Lucrez la birou unde sunt neconvins, sec, deoarece fac o treabă care nu mă interesează de loc. Copiez rapoarte sau redijez memorii. Iscălesc hârtii. Mai deseori foiletez dosarele fără să văd nimic şi apoi stau cu ochii în fereastră cu spatele răsturnat bine pe spă-

www.dacoromanica.ro

tarul scaunului. Şi ochii se lasă amăgiţi de privelişti dinăuntru şi privirea înlocuieşte norii cu poveştile minţii. Las liberă imaginaţia, dar n'aş putea-o prinde niciodată pe hârtie. Sau nu mă gândesc la nimic, nu imaginez nimic. Privesc şi mi-e destul. Odată am privit o săptămână întreagă un vas cu trandafiri la o expoziţie. Mâna lui Tonitza catifelase astfel florile încât privirea se prindea ca o muscă de ceva lipicios şi nu putea scăpa. In fiecare zi, timp de o săptămână, am intrat după amiaza şi am stat un ceas pe canapea cu ochii la petalele roşii.

Tot aşa stau să privesc un peisagiu, o faţă. Un obraz de fată. Obrazul dactilografei l-aş putea fotografia dacă ochiul ar putea developa ceeace a reţinut. Cum stă din profil şi nu mişcă decât într'un strâmt unghiu capul, îi văd calota netedă, roză şi pufoasă, timp de trei-patru ore. Din când în când se uită şi ea la mine şi surâde. Rămân neschimbat, fără o mişcare a feţii, privind ţintă ca şi când n'aş vedea-o. Şi iar se întoarce şi-mi surâde pentru a-şi relua lucrul întrerupt. Şi eu, neobosit, o fixez stăruitor, fără scop, cu o calmă bucurie a privirii neîmpiedicate de nimic.

* * *

— Hei, Nina ! Nina ! Unde eşti... Nu-i aicea maică, e la odaie cu musafirul, da' mai aşteaptă o lecuţă că acuşica vine.

Inflecţiunile ţigăneşti din vocea patroanei-

www.dacoromanica.ro

asociate, mă proptesc molatec de unul din stâlpii pe cari se întinde sus un coridor cu geamuri aburite de praf. In patratul curții unde se deschid zeci de ferestre şi uşi, mai e o fântână şi câțiva muşterii îşi aşteaptă favoritele. Deasupra, tavanul cerului rotund se albeşte de presimțirea unui clar de lună dincolo, după casă. Dintr'o odaie se aude un țipăt înjunghiat:

— Nu !... (şi mai enervat)... Mă !

Locul acesta de dragoste nu inspiră nici-o senzualitate. Cu toată sforțarea depusă de femei să deştepte în bărbat căldura întregei cărni, nimic nu creşte peste tradiționalul gest consumat timid, pe furiş, nici-o scânteie de pasiune, nici-o iluzie de comuniune. Aşa trebue să se simtă numai câinii încârligați pe maidane, urmăriți de priviri indiscrete.

O uşă se deschide şi apare în prag o siluetă bătută de desnădejde şi scârbă. Ezită între plecare şi dorința unei vorbe care nu vine. Femeia îl împinge autoritar dela spate şi el iese înfundându-şi capul tremurat în gulerul ridicat al paltonului. Femeia pleacă fără să-l privească şi el se depărtează nesigur, parcă îndurerat de inutilitate.

Mă uit cum se apropie femeia. Cămaşa singură îi acoperă sfera uşor accentuată a pântecelui. E roză şi prin întuneric ; ce trebue să fie la lumină ! Se opreşte în faţa mea şi se uită plecându-şi capul ca să mă ghicească sub borul lung.

www.dacoromanica.ro

— Păpuşo.

Dacă ar glumi sau ar spune serios m'aş supăra. Dar e formula neschimbată cu care-şi întâmpină clienţii. Nu-i răspund. Aştept pe Nina. De atâta vreme o aştept pe ea, din comoditate, fără plăcere, numai pentru a nu fi silit să aleg printre celelalte o alta.

— Ce ? Nu ştii să vorbeşti româneşte ?

Insistă cu hotărâre şi m'a apucat de braţ. Se propteşte cu sânii în pieptul meu, îmi dă pălăria pe ceafă cu o mână şi spune cu ochii o cerere la care nu începe refuz :

— Pe cine aştepţi ?

— Im...

— Eşti timid?

— ....

— Hai cu mine.

Stau nehotărît. Nu pentrucă nu vreau. Nina îmi este indiferentă ca oricare alta. Aştept numai parcă altceva.

— Hai !

Acum a spus răstit şi m'a smucit. O urmez cu o supunere amuzată. Mă duce spre camera de unde a ieşit cu celălalt.

— Nu, nu aici. Spune tot ea şi mă trage spre scară. Urcăm în geamlâcul suspendat şi ne oprim în fund. Dintr'o cameră un scârţâit de lemn prost ritmează un oftat fals de muiere blondă.

www.dacoromanica.ro

Cum a închis uşa se apropie de mine.. Mă apucă de guler şi trage ca de hăţuri spre ea :

— De ce n'ai vrut să vii ?

— Nu n'am vrut.

— Atunci ?

— Vroiam să văd ce faci?

— Te-am vrut pe tine.

— Ei !

— Nu eşti ca ceilalţi. Se vede că eşti băiat subţire.

— Da, sunt destul de slab, glumesc.

Mă lasă şi se desbracă de cămaşă peste cap. Sub pielea trandafirie a pântecului se deschide hăţişul triunghiular al dragostei. Nici nu ştiu când m'am desbrăcat.

M'a încolăcit şi mă frânge cu svâcnet înebunit :

— Eşti al meu, eşti al meu.

Sânii ei îmi cresc în piept ca o carne a mea şi simt luciul rotund al pulpelor strângându-mi coapsele. O strâng la piept, dar fiecare strângere a mea se pierde în îmbrăţişarea ei, mai tare, mai viguroasă ca un fir subţire de apă într'un fluviu. Sunt cuprins şi dus fără voia de a reacţiona, neîndrăznind să o violentez, bănuind că la violenţa mea va răspunde cu o violenţă mai puternică. Mă împinge în pat şi cade peste mine. Sub rotundurile femeii sunt luat şi posedat. Actul se zguduie într'un spasm de stâncă electrizată şi se opreşte sleită, asu-

www.dacoromanica.ro

dată, încleştată de mine. Privirile îi revin ca un reflux şi le coboară asupră-mi. Fără să se descleştеze, îmi vorbeşte :

— A fost bine ?

Intorc înspre perete capul şi încerc să dau din umeri în strânsoarea ei. Obrajii îmi ard şi mă simt zdrobit. Dar femeia nu se dă bătută pentru atâta. Tot ea răspunde cu glas sigur :

— Sigur că nu putea fi altfel. Vouă bărbaţilor vă place în orice caz şi ori cum. Femeile numai rar pot să-şi ia plăcerea lor.

Tac. Strânsoarea slăbeşte, dar ea rămâne peste mine. Mă uit la ea. Nimic din turbureala isteriei de adineaori nu i-a mai rămas în privirile cari acum sunt limpezi, decise şi puţin dispreţuitoare. Ii rispostez cu aceeaş expresie :

— Nu poţi spune că tu nu ţi-ai luat plăcerea.

— O da. Cu tine. Cu alţii nu-i atât de uşor.

— Probabil fiindcă stau ei deasupra...

— Desigur.

— Cum te chiamă. îi spun după o tăcere în care ochii ei întreabă.

— Elina. Şi pe tine ?

— Di.

— Sunt bucuroasă Di, că ai venit. Eu abia de câteva zile sunt aici şi încă n'am găsit un băiat aşa cum îmi place mie.

— Şi cum îţi place ţie ?

www.dacoromanica.ro

— Aşa cum eşti tu.

— Ei ! Dar cum sunt eu ? Că eu nu pot s'o ştiu.

— Dacă nu ştii ai să-ţi dai osteneala să înţelegi mai târziu.

Se scoală şi e serioasă. In timp ce-şi face toaleta mă îmbie :

— Mai vii, nu-i aşa ?

— Viu.

— Vino mai des. Şi vino mai de vreme până nu trec alţii peste mine.

— Da.

— Şi adu-mi bomboane. Nu-mi da bani.

— Asta nu se poate.

— De ce ? Bomboane sau bani nu-s tot una? Crezi că e o ruşine să nu-ţi plăteşti femeia pe care ai avut-o micule ?

www.dacoromanica.ro

Nu-i pot răspunde. Are şi dreptate dar mă priveşte batjocoritor şi cald în acelaş timp, în cât mă dezarmează.

— De unde vii Elina ?

— De nicăeri. Sunt din Capitală.

Mă însoţeşte cu braţul după gât şi în capătul scării îşi mângâie obrazul de obrazul meu. Coborîm lipiţi ca doi miri scara bisericii şi aş pufni în râs dacă n'aş simţi siguranţa de sine şi gravitatea femeii. Traversăm curtea goală. In poartă îmi apucă în palme capul şi-mi sărută fruntea, cast :

— Ai să mai vii, da ?

— Da.

* * *

Trăim într'un veac al bărbatului. Un bărbat a cucerit toată lumea pe dinăuntru. Un bărbat care zace în fiecare bărbat şi în fiecare femeie. Mai ales în aceasta.

Se pierde farmecul feminităţii şi poezia intimistă nu mai are nici-un înţeles. Forma cea mai aspră a acestei bărbăţii femeeşti e profesionalizarea. Femeia a invadat catedrele, biurourile, laboratoriile, sălile de judecată şi de conferinţe, incintele parlamentare şi până şi cabinetele ministeriale. Femeia se ocupă, femeia munceşte. O femeie care munceşte nu poate fi o bună femeie. Ea e un bun animal de lucru, un serios element cu randament social, dar îşi pierde frăgezimea şi trupească şi sufle-

www.dacoromanica.ro

tească. Până azi singura profesiune a femeilor era amorul. Nu amorul celor cinstite ci al celor dela bordel : amorul profesional. Tarifarea şi exploatarea lui dovedeau o muncă de speţă masculină, un efort de voinţă, o serioasă calculare a riscurilor şi câştigului, o disciplină şi după toate astea o uzare. După întrebuinţare în casa de toleranţă femeia trebuie scoasă la pensie : boală. Cocota e un funcţionar. Femeie, dar ca funcţie socială, bărbat. Ca actor femeia nu era încă profesionistă. Pe scenă femeia îşi regăseşte rolul ei de instrument de plăcere, de păpuşă naivă provocatoare de mari catastrofe între bărbaţi, sau de mamă şi de soţie. Femeia actriţă rămâne tot femeie. Femeia funcţionară abdică dela funcţia ei ornamentală şi asocială. Ea devine un agent ,un soldat al organizaţiei de stat, ca ori care altul, un număr, un punător de stampile.

Profesiunea este în esenţă masculină. Pentrucă ea cere siguranţă, voinţă, disciplină, repetare mecanică a unor gesturi mecanice, repeziciune, tot calităţi specific bărbăteşti. Şi totuşi femeia arată că le are şi ea. Le are pentrucă şi bărbatul are poate calităţile ei. Dar bărbatul nu are nevoe de-a desvolta calităţile femeii, pe când aceasta a fost adusă de împrejurările sociale să-şi însuşiască roluri şi calităţi bărbăteşti. Astfel ea a trebuit să renunţe la lenevire, la capriciu, la calmul visării, la

www.dacoromanica.ro

supunere, la blândeţe, cari împodobeau sufletul ei fragil. Femeia s'a despuiat de rolul ei de păpuşă, cel puţin pentru cât îşi îndeplineşte funcţiunea. Şi funcţiunea aceasta durează mult şi cu cât înaintează în timp femeia se uită pe sine şi se ocupă mai mult de bărbatul din ea.

Femeia care a manevrat tocul nu mai poate mângâia pe bărbat. Degetele ei fine se imbibă de cerneală, se tocesc şi pierd rozul calin pentru a îmbrăca roşcatul golicios şi grosolan al mâinilor de bărbat viguros. Femeia se durifică, se înţepeneşte de şira spinării. Pierde ondulaţia de şarpe care scoate fioruri sub îmbrăţişare. Inaintea maşinei de scris, ţăcănituri monotone îi năvălesc în urechea nedeprinsă, care se transformă astfel în aparat de înregistrare. Cum mai poate asculta implorările şi şoaptele iubitului, aceea care a ascultat ploaia de bătăi a Yostului ? Declaraţiile de dragoste au devenit ridicole. Le-a gonit muzica practică a clapelor de fier.

Intre pereţii costelivi ai biurourilor femeia pierde simţul interiorului. Casa ei ia forme nude şi plicticoase. Când nu mai petrece în ea decât o mică parte din zi şi atunci mai mult doarme, nu simte nevoia să o facă mai plăcută. Odaia femeii funcţionară se transformă într'o sală de aşteptare. Acesta e stilul modern al interiorului. Luaţi orice catalog de mobile şi vă veţi înspăimânta de enormul spaţiu neîntrebu-

www.dacoromanica.ro

inţat în odăile caselor moderne, unde femeia aşteaptă puţin timpul îndelungat pe care-l va petrece la birou. Dela barocul care încărca odaia peste măsură, s'a trecut la odaia ca o prelungire a străzii. Fiindcă femeia a dezertat odaia.

Femeia e frumoasă când e plăpândă şi fără forţe. Să caute apărare lângă bărbat. Femeia modernă e sigură pe sine. N'are nevoe de bărbat. Totul i se realizează după voie. Iar din capacitatea ei erotică face un mijloc de parvenire. In asemenea condiţii politeţea e sortită dispariţiei. Politeţea era formula de tranziţie dela superioritatea bărbatului la înfăţişarea sperioasă şi slabă a femeii. Intr'o lume de egalizare a sexelor, ea devine un rit ridicul fără sensul simbolic de care era plină : oferta ajutorului, salutul de înclinare al stăpânului tiranic în faţa sfiiciunii graţioase.

Lipsa de farmec a femeii din bordel este din cauza acestei siguranţe a ei, din cauză că nu cere apărare. Ea îşi exercită pur şi simplu o meserie. N'are nici unul din farmecile cari trebue cucerite şi apărate. Dă şi primeşte schimbul. Lipsa ei de graţie începe să se întindă peste toată viaţa modernă. Fetele ştiu că bărbaţii au nevoie de sexul lor, iar ele de sexul bărbatului. Şi îl oferă pentru apărarea bărbatului împotriva perversiunii. Sau se dedau perversiunii. Şi ele, şi ei. Homosexualitatea şi

www.dacoromanica.ro

safismul sunt dovezi ale masculinizării secolului. Iar acuplarea a ajuns azi un schimb de servicii. Fără artă, fără religie, fără metafizică.

* * *

Aşi vrea să vorbesc cât mai simplu cât voiu putea mai natural. Şi e greu să fiu astfel. Imi cer un efort neobişnuit. In viaţa de societate am învăţat să mint adesea şi am căpătat o mare abilitate de a mă preface, de a fi totdeauna altfel. Am învăţat să spun altceva decât gândesc şi ceeace spun să spun altfel decât ar trebui să se spună. Ca să fii simplu trebue să fii sau sărac cu duhul sau geniu. De aceea nu voi atinge niciodată simplitatea. Efortul pe care-l fac numai ca să scriu cum scriu şi e prea mare. Scriu greu din indolenţă. Aş prefera să citesc sau să nu fac nimic.

* * *

Nici lui Dumnezeu nu-i plac oamenii molatici. Căci iată ce spune acest Crist cu părul alb, cu picioarele ca arama aprinsă şi arsă în cuptor şi cu glasul ca vuetul marilor ape (şi parcă mi s'ar adresa mie !) :

„Ştiu faptele tale, că nu eşti nici rece, nici în clocot. O, dacă ai fi rece sau în clocot !

„Dar fiindcă eşti căldicel, nici rece, nici în clocot, am să te vărs din gura Mea".

(Apocalipsa III. 15—16)

* * *

www.dacoromanica.ro

Eram la staţiunea de băi C. In câteva zile am epuizat toate escursiile în împrejurimi. Câteva dealuri împădurite, printre cari conduceau alei largi, roşii de rugina acelor de brad. Nici o surpriză în aceste cărări, în aceste dâmburi înverzite, din coama cărora prindeam din ochiri repezi o câmpie redusă. Nici un accident de teren nu te chema la explorări mai îndelungate şi după colindarea înălţimilor cari strângeau staţiunea în chinga unei văi, am început să presimt apropierea plictiselii. Intre orele de cură şi cele de masă, pe o promenadă lungă, pavată cu dale mari de piatră, între două şiruri mari de castani, plimbam un căscat permanent care tindea să devină splеen simbolist. In acordurile unei orchestre de ţigani unguri, unde predomina flautul ca o undă jalnică şi subţire de vânt pe pustă, vilegiaturiştii devizau monoton, cu gesturi numărate şi paşi mărunţi, ridicând sau coborând un pahar şi un maţ de sticlă pentru suptul apei minerale.

In resemnarea aceasta burgheză am văzut toată putreda imperfecţie a naţiunii mele, ahtiată după inactivitate şi oţiu. Pasiunea contemplativă e cea mai nobilă pasiune. Dar ceea ce cultivă poporul meu nu e contemplaţie ci vegetare. In cea dintâi toate funcţiunile sufleteşti sunt într'o activitate febrilă. In cealaltă ele cad pe panta trupului şi-i urmăresc mişcările lenoase. Vecinii mei strângeau cuminte ki-

www.dacoromanica.ro

lograme şi nu vedeam necesitatea de-a fi venit să le găsească tocmai în C. Contimporanii mei s'ar putea îngrăşa ori unde.

Intr'o dimineaţă, cu deschiderea ferestrelor mi-a venit hotărîrea bruscă să plec. Pe aleea încă deşartă, numai frunzele se jucau în undele de vânt. Aerul proaspăt ustura, ozonat prea tare pentru un plămân bolnav. Mi-am făcut bagajele în linişte ignorând modestul peisaj climateric de afară. Când am coborît şi am ajuns pe promenadă, am aflat că n'am să plec încă.

Pe o bancă stătea Judith. Puţinora le con-

www.dacoromanica.ro

vine numele pe care-l poartă şi mulţi ar fi trebuit să aştepte până 'n adolescenţă ca să-şi aleagă singuri pe cel potrivit. Dar din primul moment, văzând-o, i-am bănuit un nume biblic şi nobil. Judith era din neamul vibrant al Pustei. La suprafaţa pielii măslinii reliefată în linii accentuate şi elegante, se ruginise sângele cald. Nasul subţire şi cam lung, uşor aquilin, era turnat în tiparul unei aristocraţii medievale. Conturul feţii oval era încadrat de un păr negru, aspru şi luminat de reflexe verzui cenuşii ale ochilor. Un corp suplu ca încordarea unui arc se înălţa pe picioare subţiri, coloane sumbre de templu arhaic. Mâini lungi, fine, Totul se pierdea în ascuţimi, în prelungiri, ca fluidul electric curgând prin vârfuri.

Judith respira nobleţa maghiară. Am fost prezentat imediat, de un prieten îndrăzneţ şi asomant, care era veşnic în căutarea unor potcoave de cai morţi şi care venise cu puţin înaintea mea, intrase în vorbă repede, fără jenă şi acum îi debita cine ştie ce declaraţii anodine. Când i-am adresat cuvântul mi-a răspuns cu o voce sfioasă şi de neamintit. Am iubit-o imediat. Parcă aşi fi iubit-o mereu, atât mi s'a părut de normală trecerea din starea premergătoare în cea de absorbţie erotică. Am acceptat contaminarea cum primeşti o axiomă. Şi m'am simţit alături de ea mic, dar tare.

Am iubit-o ca un paj încoronat rege.

www.dacoromanica.ro

De câte ori iubesc am impresia că sunt neînsemnat, am conştiinţa unei nimicnicii minerale. Iubirea mea e o piatră pe care calcă piciorul iubitei. Lângă Judith am scăzut deaseme nea, dar nu mi-am pierdut hotărârea. Sentimentul neînsemnătăţii mele îl purtam cu o bărbăţie de care singur m'am înspăimântat : puteam avea curajul de a-mi duce propria greutate ! O greutate care n'a scăzut nici n'a crescut cu iubirea. A rămas pe loc, de o limpezime neomenească.

Cei 17 ani ai fecioarei Judith nu erau tulburaţi par'că, de nici-o perversitate. Alături de puritatea senzuală, conştientă de sine, a Atei, puritatea maghiarei era cu totul nouă, spiritualizată. Ata se limpezise, dar limpezirea ei avea în fund drojdia apelor calme ; ştia, trecuse prin epoci suspecte. Peste sexul Judithei nu fluturase aripa nici unei pasiuni nesănătoase. Ata îţi ameţea nările cu miros de plantă îmbălsămată otrăvitor. Din carnea Judithei nu mustea decât o curăţenie de cristal. Coapsa ei nu te dogorea, nu te pătrundea. Şi totuşi amândouă erau pure, amândouă îţi inspirau dorinţe de idolatrare senină.

Vorbeam franţuzeşte. Nu ştia decât prea puţin limba mea şi pronunţa cu sfială de parcă ar fi călcat alegând pietrele să nu-şi murdărească pantofii. Ne-am plimbat mult în lungul dalelor povestindu-ne unul altuia minciuni. Sau

www.dacoromanica.ro

spunându-i eu ei nimicuri. Ea mă asculta şi-şi întorcea din când în când chipul cu ochi miraţi şi duioşi. Zâmbea dureros şi cred că dacă aşi fi sărutat-o ar fi plâns. Nu de teamă, nici de ruşine, ci doar din intuiţia tragediei pe care o purta în ea. O stângăcie înobilată de atitudini şi vorbe, mişcată de o bunătate prea mare. Pentru orice fată iubirea este o durere, o revelaţie sfâşietoare şi primul sărut îl primeşte cu o crispare a întregei fiinţe. E în sărut o violentare a pudoarei pe care mai târziu, femeia nu o mai simte, dar care pentru fecioară e o năruire. Pentru Judith iubirea era un cataclism sufletesc, o insuportabilă asuprire a voinţei ei fragile. Delicateţa ei n'ar fi suportat afirmarea glorioasă a bărbatului. Tot ceeace e feciorelnic pur, feminin alterabil, în Judith, exagerase o ereditate nobilă. Şi acum ea era purtată peste tot de tatăl ei, ca o vază de cristal cu pereţi subţiri şi periculos de atins. La un gest cât de mic de zguduire s'ar fi sfărâmat obiectul preţios.

Tatăl ei ! L'am văzut aproape numai din spate. Il simţeam strein şi duşmănos. Războiul care ne-a adus nouă victoria, lor le-a adus cea mai grozavă dintre înfrângerile milenare. Când îl vedeam pe tatăl ei, de departe, cu fălcile dure şi favoriţi cărunţi, cu pas milităresc, dar cu totul zdruncinat şi nesigur, în gardă şi cu o pornire de ură. mă gândeam ce fenomen

www.dacoromanica.ro

irațional e istoria. De cât de puțin depinde o psicologie. Un imponderabil să fi căzut în balanța victoriei și omul acesta m'ar fi privit de sus, m'ar fi bătut pe umăr, m'ar fi tolerat lângă fiica lui ca pe un tânăr strein, bine educat și agreabil. O altă atitudine, o altă viață, i-ar fi adus acestui om victoria. Acum însă, eu eram învingătorul, deci dușmanul. Nu-mi da nici-o atenție, dar sub absența privirilor vedeam mai neertător strigătul de răzbunare pe care-l profera.

N'am încercat să-l apropii... Ar fi ascuns poate sub o politeță exagerată superioritatea lui de învins și ura neîmpăcată. Poate m'ar fi ocolit din exces de antipatie. In orice caz, aveam în el, pe lângă Judith, un adversar redutabil. Ce-i va fi spus, atunci când se despărțea ea de mine și alergând cabrată ca o căprioară se ducea să-l ia de braț pentru a se întoarce acasă? O mustra glumeț, și ea protesta râzând, calină. Sau nu-i spunea decât cu totul altceva, glumeț, evitând să irumpă cu vre-o cât de mică aluzie în bucuria fetei, pe care o dezaproba tacit.

Uneori nu o vedeam. Stătea în casă. După amiază mergea la tenis, unde o priveam încântat. Jocul o favoriza. Ii dădea posibilități de avânturi, de aruncare înainte și acele elanuri cu dreapta agitând racheta o prindeau de minune: îi scoteau în relief arcul ezitant al sâ-

www.dacoromanica.ro

nilor, linia dulce rotunjită a şoldurilor şi toată efilarea felină a corpului. La tenis îşi pierdea ezitările şi rămânea amazoană, aşa cum o arătau sărituriile agile. Când izbea mingea, descriind în aer o linie oblică, te aşteptai să o vezi ridicată în şea, dispărând în galopul calului, dar amazoana nu fugea. Corpul se destindea iar. Gravă, urmărea traectoriile schiţate în aerul clar de ghemul alb de cauciuc. Deseori se întorcea şi atunci lumina zâmbetului timid îi revenea pe faţă. Imi zâmbea mie !

Acum abia, recapitulându-mi iubirea, văd că am iubit-o mai mult cu ochii decât cu inima. De aceea eram atât de calm şi de puţin exigent. Poate şi pentrucă a durat atât de scurt.. Insă niciodată nu m'aşi fi încumetat să-i cer ceva sau să încerc o îmbrăţişare. Nici nu i-aşi fi cerut să mă iubească măcar. Era una din acele fete care trebue iubite fără să-ţi dea în schimb aceeaş iubire. Nu ai fi putut vedea nimic pe faţa măslinie decât blândeţea neschimbată. Ascundea totul din timiditate. (Câtă depărtare de agresivitatea şi ironia Atei !) Judith nu se va mărturisi niciodată bărbatului ei. Nici n'o concep căsătorită. Este sortită să rămână fecioară, amazoană pură.

Am iubit-o cu ochii.. Imi plăcea s'o privesc mult, s'o urmăresc. Animalele cari nu se pot săruta, cred că înlocuiesc sărutul prin privire. Se sărută cu ochii. Leii, mai ales leii, trebue

www.dacoromanica.ro

să se iubească fioros, fascinându-se, atrăgându-se din sclipirile metalice ale ochilor, pentru a se tăvăli apoi într'o joacă nebună. Sărutul spune mai mult decât ochii. Ochii pot minţi, dar despre o femeie pe care ai sărutat-o ştii mai mult decât despre una pe care ai privit-o. De aceea n'am putut s'o cunosc atât de bine pe Judith...

Am stat alături două săptămâni. După atâta, s'a pregătit de plecare. Vestea asta am primit-o ca pe ceva nefiresc. Mi se părea că trebue să stea mai mult, orice s'ar întâmpla, că nu va pleca de loc sau mai ştiu eu când. Părea ceva durabil şi fără progres. Ceva trenând în lungime şi neabătându-se dela o mijlocie. Inainte de plecarea ei a început să plouă. Ca la munte. Incet, des, pătrunzător, N'a mai ieşit, dar a stat pe balconul vilei. Mă plimbam pe promenadă sub castanii şiroind, învelit în pardesiu şi cu pălăria trasă pe ochi. Sta în balcon şi lucra, la masă, în faţa tatălui ei Acesta n'a întors capul nici-o clipă cât m'am învârtit pe acolo. Ea se uita de câteori treceam, dar în cenuşiul zilei ploioase, în depărtarea dela promenadă până la vilă, nu distingeam nici-o trăsătură din faţa ei. Am urcat şi am coborât aleea de piatră de zeci de ori în şir. Trăiam numai în spaţiul de sub balconul ei. Când mă depărtam îi simţeam privirea conducându-mă, apoi iuţeam pasul ca să mă pot întoarce mai repede.

www.dacoromanica.ro

De ce nu i-am spus că o iubesc ? De ce nu i-am arătat-o măcar ? Pentrucă era zadarnic. Ea locuia într'un oraş depărtat, eu în Capitală, tocmai în partea opusă a ţării. Ea era streină şi desigur că tatăl ei ar fi făcut totul ca să ne despartă. Cel mai mare obstacol pentru fericirea copiilor sunt chiar părinţii lor. Aceştia sunt mai ales adversarii încrucişărilor de rase. Tinerii simt inconştient tot folosul pe care-l va trage rasa dintr'o împrospătare de sânge. Instinctul îi împinge să iubească pe acela sau aceia dintr'o rasă deosebită. De aceea se iubesc atâţi străini între ei. Părinţii însă, în care instinctele au început să aţipească, devin tiranii copiilor şi împiedică unirea pe care nu o socot favorabilă egoismului lor racial sau patriotic. Mai ales între poporul meu şi poporul ei este un divorţ secular. Tatăl ei ar fi preferat să o ucidă decât să mă lase să o câştig. Să-i spun că o iubesc? De ce oare când singurul lucru care mă interesa era numai să ştiu eu acest lucru? Toate teoriile inspirate de iubirea Atei erau încă întregi, ca şi amintirea iubirii care se cicatrizase numai în aproprierea Judithei. Toate acestea, scrupule serioase, sau numai pretexte ale laşităţii mele. N'aş fi putut-o smulge de lângă părinţi? Sau ce-mi spunea că tatăl ei n'ar fi preferat fericirea copilei, şovinismului? De ce n'aş fi putut-o convinge? Mi-era teamă că nu mă va iubi? Şi de ce nu? Dar îmi era

www.dacoromanica.ro

şi totdeauna mi-a fost teamă că nu pot fi iubit. Dar la ce aşi fi ajuns dacă îi spuneam? Mă puteam gândi serios la o căsătorie? Ridicul pentru situaţia mea.

De fapt cum să fiu iubit dacă eu însumi mă urăsc, mă dispreţuesc ? Fetele simt în mine nesiguranţa şi ele n'au destulă siguranţă pentru a mă atrage.Trebue să mă impun. Dar dacă nu se poate! Trebue, mereu trebue. Verbul acesta mă urmăreşte mereu. E o încercare de a mă convinge pe mine însumi de datoria mea, de voinţa mea. O încercare zadarnică. Trebue, chiar când nu se poate. Incep orice frază cu acest imperativ şi o las apoi neterminată. Dacă ar fi să o termin ar trebui să spun invariabil : dar nu voi putea face ceeace trebuie.

Ar fi trebuit să-i spun. Dar... acum era prea puţin timp. Şi mă plimbam pe sub balconul ei, de două ceasuri şi aşteptam ca ea să coboare sau să facă un gest. Deşi vedeam că tatăl ei e acolo şi ea nu poate face nimic altceva decât să mă privească, eu speram ,cum am sperat totdeauna şi cum voi mai spera dacă n'am să mă plictisesc şi cu speranţa. Atunci i-aşi fi strigat că o iubesc. N'am strigat totuşi. De multe ori mă minunez cum nu izbucnesc în strigăte sau în fapte. Stă în mine încordată o furie, o exasperare şi nu răbufneşte. Dacă ar izbucni... dacă, dar nu se poate. Aici stă toată nenorocirea mea: că nu pot să exteriorez

www.dacoromanica.ro

gestul violent al faptei. Voința stă în mine strânsă, gâtuită, înăbușită în chingi prea tari. Am o putere mare, numai când e nevoe să mă stăpânesc. Asta e și puterea și slăbiciunea mea.

Am umblat pe sub balconul ei până când am simțit că încep să mă umilesc. A trebuit să treacă mult până când am simțit-o. Oh! eu sunt cam nesimțit din fire. Nu pentrucă n'am sensibilitate. Dar pentrucă deși înțeleg și văd perfect, caut să mă conving de contrariu și atunci nu mă port mai bine decât un nesimțit. Când târziu am văzut că nu se mai poate, am plecat Am fost toată după amiaza paralizat. In pat, numărând sau urmărind evoluția muștelor pe tavanul alb, îmi descuiam gândurile și-mi provocam bătăi de inimă artificiale. Imi spuneam doar atât: nu voi mai vedea pe Judith. Imi îndreptam atenția spre inimă. Aceasta asculta ca de un ordin și începea să bată puternic. E o emoție pe care am ajuns astăzi să o provoc ușor și o stăpânesc foarte bine. Imi pronunț o frază dureroasă și concentrez durerea toată la inimă. Aceasta se strânge și începe să bată accelerat și puternic. O căldură mă cuprinde ca o paralizie, stârnită de mișcarea precipitată a sângelui în corp. In felul acesta dau o ocupație sentimentelor cari altfel nu se pot manifesta. Strâng toată activitatea înăuntru, la inimă. In curând voi avea chiar dureri reale de

www.dacoromanica.ro

cord. Bah! Mai bine să bolesc decât să nu fac nimic.

A doua zi dimineaţă am aşteptat mult pe Judith. Ploua mereu, cu aceeaş insistenţă, fără nici-o promisiune de înseninare. Când a ieşit Judith m'am dus grăbit spre ea.. Mi-a răspuns la salut cu aceeaş voce pâlpâindă ca o candelă ce se stinge şi şi-a lăsat sărutată mâna. Apoi mi-a spus simplu că pleacă.. In ochii ei am văzut clar un regret exprimat sfios. M'am bucurat o clipă şi apoi am regretat. Chiar dacă nu m'a iubit, m'ar fi putut totuşi iubi ! Gândul egoist al folosului l-am izgonit indignat şi i-am spus moale:

— Când ?

— Acuma.

— Chiar acum ?

— Da. Mă aşteaptă trăsura afară.

Adevărat. Nu văzusem în capătul incintei băilor o brişcă galbenă, înhămată cu doi cai. Pe capră un ungurean voinic şi alături tatăl ei. Am simţit încă odată ce este copleşirea durerii. Faţa mi s'a crispat involuntar şi i-am strâns mâna. A lăsat-o mult timp sub buzele mele. Când i-am dat drumul şi am privit-o, se uita la mine cu ochi miraţi şi plini de bunătate. A spus simplu, uşor tremurat:

— La revedere.

Şi a plecat.

— La revedere.

www.dacoromanica.ro

Cine ştie dacă mai e revedere! M'am urcat în odaia mea şi durerea s'a declanşat într'un plâns nervos. Prima oară când plângeam pentru o fată. A doua zi am plecat şi eu spre Capitală. Cu un regret în plus, dar calm, aşa cum începusem a iubi, aşa cum iubisem, fără simţ de tranziţie dela o stare la alta, decât puţin, la despărţire. Acum însă durerea a dispărut tot atât de uşor. Am iubit-o cu naturaleţa cu care respir. Şi mai ales am iubit-o cu ochii. Dacă n'ar fi fost aşa, aşi mai iubi-o încă.

* * *

De câteori am ceva de făcut, mă cuprinde o paralizie progresivă. In momentul în care mi se desemnează certitudinea unei acţiuni viitoare, sunt invadat de o sfârşeală a muşchilor, de o emoţie caldă şi de nelinişte. Aş vrea să fi şi terminat acţiunea în acel moment. Şi de fapt chiar se termină în momentul în care o încep. In fabulă un om a fost recompensat — în urma cererii lui lacome — cu facultatea de a transforma în aur orice ar atinge. Recompensa echivala cu cea mai aspră pedepsire. La mine orice acţiune se transformă exact în contrariul ei, îşi pierde dinamismul voliţional, se afadisează, se descărnează, Aşa că neliniştea sub care concep acţiunea o diluează cu totul şi acest lucru ar trebui să mă liniştească pentru orice faptă viitoare. De fapt acţiunea mea care este terminată în momentul ei iniţial, e termi-

www.dacoromanica.ro

nată ca şi când nici n'ar fi fost, iar nu ca un final necesar. De aceea spaima de acţiune o transformă într'o simplă inerţie, într'un slab succedaneu al stării de inactivitate.

Dela ivirea perspectivei acţiunei şi până la începerea ei, trăesc într'o perpetuă amorţire şi desamorţire sufletească. E o alternare de tulburare şi limpezire, de încălzire şi răcire, de negru şi alb, ca aprinderea şi stingerea, pe rând, a unui bec electric. Sufletul transpiră şi se usucă de nenumărate ori. Această nelinişte permanentă primeşte acţiunea cu impasibilitate şi o depăşeşte prin virtutea inerţiei. Orice am de făcut nu fac decât într'o măsură exterioară. Cu sufletul nu particip la nimic. Aşa că mişcarea repede a mâinii dela coapsă la înălţimea umărului nu e urmată de o mişcare interioară asemănătoare. Intre corp şi suflet poate fi hiat ? Parcă aşa s'ar petrece lucrurile în mine. Corpul se mişcă pentrucă i-o cer necesităţile exterioare lui, iar sufletul stă într'o fixitate rigidă, într'o anchiloză patologică şi rare ori, cu greu se porneşte în urma corpului în mişcări de amibă. Se poate să şi exagerez. Nu cunosc prea bine secretele sufletului. Dar ceeace e adevărat, e că între mişcarea corpului şi a sufletului meu e o veşnică nepotrivire. Totdeauna acesta rămâne cu mult în urma celuilalt.

* * *

www.dacoromanica.ro

Aş vrea să jignesc profund pe cineva. Să-l rănesc, să-l izbesc în lături, să-l scot depe linie. N'am capacitatea necesară. Imi lipseşte energia impulsului cu toate că am dorinţa. De multe ori trecând prin mulţime mă cuprinde o ură grozavă. Dacă aş avea o mitralieră aş trage fără milă. Aş avea în acele momente nefilozofice o satisfacţie fără egal de a vedea cum pică unul după altul trupurile. Aş savura cu sadismul unui sultan decimarea deslănţuită de simpla răsucire a unui mâner, tot aşa de simplu cum ai învârti la o flaşnetă.

Urăsc mulţimea cu pasiunea primitivului, a trogloditului refugiat dintr'o societate pe care o reprobă şi care l-a repudiat. Totuşi nu pot jigni pe nimeni. Nu pot provoca nici-o supărare, cât de mică, nici unui copil.

Oamenii sunt odioşi. Mă uimeşte desfăşurarea lor de voinţă. Fiecare e un resort întins. De aceea se luptă atâta între ei. Şi pe omul sfios îl calcă în picioare. Oamenii de voinţă detestă pe delicaţii dela o parte şi-i fac să sufere. E înfiorător să fii timid. Devii obiectul atenţiei şi încurând mingea picioarelor generale. Pe solitar îl refuză toţi ceilalţi ca pe lepros, din teamă de contaminare. Mai mult decât orice oamenii se tem să nu-şi piardă propria lor voinţă. Şi singuratecul e castrat de voinţă. Aşa că *delicateţa şi demnitatea, fructe ale însingurării* sunt duşmane ale omenirii multe. Ale

www.dacoromanica.ro

turmei necuvântătoare. De ce nu pot să jignesc pe cineva de moarte! Sau să ucid!

Odi profanum vulgum et arceo.

Cum a spus poetul latin „dispreţuesc vulgul profan şi-l ţin departe de mine". Dar nu dispreţuesc din invidie. Dimpotrivă. Nu sunt înăerit. N'am cerut nimic lumii pentru ca să am dreptul să-i fac acum mustrări de a nu-mi fi dat. Sunt oameni roşi de venin; aceia cari au bătut la porţile gloriei şi au eşuat lamentabil,

www.dacoromanica.ro

aceia cari s'au zbătut să intre în rândurile mulţimii şi au fost respinşi de valurile ei necruţătoare. Aceia au o voinţă tot atât de mare ca şi a oricari altora, dar ea a fost înfrântă de fatalitatea socială. Şi înfrângerea aceasta o răsplătesc ei cu un dispreţ şi mai ales cu o ură, cari sunt roadele invidiei.

Eu n'am avut şi nici n'am voinţa de a pătrunde în lume, în societate. Dar dacă o dispreţuesc, e pentrucă o judec la cât preţueşte. Şi ura pe care o am e numai restul unui instinct primitiv care se trezeşte rareori în mine, e un mod de a se manifesta al unei voinţe betege. Nu, nu sunt un înăcrit, un respins al lumii, căci de aş fi astfel m'aş suprima.

* * *

Când iubesc mă preocupă mai puţin faptul dacă sunt iubit, cât acela dacă iubesc eu cu adevărat. E un fenomen atât de delicat acesta al iubirii, încât nici-o precauţiune nu e prea mare pentru a se feri de iluzia lui. Mi se pare totdeauna ciudat că pot iubi şi mai ales cred că iubesc într'un mod foarte ciudat. N'am energia necesară unei mari pasiuni. Asta mă şi înspăimântă şi mă face să mă gândesc dacă sentimentul pe care-l încerc este real, sau e o simplă iluzionare. Dar am oare puterea de a mă iluziona măcar?

Iubesc pentrucă iubirea nu cere forţă. Este o avalanşă care te rostogoleşte pe o pantă fără

www.dacoromanica.ro

să i te poţi opune. Forţă trebue numai când vrei să o exprimi. De aceea dacă pot iubi, nu pot să exprim ceeace simt. Eu nu pot convinge niciodată pe nimeni de nimic. Nimeni nu mă crede. Mă ascultă cu suspiciune, sau mă socoteşte glumeţ. Nu vede în vorbele mele destulă putere, destulă căldură. Cu pasiunile mele se întâmplă ca şi cu obrazul meu: arată o vârstă inferioară celei pe care o am. Ele pot fi ori cât de mari: nu se pot înfăţişa nimănui ca atare.

* * *

Sunt sortit să nu fiu niciodată iubit. Epitaful mi l-am şi făcut:

„Aici zace omul care n'a fost iubit niciodată".

Şi la mormânt mă vor vizita numai câinii, cu anumite ocazii necesitoase.

* * *

Aparenţa mă arată neserios.

Trebue să ai sau o mare virtute sau o doză de enorm vid interior pentru a putea părea serios.

* * *

Oamenii fără voinţă sufăr lipsa ei. Oamenii cu voinţă nu sufăr pentrucă o au. Şi numai dracul ştie cari sunt adevăraţii infirmi!

* * *

Am fost azi iar la Elina. Abia se însera. E-

www.dacoromanica.ro

lina stătea de vorbă cu celelalte fete. Când m'a văzut şi-a încreţit fruntea şi s'a sculat fără a spune nici- un cuvânt. Nina, care era şi ea acolo, zâmbea din colţul buzei, parcă necheza. Mi-a făcut un semn de invitaţie şi aştepta, gata să se ridice depe scaun. Vroiam să văd ce gest va face Elina şi i-am făcut Ninei un semn din cap. S'a sculat şi s'a îndreptat spre uşă. Elina, care mă aştepta în prag şi văzuse cu coada ochiului semnul meu, s'a întors înţepată şi roşie de mânie, răstindu-se către Nina:

— Ce vrei fă?

Cealaltă se clătină pe şoldurile de iapă parfumată răspunzând inocent :

— M'a chemat!

— Nu te-a chemat fă! Şi-a bătut joc de tine, că vrea să meargă cu mine.

Se răstea acum răguşit, dintr'o precoce afecţiune tabagică. Şi fiindcă cealaltă sta nedecisă, zâmbind încă:

— Eşti chioară, nu vezi că merge cu mine?

— Mie mi-a făcut semn.

— Cară-te fă neghioabo că te cârpesc de zici că n'ai noroc! Uite boala dracului! Parcă n'ai mai văzut bărbat!

Şi zmucindu-mă de braţ, Elina mă împinse spre uşă. Venea după mine, fiindcă ştiam şi eu singur drumul şi fiindcă se temea poate să nu mă întorc după Nina. Nu era sigură dacă am vrut numai s'o încerc sau am vrut sincer să

www.dacoromanica.ro

iau pe cealaltă. Un moment şi-a pierdut încrederea în forţa ei. Când am ajuns în cameră însă, a văzut bine că totul n'a fost decât glumă. S'a rezemat cu şoldurile de masă şi m'a fixat pe când mă desbrăcam:

— De ce n'ai venit atâta vreme ?

M'am oprit încurcat. Nu bănuiam că mă va întreba. Uitasem invitaţia ei de acum două luni sau n'o luasem în serios. Am continuat să mă desbrac, tăcând. A tăcut şi ea fără să se mişte. Când am rămas gol, m'am simţit deodată umilit în faţa femeii care-şi păstrase rochia pe ea. M'am apropiat s'o iau în braţe. A sărit în lături şi m'a privit dispreţuitor cu ochii micşoraţi...

— Da ce, crezi că sunt ca oricare?

— Nu înţeleg...

— De ce nu răspunzi?

— N'am ce să-ţi spun.

— Aşa? Bine.

A ieşit fără s'o pot opri, trântind uşa. Credeam că budează numai. Am întredeschis uşa strigând după ea: „Elina, Elina". Nu s'a întors. Am închis şi m'am aşezat pe pat, amuzat de demnitatea ei. Ce să-i spun? Că am fost ocupat? Absurd. Nopţile nu există ocupaţie. Că am fost bolnav e mai simplu. Dar după două luni cât am lipsit, o boală atât de lungă ar lăsa urme. Eu dimpotrivă m'am îngrăşat. Să spun că am fost plecat? Singura minciună

www.dacoromanica.ro

bună. Uşa se deschide şi intră Nina. E veselă şi simplă:

— M'a trimis nebuna.

Mă uit cum se desbracă repede şi-i joacă sânii mari. Se repede cu disgraţie şi mă apucă de subţiori. E pur şi simplu scârboasă. O dau la o parte.

— De ce a plecat?

— De ce n'ai vrut-o?

Am întrebat amândoi deodată. Râdem. Şi nu răspundem.

Ii trag o palmă care lasă pe pulpa albă cinci dungi roşii. Ţipă şi ochi-i lăcrămează prin zâmbet. Mă urc pe ea, îi înfig unghiile în carne şi o posed aşa plânsă şi ţipând. Cel puţin ştiu că posed o femeie. Nu se opune. Tremură numai şi-mi strânge braţele. Când mă dau jos mă uit la braţele ei. Urmele unghiilor sunt vinete şi dintr'una curge o picătură de sânge. Rabdă, că eşti femeie!

A rămas cu picioarele desfăcute şi plânge cu faţa acoperită de palme. Sânii parcă sunt desagi încărcaţi. O femeie îndură prea mult. Pe Elina n'aş fi putut-o bate. De ce? Nu o respect. E vulgară, trivială, grosolană. Numai actul sexual o transformă. Dar şi atunci e despletită şi disperată ca o walkyrie de mahala. Nu o apreciez. O tem. Precis, mi-e teamă să nu facă scandal. Am oroare de sgomot şi de zgomotul acestor femei mai cu seamă. Nina

www.dacoromanica.ro

însă îndură. E femeie până la animalitate. E femeie ca o vacă. E proastă.

Am lăsat-o gemând încet. Tariful, pe masă, dublu. Ca să-i treacă mai repede. Ciudat, n'am nici-o milă. Sunt crud adesea, deşi nu am puterea de a manifesta cruzimea decât foarte rar. Aproape niciodată. Dar azi...

La poartă stă Elina, proptită cu umărul de un par. Ii dau bună seara şi nu răspunde. Se face că nu aude. Fumează. Plec şi nu mă chiamă. Am plecat. Intorc capul dar ea priveşte în partea opusă. Ei şi? Femeie ca ori care alta.

* * *

Am dormit ca pe ghimpi. Şi totuşi îmi spuneam toată noaptea, Elina nu e femeie ca toate celelalte. Ar fi putut să se dea la urma urmei. Nu trebuia dela început să vină până în cameră. E prea mândră şi a vrut să aibă o explicaţie. Mândria la astfel de femei e foarte rară. Dar Elina e încă tânără, încă sănătoasă şi câştigă deajuns ca să-şi permită gustul unui refuz. La urma urmei a refuzat un client. Ei şi? Un client ca şi ceilalţi. Aşa şi-a spus poate. Mai sigur e că dacă aş fi fost pentru ea un client ca oricare altul, nu s'ar fi formalizat de un gest. Şi apoi am văzut că era iritată. Şi niciodată o cocotă nu se supără când îi preferi o colegă. Aşa dar însemn ceva pentru o femeie (Femeie!) Aşa dar pot interesa pe cine-

www.dacoromanica.ro

va, pot nemulţumi, pot forma obiectul atenţiei cuiva, poate al unei iubiri. E o bucurie amestecată cu amărăciune: tocmai la bordel mi-aş putea găsi fericirea? Se poate însă vorbi de fericire? Pe Elina nu o pot iubi pentrucă e vulgară.

Exagerez. Nu mă poate iubi. Femeile acestea şi-au extirpat sufletul. Cine ştie însă, le-a mai rămas poate un rudiment. Elina de altfel e o începătoare. Nu i s'au calcificat sentimentele. Mă iubeşte, nu mă iubeşte?

Seara mă duc iar.

La urma urmei m'am obişnuit să văd în ori ce femeie cocota; acum voi încerca să mă obişnuesc cu gândul invers. Ori cum, e o mică deosebire între ele.

* * *

Seara mă înfiinţez la poartă. Acum stă de pază Nina. Cum mă vede începe un gest de nelinişte şi durere. Ar vrea să plângă, numai pentru amintire. Imi zâmbeşte fără să mă invite, par'că vrea să se apere şi să se scuze, zâmbet stângaci, încurcat. Se dă la o parte când întind mâna, chiţăind şi spune gâfâind:

— Nu! Nu vreau! Nu mai vreau!

Mă depărtez mulţumit. Nici eu nu vreau.

In odaie sunt numai trei fete. Intreb de Elina. E cu un client „la odaie" Atât de vreme şi deja ocupată. Mă duc să o aştept într'o odaie şi spun fetelor să o trimită, fără să-i spu-

www.dacoromanica.ro

nă cine o chiamă. Peste un sfert de oră îi aud paşii. Când calcă ea, scârţâie uşor o scândură pe unde trec şi eu fără să am virtutea de-a o face să vorbească. Sub pasul Elinei scândura geme încet de durere. Mă ascund după uşă. Când a intrat închid uşa, încui şi vâr cheia în buzunar. Ea nu clipeşte. Se duce de se aşează pe un scaun, cu mâinile împreunate în poala cămăşii străvezii şi mă priveşte fără expresie:

— Nu era nevoie să faci pe disperatul.

— Eu nu fac deloc. Tu ai făcut pe disperata.

Dă din umeri şi nu răspunde.

— Ia spune de ce n'ai vrut ieri?

— Pentrucă nu mi-ai răspuns.

Acum tac eu. Nu vreau să-i dau a înţelege că mă grăbesc. Nici ea nu se grăbeşte. Totuşi după un timp se scoală şi vine spre mine. Am rămas în uşă.

— Nu vrei să stai cu mine?

— Nu.

E categorică:

— De ce?

— Pentrucă nu-mi răspunzi.

— Drace! Dacă ţi-aş răspunde ai fi mulţumită?

— Depinde.

— Iată! Am fost la T. în inspecţie.

— Minţi ca un prostănac şi ar trebui tocmai de asta să nu mă supăr pe tine. Mai întâi

www.dacoromanica.ro

n'ai tu o mutră de inspector cum n'am eu de călugăriță. Şi pe urmă o inspecție nu durează două luni.

— Ei! Ți-am răspuns aşa ca să vezi că te pot minți. Şi să ştii că te-aş putea minți şi aşa ca să mă crezi.

— Nu drăguțule! Pe mine numai voi bărbații nu mă puteți duce.

— Vorbeşti ca pe scenă. Aşa spun totdeauna actrițele în piesele proaste şi atunci partenerii lor răspund: aşa spuneți voi, toate femeile!

Se uită chiorâş. N'a prea priceput mare lucru din ironia mea față de teatru. In mentalitatea ei sau domneşte o ignoranță şi un dispreț total pentru orice teatru, sau admiră orice piesă, bună, proastă, cu condiția s'o înțeleagă.

— Pe mine nu mă duci cu zăhărelul.

— Uf! Ai nişte expresii !

— Dacă-ți place. Dacă nu spală putina.

Aş pleca, dar rotunzimea crupei e atât de fină pe cât sunt expresiile de groase, încât încep să mă aprind. O apuc brutal de sâni şi o strâng. Două palme bine simțite țin loc de ori ce răspuns. Nici-un țipăt, nici-un cuvânt.

Rânjesc şi ea mă zgâlțâie ca să mă dea la o parte. O prind în brațe şi ea se sbate. O târăsc spre pat şi cu toată rezistența ei o duc până acolo, o trântesc şi mă minunez de mus-

www.dacoromanica.ro

culatura pe care o am şi n'am folosit-o niciodată. Rămân întins dealungul corpului cald şi mă uit în ochii ei: negri, tăioşi. Dacă mi-a fost ruşine o clipă să mă lupt cu o femeie, acum înţeleg că n'am învins câtuş de puţin. E hotărâtă să reziste sălbatic. Ii introduc mâna între pulpe să i le desfac. Nu se lasă. Incordează doar picioarele fără să se ostenească altfel. Incerc să-i deschid pulpele introducând genunchiul între ele. Mi-l strânge şi pe al doilea nu-l pot vârî. O apuc de şolduri într'o îmbrăţişare ursească. Sub strânsoare numai ochii sticlesc mai negri, parcă sare din ei funingine. Pulpele au slăbit puţin şi acum printr'un atac neaşteptat sunt cu amândoi genunchii între ele. Cum fac o mişcare să intru tot, se zbate şi alunec. Ii apuc sânii şi-i apăs cu putere. Mă apucă de păr şi trebue să-i dau drumul pentru a strânge de încheieturile mâinilor. Mă lasă şi atunci o salt pentru a-i băga mâinile sub ea. O presez cu tot trupul, începând să-i izbesc pulpele cu genunchii. Stă hotărâtă, fără cuvânt, cu mâinile strânse sub spate, părând amputate dela coate. Mă opintesc, însă ea, cu o încordare mă ţine deasupra. Sunt transpirat tot. Acum încerc să schimb tactica şi plecându-mi capul spre faţa ei, îi caut gura. Intoarce capul şi fiindcă mă încăpăţânez şi-l clatină ritmic. M'a izbit cu faţa peste nas. Iritat o apuc de fălci tot apă-

www.dacoromanica.ro

sând-o cu bustul. Şi apuc buzele cu dinţii şi strâng mult, sugând în acelaş timp ca o ventuză, până ce geme, pieptul i se zbate şi încearcă să-şi scape buzele sau mâinile, dar nu poate, încordează picoarele să mă răstoarne, apoi slăbeşte şi mă lasă să renunţ eu, când mi-a pierit respiraţia. Dar gura nu i-o las şi respir pe nas. Ii strâng buzele mai tare în dinţi şi ea îşi forţează bustul mai tare, gemând ca să spună ceva, până când ţipă înăbuşit. Pipăi cu genunchii: nici acum nu-şi desface pulpele. La uşă se aude o bătaie scurtă:

— Elina. Mai repede că te aşteaptă un domn.

— N'am timp. Să vină mâine.

In luptă cămaşa i s'a strâns toată sub sâni şi de sus şi de jos, într'un boţ care mă supără. Incerc s'o apuc pe femeie mai zdravăn. Se zmuceşte şi acum m'a aruncat depe ea. Mă proptesc cu pumnii pe pieptul ei ca să nu-mi scape şi lovesc cu genunchii ca s'o deschid. Suflă greu şi se strânge toată:

— De geaba. Dacă nu vreau eu, nu se poate.

Mă las pe marginea patului, cu coatele pe genunchi şi-mi las capul obosit în palme. Elina a rămas întinsă pe spate. Se ridică în coatele liberate şi simt cum se uită la mine:

— De ce nu spui?

Nu mai ştiu ce trebue să-i spun. Imi arde

www.dacoromanica.ro

fruntea. A, da! De ce n'am venit. Elina insistă. Ce încăpăţânare!

— O femeie? Eşti amorezat?

— Te interesează?

Se ridică şi-mi încolăceşte gâtul. Vocea are o tandreţă răguşită în expresie.

— Da! Dar să nu minţi!

— Nu ştiu cum, dar n'aş putea să-ţi explic. Nu sunt amorezat, nici n'am posedat vre-o altă femeie între timp. Am fost de o asceză exemplară. Dar mi-a fost lene, n'am avut nevoie, ştiu... In orice caz n'a fost nici-un motiv însemnat. N'am venit, nici eu nu ştiu de ce. Din indolenţă. A trecut seară cu seară şi eu n'am venit. Iată.

— Te cred.

E puţin tristă. Ochii-i plutesc într'o pânză de lacrimi. Imi strânge grumazul şi deodată îmi apucă ea buzele cu gura şi mi le muşcă. Aş ţipa şi mă reţin cu mare greutate. Acum suge sângele care mi-a ţâşnit din buza de jos. Mormăi cum pot:

— Vampirule.

— Răule.

Mă răstoarnă iar şi se agită într'un acces de furie erotică, peste mine. Sunt istovit şi îmi păstrez toată luciditatea. Durează mult. Ea vibrează de câteva ori, pe când eu rămân inactiv. O irită aceasta, pentrucă la un moment dat mă lasă şi sare drept în picioare.

www.dacoromanica.ro

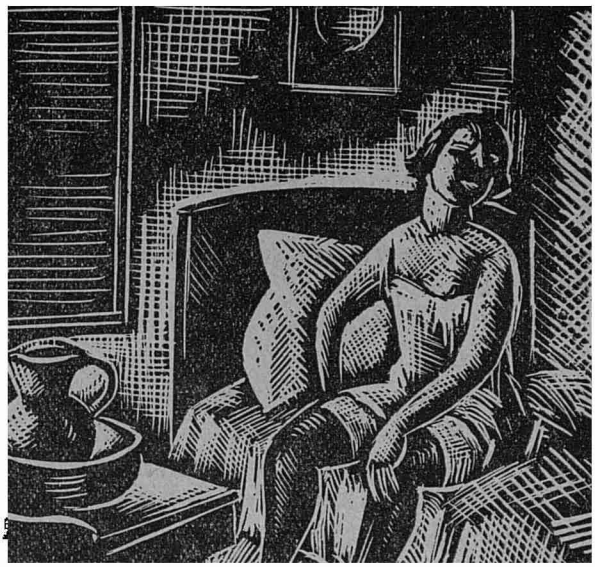

Eşti un bou astăzi.

Vina este tot a ei;

— M'ai lăsat să mă lupt prea mult.

Se uită la mine par'că ar vrea să mă ucidă. Îi susţin privirile, ba surâd chiar.

— Să nu mai vii.

— Ei!

Vrea să plece şi-mi cere cheia.

— De ce nu vrei să mai viu?

Se uită acum în podea cu fixitatea savantului care a descoperit în microscop ceva foarte interesant. Ţine o mână pe clanţă şi cu cea-

www.dacoromanica.ro

Iaită îşi aranjează cămaşa pe sân, absentă. Mă apropii. Ii dau cheia.

— De ce? De ce?

Şopteşte stins:

— Nu vreau să te iubesc.

O strâng la piept şi ea mă strânge deasemenea. Forţă pentru forţă. La mine e o forţă prefăcută. A ei este naturală. O legăn ca pe un copil. Se desprinde şi mă respinge:

— Lasă-mă.

O întreb prosteşte:

— Mă iubeşti?...

Nu-mi poate răspunde decât acelaş lucru:

— Nu vreau să te iubesc... S'ar putea...

A descuiat şi iese repede trântind uşa, fără să-şi isprăvească propoziţiunea. Afară scârţâie aceeaş scândură, încet ca o complentă maladivă. Aşa dar mă poate totuşi iubi cineva. Dar numai în locul acesta.

* * *

Să stau mereu întins pe spate, să urmăresc cerul albastru cu perindarea norilor! Să simt dogoarea valurilor calde de soare pătrunzându-mi porii ! Să-mi păstrez imobilitatea corpului până la confundarea cu neantul! Aş vrea să intru'n eternitate lungit pe spate, cu mâinile încrucişate pe piept, lunecând ca un mort cu picioarele înainte, drept, lin, ca să-mi curgă eterul mângâietor ca un vânt pe lângă obraji. Aş vrea. Toată viaţa mea se reduce la dorinţe. Implinise-vor vreodată?

www.dacoromanica.ro

Pot să stau mult şi să privesc. Aşa priveam pe Ata, aşa pe Judith, aşa pe Eveline. Le-aş putea descrie conturul feţii şi al corpului, dacă ochii ar putea scrie. Pe Judith am iubit-o numai privind-o. Pe celelalte întâi le uitam. Iubirea trebue să înceapă prin uitarea chipului iubitei. Apoi începe o cercetare pasionantă în imaginaţie pentru a-i regăsi trăsăturile. Şi o căutare a ei, căutarea prezenţei ei pentru a nu o uita mereu. Iubirea e o încercare disperată de a reţine chipul fugind din imaginaţie, al iubitei. Iubirea mea cel puţin De câte ori nu văd în amintire clar o faţă femeiască, sunt sigur că o voi iubi. Odată cu memorizarea plastică a iubitei dispare dragostea.

Privesc un tablou până la saturare. Până la usturarea ochilor. Privesc într'un peisagiu până la exasperarea retinei. E în ochii mei disperarea lucrurilor cari dispar, a celor pe cari le vei pierde. Şi mai este neputinţa faptei. Acei cari fac, se agită, pentru cari viaţa e o tablă de şah căreia sunt ţinuţi să-i mute mereu figurile, pentru aceia muşcaţi de şarpele mişcării realitatea trebuie să se fotografieze în amintire cu repeziciune. Nu-şi pot pierde timpul cu memorarea ei. Incapacitatea de reacţiune derivă şi din încetineala memoriei plastice a realităţii.

Mă uit şi m'aş uita astfel fără să obosesc,

www.dacoromanica.ro

fără să simtă nevoia unei schimbări, unei variaţii. Sunt unii pentru cari rămânerea în acelaş loc mai multă vreme este un chin. Pentru mine e o uşurare. Sau mi-e indiferent. Dacă schimb, o fac din alte motive decât din plictiseală. Stau în aceeaş cameră şi nu-mi epuizez realitatea. I-o adâncesc numai în decurs de timp îndelungat. Aşa se crează şi tradiţia. De către oamenii inerţi. Tradiţia este contemplarea perpetuă. Contemplare liniară. Pătrundere în adâncime, intensă, dar monotonă, unilaterală.

Să nu mai mişc. Paralizia n'ar fi un chin pentru mine. N'ar face decât să aducă în corp o veche obişnuinţă a lui. Ar racorda sufletul cu corpul printr'un decret neschimbabil. Acum corpul se mişcă iar sufletul vegetează. Se uită mereu şi ar muri privind.

Să intru în moarte, întins cu faţa'n sus, cu mâinile încrucisate pe piept, cu picioarele înainte, drept, alunecând lin...

* * *

Nu ştiu dacă-mi place să fiu compătimit. Se vede că da, de vreme ce-mi place să mă văicăresc, să-mi spun suferinţele, neplăcerile, să-mi etalez rănile, să exhibez cancerele morale. Nu din poză. A poza presupune un imens orgoliu, ceeace mi-e cu totul opus. Sunt pătruns de sentimentul umilinţei. N'am dorinţa de a poza ci aceea de a mă flagela. Am fost

www.dacoromanica.ro

umilit o viaţă întreagă. În copilărie am avut scurte momente de revoltă. Azi nici-unul. Îmi place ca şi altul să iă parte la durerea mea. Este un fel de contraparte ce-şi ia sufletul asupra singurătăţii sale obişnuite. In fond mărturisirea unei dureri e o umilire a ta însuţi. Cine-şi face dintr'asta o glorie este un deficient mintal. Şi umilirea este calitatea esenţială a femeii. De aceea femeile au fost primele cari s'au creştinat. Isus trebue să fi avut în El multă feminitate. Toată filozofia lui o mărturiseşte. Când spune: „Eu am venit să aduc sabie..." e o simplă iluzionare a Sa sau vorbeşte figurat. Adevărata Lui complexiune sufletească se vede în: „Cel ce se va umili pre sine îşi va salva sufletul său", sau în: „Cei de pe urmă vor fi cei dintâi în Impărăţia Cerurilor".

* * *

Şi chiar când făptuesc, e ca şi când n'aş face nimic. Acţiune, voinţă: cuvinte cari nu acoperă pentru mine nici-o realitate experimentată. Durere, umilire: cuvinte cum e carnea vie, urlând sub stingere. Aş vrea o acţiune lipsită de impulsul esenţial al voinţei. Acţiune nudă de hotărâre, goală de sens. Moarte.

* * *

Dacă ideia de confesor mă exprimă perfect, trebue desprinsă însă de orice o depărtează de calitatea ei femenină, receptivă şi conservatoa-

www.dacoromanica.ro

re prin excelenţă. Confesorul trebue să renunţe la virilitate ca la un element trădător, de risipire, de inconstanţă şi noutate perpetuă şi să nu fie decât un depozitar. In religie confesorul nu păstrează din virilitate decât latitudinea pedepsei, pe care de altfel o dă ascuns. E o pedepsire emanând din voinţa divină, pe care o transmite vocea acoperită a preotului din confesional. (In catolicism, unde se păstrează mai multă discreţie în delicatele lucruri sufleteşti). Incă una din şarlataniile ucenicilor lui Dumnezeu este această proclamare a esenţei divine a verdictului lor.

Confesorul trebue să primească şi să reţină. Confesiunea primită poate rodi, dar când a rodit şi se desprinde de autorul ei este altceva, nu mai este trădarea unui secret. Confesiunea devenită rod, e bunul propriu al confesorului. Numai când este retransmisă în nuditatea ei primară, atunci e violarea unei intimităţi. Confesorul însă trebue să ştie tăcea, să privească dar să nu uite. El este mormântul viu al faptelor şi aspiraţiilor. Adevăratul confesor e mut. Odată ce începe să dea sfaturi, un confesor îşi pierde puritatea lui omenească. Confesorul ideal: siluetă înaltă şi palidă, cu mâinile prelungit sidefate de armonia strângerilor cari au potolit chinurile altor mâini. Siluetă străvezie, prezenţă fantomatică. I te adresezi fără să-i prinzi toată realita-

www.dacoromanica.ro

tea, numai presimţindu-i apropierea. E o anulare în prezenţa acestuia o negare a sa însuşi. Confesiunea n'ar fi posibilă fără pasivitatea unuia. Ea se ascultă fără mişcare, fără răsunet.

Confesor ideal nu sunt decât pentrucă pot să tac. Mă strecor pe lângă secretul revelat al celorlalţi, îl las să trăiască în mine fără să-l ating, fără să-l risipesc. Şi când a devenit mare, ramificat, este al meu.

Am primit multe confesiuni până acum şi voiu mai primi de sigur. Nu le chem. Vin ele singure să-şi pună botul arzător pe genunchiul meu. Confesiunile sunt ca botul arzător al câinelui turbat. Le-am suportat pe toate fiindcă răbdarea îmi interzice de-a izbucni chiar dacă durerile mele sunt în joc. O răbdare sfidând virtutea. ostentativă, exasperantă, care trebue că îndârjeşte pe asupritor, îl irită, îl face din asupritor inchizitor sadic.

Şi Ana mi-a spus multe. Mi-a schiţat într'un an de zile un roman. Roman provincial, tern şi zbuciumat, pasionat şi meschin, dureros şi îmbătător, fără contradicţii, fără jocuri de stil. O femeie tulburătoare, femeie prin carură, prin şoldurile bogate chemând maternitatea şi sânii umflaţi aşteptând guri mici să-i deşarte. Gât puternic de iapă de rasă. Iar capul marca 20 de ani la o vârstă dublă, ca un ceas întârziat într'o oră favorită. Brună, aproape

www.dacoromanica.ro

neagră. O cunoşteam de mult, de când mă purta pe genunchi, când era adolescentă şi eu eram un ţânc. Atitudinea asta de ţânc n'am pierdut-o în faţa ei decât după o întâmplare revelatoare pentru tot sufletul, tot caracterul şi al ei şi al meu şi dela care toată admiraţia mea pură pentru ea a căzut. O cunoşteam de mult deci şi când am ajuns un domn mi-a făcut mărturisiri atât de zguduitoare încât am rămas şi înspăimântat de gravitatea secretului ce trebuia să închid în mine şi încântat de încrederea ce-mi acorda aceasta femeie serioasă. Nici una din mărturisirile ei nu m'au respins, nici una nu mi-a făcut-o odioasă. Dimpotrivă i-am admirat curajul şi feminitatea pe care şi-o revărsa abundent, fără ocoluri, fără compromisuri, şocând pe cei din jur şi lăsându-i să'nţeleagă destule, mai puţine însă decât ce făcea şi ce mi-a descoperit mie că avea pe conştiinţă.

In definitiv când mă gândesc acum mai bine, îmi dau seama că nu e singura care mi-ar fi putut spune acele lucruri. In orice femeie din provincie zace o Ema Bovary. Ea nu era decât varianta ei, de astă dată având conştiinţa cazului său, pentrucă de multe ori propunea să-i scriu romanul, ceeace de sigur n'ar fi cerut în niciun caz eroina aceea. Dar timpurile au evoluat şi azi noua Doamnă Bovary şi-ar putea diseca lucid cazul, poate destul de

www.dacoromanica.ro

lucid ca să fie banal, sigur destul de crud ca să te sperie şi să crezi că e „altceva' şi desigur şi l-ar putea pune singură pe hârtie.

Dar cele ce s'au petrecut între noi au rupt credinţa şi intimitatea şi acea prietenie amestecată cu confesiune, tandreţă, camaraderie şi sensualitate de sigur! Dar şi câte fapte adevărate. Am putut discerne partea inventată de cea petrecută şi în ceeace vedeam şi auzeam dela alţii că se petrec în juru-i. Şi din ochii ei. Ochii îi minţeau necontenit. Când nu minţeau însă, se stingeau. Pierdeau orice urmă de lumină şi atunci ştiam că mi-a spus adevărul. Dar te joci cu o femeie? Animalul acesta e născut actor şi se minte cu uşurinţă chiar pe sine. Uneori o vedeam cum îi sticlesc ochii ca şampania spumegând sub lumini în pahare şi deşi îmi spunea cu aceeaş convingere, cu acelaş ton, un lucru repetat de multe ori, înţelegeam că minte. Ca să mă epateze şi... poate ca să spună ceva numai. Niciodată nu i se părea c'a spus destul. Ii plăcea păcatul şi de aceea îi plăcea să vorbească despre el cât mai mult.

Aveam pentru ea dragostea admirativă pe care n'aş fi stricat-o pentru nimic în lume cu o legătură carnală. Era şi exclusă de altfel. Ana era o femeie gen vampir. Capricioasă, ameţitoare şi voluptoasă. Dar şi serioasă. Trecea dela o stare la alta. Ceeace vorbeam noi depăşea orice noţiune de bine şi de rău şi mai

www.dacoromanica.ro

ales orice limită permisă. Niciodată însă nu s'a ridicat bariera dintre noi. In discuţia cea mai licenţioasă se vedea că cere, în realitate, respectul. Şi o respectam admirând-o. Am spus dragoste admirativă. Admiraţie foarte mare, dar dragoste nu pot spune. O tandreţă ca între frate şi soră, o încredere în puritatea sentimentelor mele şi încrederea pe care o simţeam eu, mi-o acorda şi ea. Şi totuş!

Femeia este ca pupăza: nu-şi poate suferi cuibul curat. Era nefiresc să rămân cu o imagină frumoasă dela Ana. Dacă ar fi fost astfel, n'ar mai fi fost ea. S'ar fi contrazis pe sine. Şi eu admiram tocmai ceeace mai târziu avea să mă depărteze cu desăvârşire de ea. Nu pot spune că astăzi mi-ar fi ajuns odioasă. Mi-e tot dragă, dar n'aş mai putea să-i primesc confesiunile decât cu un sentiment de saturaţie iritată, nici n'aş mai putea să stau în intimitatea ei cu aceeş plăcere ca mai înainte. Nu o urăsc, nici nu mi-e scârbă de ea. Dar revelaţia, decepţia, mi-a scurs din mine tot entuziasmul, toată admiraţia pioasă ce-i purtam.

S'a petrecut repede, brutal. Intr'o după amiază am găsit-o în faţa oglinzii. Pusese o rochie albastră de casă cu berze mari desenate, întinzând lacom ciocurile căscate spre sânii, spre pulpele şi spre şoldurile scoase într'un relief strâns. Mi-a zâmbit prin oglindă, fără să se întoarcă, potrivindu-şi părul, lucrând la

www.dacoromanica.ro

ceafă cu braţele înălţate ca toartele unei amfore. Ii vedeam sub bronzul cărnos al braţului pielea rasă şi vederea aceasta petrecea în mine o linişte plăcută. S'a întors când m'am aşezat. Ochi-i sclipeau între clipirile repezi ale pleoapelor: era puţin grizată. Am schimbat obişnuitele glume asupra persoanei mele pe care n'am nici-un motiv s'o cred frumoasă şi despre care ea nu-şi făcea nici-o iluzie.

— Ştiu că nu mai am de descoperit nici-un farmec mai mult, în figura ta.

Făcea cu mâna gesturi de abandonare în voia soartei, agitându-şi degetele lăcuite şi robotind nervos prin casă. Umbla ca o furtună şi de câte ori trecea pe lângă o mobilă, o lovea cu masa plină a cărnurilor tari.

— Cine ştie! Dă-ţi mai multă osteneală.

— A! Poate mai ai o faţă, Ianus!

— Nu, nu! Dar ai să-mi găseşti calităţi sufleteşti.

— Fugi mă. Tu eşti un mototol. Nevastă-ta o să facă ce-o vrea din tine, n'ai viaţă'n tine. Eşti un mort.

— Sunt, îţi mărturisesc, deosebit de flatat sub această avalanşă de complimente. Mă simt în poziţia duioasă a unui candidat la însurătoare, căruia fata solicitată îi toarnă în cap o găleată cu apă, în timp ce politicos, în smoching, cu joben şi cu buchetul indispensabil învelit într'un cornet de foiţă albă, junele

www.dacoromanica.ro

debitează un discurs şi trebue să continue să surâdă politicos.

— Nu eşti prea generos cu tine.

— Ştii singură că cel mai mare duşman al meu sunt eu.

— N'ai încredere în tine.

— Ba da. Dar e altceva.

— Ce e?

— Sunt o mie şi unul de motive pentru care mă detest. Intâi pentrucă sunt lipsit de voinţă.

— Vasăzică tot n'ai încredere în tine.

— Drace! Dă-mi voie să te implor încă odată în faţa acestei femei care a bine meritat dela Domnia ta! Cum drace, când n'am voinţă nu pot avea totuşi încredere în mine?

Se oprise şi mă privea puţin chiorâş printre zulufii castanii.

— Vrei să bei ceva?

— Dacă nu-mi dai apă..

A sunat rotindu-şi iar şoldurile şi s'a întors lângă mine. Mi-a trecut mâna prin păr ciufulindu-mă (şi asta îmi amintea de supărările glumeţe ale Atei şi un moment am avut o emoţie dureroasă) şi apoi s'a aşezat într'un fotoliu adânc, drept în faţa mea. Era prima oară când îşi permitea cu mine o familiaritate. (Işi permitea faţă de ea, nu faţă de mine). Am privit-o nedumerit, m'am încruntat şi a crezut că m'am supărat, pentrucă mi-a întins

www.dacoromanica.ro

repede un pieptene, luat depe toaletă, fără să spună nimic. M'am aranjat gândindu-mă cu inima strânsă că ochii Anei nu-mi plăceau astăzi. Apoi m'am sculat şi-am trecut la fereastră. Ana vroia să-mi spună ceva, dar a intrat servitoarea cu pahare şi cu vin. Pe fereastră şiruri de crisanteme îşi desfoiau goliciunea de zăpadă în tufe verzi mate. Pe alee se înşirau în front tufele în cari fiecare floare, ireal de mare, părea un cap pudrat şi cochet învelit într'un guler verde. Ana turnase în pahare şi a venit lângă mine cu ele. Mi-a pus în mână unul şi fixându-mă ciudat de atent în ochi, îmi spuse:

— Să bem pentru încrederea în tine.

Am închinat şi am băut tăcând. A reumplut paharele şi am băut din nou. In gură vinul negru se clătia, ruginit de o vechime parfumată. A mai băut singură, mi-a turnat iar, am băut. Şi ne-am aşezat faţă'n faţă privindu-ne.

Ne spionam în tăcere. Nu mai cred să fi avut ce să-mi spună. Epuizase şi imaginaţia şi viaţa ei bogată.

— Dacă...

A vrut să spună ceva şi şi-a luat seama. A început să râdă spasmodic şi iar a turnat vinul vechiu. (Un vin care se degustă savant, calm, ea-l cotropea ca pe bere). Şi s'a oprit la jumătatea paharului hotărâtă:

— Ce-ai face dacă ţi-ar sări de gât o femeie..

www.dacoromanica.ro

— Depinde de femeie...

Vinul mă desmorţise rău şi-mi pusese maci în obraji. Ei îi sticleau numai ochii. Accesul de curiozitate frivolă, mă neliniştea. O respectam atâta şi n'aş fi vrut să fiu decepţionat. O respectam în ciuda vieţii pe care i-o cunoşteam. Ea mă ispitea plecându-şi bustul rotund spre mine:

— Aşa că n'ai putea rezista?

— Ba da.

— Nu cred.

Cu mâna îşi deschisese rochia la piept şi-şi mângâia sub mătase sânul stâng, din care vedeam baza netedă, aproape măslinie. Imi căuta ochii şi nu-i mai înfruntam privirile: i le ocoleam. M'a apucat cu o palmă şi degete moi de o mână şi trăgându-mi-o, a dus-o spre pieptul ei, lent, ca pentru a nu speria un adormit. Am tras mâna ca ars şi m'am încăpăţânat. Găseam acum o mândrie în a rezista. (Incă un scrupul).

— A!

Exclamaţia a fost mirare amestecată cu regret atât de strident, de fals, încât am văzut clar că minte cu un scop. Vrea să mă încerce. Ideia, precisă, mi-a venit dela început şi am făcut o greşeală că nu m'am sculat să plec, aşa cum aveam de gând, imediat. S'a sculat ea şi prefăcându-se tulburată se plimba prin odaie. Iar a băut şi deodată apropiindu-se m'a

www.dacoromanica.ro

cuprins de gât muşcându-mi buzele. Am rămas inert, inexpugnabil. S'a retras repede, jignită şi a revenit la atac pe altă cale:

— Prostule!

Era în vocea ei alintare şi mustrare, tandreţă maternă şi solicitudine de amantă. Nu mai puteam pleca fără riscul de a fi socotit laş:

— Ia stai să văd cum mi-ar sta în braţele tale.

— Nu, Ana, asta nu se poate.

— De ce? Lasă-mă!

Şi încercă să se aşeze. Am respins-o şi m'am ridicat, dar cu o mişcare abilă m'a împins peste pat şi am căzut odată cu ea. Gâfâia peste măsură. Nu observa că se vede clar exagerarea ei. A rămas aşteptând răsturnată pe o parte, răsuflând greu şi cu o pulpă descoperită indecent. Mă ţinea cu mâna după gât. Mi-a apucat iar gura şi sugea din ea ca o ventuză. O lăsam să facă, enervat de proporţiile pe cari le luase scena şi nehotărât între scrupulele mele şi perspectiva unei voluptăţi. Ea singură mi-a venit în ajutor. A scăpat cuvântul:

— Rezişti?...

— Vrei să vezi?

Am respins-o şi m'am retras iar în scaun. A rămas multă vreme lungită, apoi s'a sculat s'a dus la oglindă şi şi-a potrivit rochia şi părul. A oftat adânc, s'a încruntat sieşi, între dorin-

www.dacoromanica.ro

ţa de a continua şi aceea de a renunţa. Acuma am greşit eu, vorbind ispitit de infatuare:

— Aşi rezista chiar când te-aş vedea goală.

A ezitat un moment, apoi mi s'a aruncat pe genunchi prinzându-se bine cu mâinile de ei şi m'a apăsat cu piepţii. O căldură insuportabilă m'a pătruns şi n'am mai văzut decât carnea gâtului în care am muşcat adânc. A gemut tăiată plăcut de senzaţie:

— Ah! e bine...

Am mutat dinţii pe piept, deasupra sânului, apoi pe braţ şi mai departe, muşcând ca într'o carne moartă şi lăsând urme adânci. Ameţeala m'a lăsat însă şi i-am dat drumul. Mi-a căzut la picioare, moale. De jos mă privi reprobator.

— Aşa?!

M'am sculat, am trecut peste ea ca peste un pachet şi m'am apropiat de fereastră. Bravam, dar jocul acesta mă aţâţa în loc să mă răcească. In refuzul femeii găseam un mai mare stimulent şi-o aşteptam să revină la atac, cu teama de-a nu fi terminat. O aşteptam, deşi eram nemulţumit de această întâmplare. Dar acum Ana îmi eşise din inimă şi-mi intrase în sânge. Fierbeam şi când m'a cuprins de gât iar, coborându-şi gura pe obraz spre gura mea şi atârnându-se cu toată povara de mine, n'am mai putut rezista. Era ca un şarpe agăţat, pe care-l arunci jos scuturându-te şi iar vine şi

www.dacoromanica.ro

se urcă încolăcindu-te, până te biruie, te înăbuşe. Mă înăbuşam şi nu mai ştiam ce să fac. Am cuprins-o, împingând-o spre pat şi muşcându-i gura. S'a lăsat trântită şi izbită de greutatea trupului meu. Dar când a simţit că vreau să o iau, m'a împins mirată şi cu o voce simplă, sub care se ascundea o bucurie triumfală:

— Ce faci, Di?

Atât şi m'a readus la realitate. La scrupulele mele. Femeia aceasta pe care o respectam! Care avea încredere în mine! Şi fiindcă niciodată n'am dorit-o carnal, aşi fi privit ca o pângărire să o posed. Am ajuns să o asaltez atât de josnic. Ceeace mă irita însă era triumful femeii. A vrut să-mi dea dovada că nu pot rezista. Evident dovada asta nu era hotărâtoare. Fiindcă m'am înfierbântat în luptă, nu însemna că aş fi dorit-o totdeauna şi nici că nu-i rezistam ca unei femei. Nu-i rezistam fiindcă mă necăjise, mă... în sfârşit adevărul e că sucombasem tentaţiei. Infrângere dureroasă, umilitoare. Dacă aş fi posedat-o era altceva. Insă mă oprise chiar dela început. Tocmai pentru a-mi arăta că n'a vrut asta, ci numai să mă încerce. Mă irita faptul că a făcut-o tocmai cu mine. Imi dovedea astfel că nu-mi purta o prietenie sinceră. Mă umilise şi aceasta nu i-o puteam ierta.

Am plecat imediat şi cu toate protestările ei.

www.dacoromanica.ro

De atunci, ori de câte ori mă întâlneam şi mi-a reamintit întâmplarea, a căutat să *ne* scuze (generozitate!), că eram ameţiţi de băutură. E drept că dacă n'ar fi băut nu în-

berca nimic. Insă dacă a fost ameţită de ce nu s'a oprit la timp? Că a băut am văzut, dar cum a avut liciditatea de a-şi doza triumful? De ce să încerce tocmai cu mine rezistenţa bărbătească?

www.dacoromanica.ro

De multe ori mi-am reamintit scena asta. Eu rămânând inert, apatic şi Ana pe genunchii mei, apoi căzându-mi la picioare şi rezistenţa mea dovedind tocmai o slăbiciune care m'a urmărit mereu. Şi momentul jignitor pentru o demnitate de bărbat, când Ana m'a oprit, trezindu-mă dintr'o ameţeală provocată savant de ea. Par'că îmi amintesc să o fi auzit vag înăbuşind un râs în momentul când mă trânteam peste ea. Nu ştiu bine însă. Dar îi văd figura luminată de un zâmbet mirat, puţin beată, puţin glumeaţă şi mai ales victorioasă, ridicându-se spre mine din amorţeala prefăcută:

— Ce faci, Di?

Mirare, triumf şi... ironie! Era grozav de ironică atunci. Ironie curioasă de femeie care a stricat o prietenie care pentru ea devenise poate împovărător de purtat deoarece nu mai avea ce-mi spovedi, dar care mie îmi era necesară. Satisfacţie de pupăză care-şi murdăreşte cuibul.

De atunci am văzut-o tot mai rar. Am avut o explicaţie. A protestat contra faptului că ar fi vrut să mă încerce. Se scuza numai prin beţie. Mereu minciună. Am regretat o intimitate, o prietenie şi atât. O prietenie de care numai eu mă ţineam. Femeile nu sunt capabile de prietenie. Nici nu o merită. Pupeze...

* * *

Astăseară am fost iar la Elina. In poarta

www.dacoromanica.ro

vopsită verde proaspăt se legăna o „fată" sumar îmbrăcată şi fumând. Ochii languroşi de rigoare, dau greaţă celui mai inexpert cunoscător al sufletului femeiesc, celui mai accesibil minciunilor. Se legăna fredonând şi apostrofând toţi trecătorii, cu invitaţii obscene. Cartier de profesioniste. Pentru prima oară în acest amurg de toamnă târzie, am simţit dorinţa de a mă pleca asupra unui strein, asupra unei streine, de a-i cunoaşte necazul sau bucuria, necazul prea des şi bucuria prea rară a omului de fiecare zi. Nu simt niciodată interes prea mare pentru oameni. Ii detest. Sunt atât de răi, atât de ticăloşi; ştiu că în fiecare lâncezeşte o tragedie, aşteptând să izbucnească şi deseori nereuşind. Interesul prea mare pe care mi-l port nu e egoism. Sau dacă este, atunci o formă foarte deosebită de-a egoismului comun. E conştiinţa neputinţei de a da un ajutor şi spaima de o durere mai mare. Durerea altora o simt în carne şi n'aş putea spune că am totdeauna atâta forţă pentru a suporta nenorocirile aproapelui. De aceea prefer să nu le cunosc, neputându-le uşura.

In seara asta mă simţeam fratern tuturor. Iubeam cu inima deschisă pe toţi şi simţeam dorinţa de a afla toate faptele adăpostite de aceste case cu ferestre astupate ca nişte camere de bolnavi contagioşi. Să ştiu tot. Tot nu e niciodată prea mult. Şi eu doream astă seară

www.dacoromanica.ro

mult, mult. O confundare cu oamenii suferinzi pentru confruntarea suferinţei mele.

Strada îngustă se întindea neisprăvit între două şiruri de case alăturate fiecare cu o curte. Felinare grosolan vopsite în verde şi în care gazul aerian a fost de curând înlocuit cu becuri electrice. Peste pavajul desfundat, cu băltoace şi cu pietre pătrate ascunzând gând viclean şi ţâşnituri de apă tulbure pentru piciorul imprudent, o lumină risipită se pulverizează ireal. Strada e ca o mare curte, cu un defileu de magazii, ca o cărare între coteţe. Nici-o casă mai înaltă de un etaj, nici una a cărei albeaţă să nu fi degradat într'un cenuşiu înstelat cu pete de noroi uscat. In ferestrele tulburi, nespălate de luni întregi, prin perdelele îngrijit închise sau prin ţoalele cu cari au fost baricadate, se răspândeşte lumină egal de monotonă, cu câte un punct mai luminos în mijloc, indicând o lampă şi o intimitate înăuntru. Peste peisajul de mizerie se întinde uneori cerul de toamnă plumburiu şi greu, alte ori străvezia limpezime a albastrului de vară, sau blondul greoi şi înăbuşitor al verii, iar alte ori ploaia ţese pânze nesigure, sau se varsă în valuri de leşie, ori vântul destramă torente de vată. Todeauna ziua o tăcere enervantă pluteşte în variaţia oricărui anotimp, tăiată de papucii femeilor pornite sau spre cârciuma din colţ, sau din poartă'n poartă. Ziua

www.dacoromanica.ro

numai femei, noaptea numai bărbaţi umblă pe aici. Copii nu se văd şi numai animale jigărite, un câine, o pisică, se strecoară speriate de tăcerea mahalalei. Nu e tristeţe dar nici veselie. Este oboseală, este descărcare de nervi întinşi peste noapte. Noaptea numai, mahalaua ia aspecte de viaţă bizară. Forfoteala impacientată de bărbaţi intrând sau ieşind siluete ţinându-se în şir pe lângă garduri, femei aruncând în mijlocul drumului ligheane pline, câte un grup de colegieni, cu coşuri pe faţă, făcând gălăgie pentru a-şi afirma personalitatea, sau, destul de des, un beţiv căutând să dovedească trecătorilor lucruri pe cari ei le ştiau de mult. Rare ori o trăsură taie acest traiect şi atunci din ea se revarsă valuri de cântece şi chiote, aproape todeauna presărate de acorduri de vioară şi sunete de ţambal.

In casele acestea coşcovite, cu garduri mai mult rupte şi cu acoperişuri cârpite, se adăpostesc vieţi variate în uniformitatea lor. Aceeaş fată necinstită de un militar şi gonită de părinţi odioşi, sufere în sute de exemplare aceeaş durere, inconştientă poate în unele. S'au obişnuit aici ori poate le place. Altele au uitat totul şi caută să facă parale făurindu-şi planuri pe cari le vor realiza, căci sunt fete de voinţă. Altele, sentimentale şi romanţioase (nu merge una fără cealaltă), trăesc cu fiecare bărbat, un roman început altă dată şi neispră-

www.dacoromanica.ro

vit niciodată. Iar unele se ataşează de un om pe care-l caută, îl recheamă, pentru a-şi da iluzia unei constante în fericire. Cele mai puţine nu rezistă, nu se pot adapta privaţiunilor, se chinuesc până ajung la sinucidere. Dar sunt foarte puţine acestea. Cele mai multe sunt fericite aproape, atât cât pot să fie, în scurte momente. In iadul acesta durerea e mai suportabilă decât aiurea. Sunt mizerii meschine, în palate, în castele şi saloane, cari nu se pot răbda, cari duc mai de grabă la sinucidere. Aici unde mizeria e multiplicată, una susţine pe cealaltă, consolarea e mai mare şi insensibilitatea mai uşor de obţinut. Mizeria cea mai mare e ca un curent de înaltă frecvenţă: e atât de puternică încât nu face rău, ci trece neobservată. Aici numai fericirea e măruntă.

Când mă duceam spre Elina mă gândeam la astea. Şi am simţit ceeace numai rare ori mi se întâmplă, un scurt circuit de duioşie, zguduindu-mi inima. Numai uneori, trecând prin străzile unei provincii prăfuite şi mohorâte, am încercat acest sentiment de slăbiciune care te înfrăţeşte cu oamenii neînsemnaţi. Pe lângă un magazin, o librărie, cu firma ruginită şi ilizibilă, cu un bătrân care moţăe la taraba cu cărţi îngălbenite, cum aş fi vrut să fiu eu acel bătrân, să amorţesc în aromeala visului o amintire încărcată de fapte mărunte, neînsemnate, sau poate un repertor de fapte bogate,

www.dacoromanica.ro

venite să se închidă aici în mediocritate ca într'un desnodământ prevăzut de roman foileton. Aş fi fost fericit să intru deodată în acea viaţă din fundul de magazii, în odaia din dos, unde bănuiam un tânăr studios cu o imaginaţie nărăvaşă. Aventurierii n'au imaginaţia cea mai puternică. Ea se găseşte în odăile cu oamenii castraţi de viaţă, castraţi de puterea de *a face.* Să savurezi în acea librărie, la tarabă, cu ochii pe atlas, voluptatea de a călători cu gândul peste mii de evenimente, de ţări, de posibilităţi de manifestare şi de fericire. Şi să suferi că tu n'ai să fii niciodată acolo, nici acela pe care ţi-l închipui, să te usture conştiinţa că eşti un neputincios, un molatec, un distrus....

M'am simţit omenos rareori. (Faptul că simt prea acut suferinţa semenilor nu e contradicţie. *Aş simţi-o* dar fiindcă mă ţin departe de ea, sunt ferit de compătimire). De aceea ştiu să par todeauna omenos. Niciodată nu sunt rău cu oamenii. Fiindcă îi cunosc prea bine şi-i dispreţuesc prea mult. Poate oamenii nu sunt ticăloşi decât fiindcă sunt prea nefericiţi. Asta nu-i scuză, ci-i acuză tocmai încă mai mult. Ii dispreţuesc şi asta nu o fac din invidie, căci dacă ar fi aşi i-aş urî. Când presimt pe omul superior nu-l dispreţuesc. Dispreţul e o formă de descărcare a superiorităţii reţinute.

www.dacoromanica.ro

Dar astă seară îi iubeam pe toţi şi aş fi suferit pentru toţi. Am întrebat pe femeia dela poartă, de Elina. M'a privit impertinent şi mi-a răspuns dulce:

— Nu-i aici. A plecat.

Era aşa de flască încât toată invitaţia din ochii ei îmi dădea senzaţia că mă aflu pe un vapor, în furtună:

— Cum a plecat?

— Da, s'a dus în altă parte.

— Minţi?

Dădu din umeri chicotind. S'a apropiat de mine şi duhnindu-mi în nas mahorca:

— Te-ai amorezat de ea drăguţule? Cu alta nu mai poţi merge?

— Nu!

Răspuns scurt, fără replică. Fata nu s'a intimidat.

— Ete, băă! Da autoritar mai eşti nenişorule. Stai frate dragă că nu ţi-am sărit de gât, ce, crezi că n'am mai văzut... în viaţa mea?...

Mă depărtam sub avalanşa dispreţului. Fetele aveau de lucru. Am întrebat scurt pe una :

— Elina?

Fetele au răspuns în cor:

— Dusă.

— Unde?

Au tăcut uitându-se una la alta. Una bondoacă cu voce plângătoare îndrăzni:

www.dacoromanica.ro

— N'a spus la nimeni nimic. A plecat pe când dormeam noi.

— De ce a plecat?

— Nu ştim. N'a spus nimic.

— Unde-i ţaţa Miţa?

— Prin curte ia. Ţaţă!... Ţăţică...

O voce îngroşată de fum se apropie:

— Ce-i fă, ce-i? A dat strechea 'n tine de urli? Ai să scoli toată mahalaua *absolut.*

In cadrul uşii apăru, uscată şi zbârcită, neagră, cu ochii răi. Când mă văzu se topi ca o dulceaţă zaharisită:

— A! D-voastră eraţi? Ce doriţi?

— Unde a plecat Elina?

— Aoleu! Nebuna dracului! Dacă aş şti m'aş duce să-i scot ochii! M'a lăsat în mizerie cu toţi clienţii, că cine vine nu întreabă de alta decât numai de ea şi cum mă 'ncropisem şi eu niţeluş, m'a lăsat în drum. Dar'ar boala în ea să dea. M'a lăsat şi s'a dus la concurenţă. Auzi Domnule, m'a pândit când nu eram aici, şi-a luat tărăbuţele şi a şters-o. Spune dacă nu-i parşivă, pardon, să iertaţi de *ispresie!*

— Ţi-a rămas datoare ceva?

— Atâta mai trebuia, mămulică Doamne! O făceam să înfunde puşcăria, că eu cunosc...

— Atunci tacă-ţi gura. Dacă nu ţi-a luat nimic, n'ai dreptul să înjuri şi să blestemi.

— Da' clienţii mei? Doamne, Doamne, că m'a lăsat în sapă de lemn, acuma în pragul

www.dacoromanica.ro

iernii şi unde mai găsesc eu fată ca ea, că care venea nu întreba decât Elina şi de Elina.

M'am depărtat însoţit de văicărelile hârcei. Imi venea să o plesnesc, să o toc cu pumnii, să-mi vărs pe ea toată scârba de animalul acesta omenesc. Imi tăiase orice poftă de a mai compătimi cu oamenii. Aş fi bătut-o, cu satisfacţia de a face un mare act de justiţie, cu sentimentul unui răzbunător. Am plecat fără să-i dau bună seara. Şi am început să caut peste tot. Dacă plecase s'ar fi putut să fie pe undeva pe aproape. Deşi ar fi fost firesc să se fi aflat dincolo şi deci să-mi fi putut spune vre-una de urmă. Nu eram supărat de fuga ei, dar intrigat. Aşteptam să văd ce mină va face ea când mă va revedea. O căutam în dorinţa de a-i face ei o surpriză. Peste tot, aceeaş claie de cărnuri însoţite de miros de sudoare şi colonie eftină. Elina nicăeri. Nici n'o cunoşteau. Mă priveau chiorâş, strâmbau din nas sau făceau glume proaste.

— Eşti amorezat puiule?

— Iţi cauţi nevasta maică?

— A fugit, ha? Vezi să n'o găseşti.

Am renunţat plictisit. E ultima seară când am mai fost pe-acolo. Am să schimb cartierul. Mă duc în alte părţi. Poate că tot o s'o găsesc. Imi vine să jubilez! S'a ascuns de mine! E posibil una ca asta? Nu se poate să fi plecat din

www.dacoromanica.ro

alte motive? Ce motive? Să câştige mai mult? De ce nu? Va fi găsit un loc mai convenabil. Merită să fie în altă parte decât acolo unde am găsit-o. Trebue s'o caut pentru a mă convinge. Acum n'o mai caut din gust, ci din curiozitate.

* * *

Sentimentul forţei! A trecut peste mine rareori şi atunci mi-a lăsat o impresie detestabilă. E ca o siluire, ca un abuz. Nici-un merit în forţă: numai o folosire a unui bun primit dela natură. Dar există oare vre-un merit real? Nu orice calitate e primită? Meritul ar fi să-ţi fabrici singur forţa ta. Şi atunci încă mai rămâne capacitatea de a-ţi face forţa şi materialul, cari tot nu sunt proprii, ci înăscute. Sentimemtul forţei: degradează pe cine are conştiinţa ridicolului.

* * *

O fată precoce: Eveline. Se deştepta la viaţă cu o bogăţie de senzaţii şi de idei, uluitoare. Seriozitatea ei se înspăimânta de orice copilărie. cu toate că prin gesturi era aproape copilă încă. Corpul singur, crescuse suplu ca un plop, legănat de vânt, fără exagerări, fără elanuri. Sub rochia subţire se umflau liniştit doi sâni mici încă (şi aici vor rămâne mereu). O cunoşteam de mult şi o purtam prea mult în

www.dacoromanica.ro

suflet pentru a mă amoreza de ea. O iubeam de todeauna, ca pe o soră a cărei înălţare am văzut-o.

Mă duceam în casa lor adesea şi făceam bucurie copiilor: trei fete şi doi băeţi. Cel mai mare de vârsta mea. Intre ei Stela, Maria şi Eveline. Celălalt mai mic decât toţi. Cădeam în mijlocul lor ca o providenţă. Le făceam jocuri şi-i distram cu nimicuri. Le povesteam ultimele filme văzute, ultimele cărţi citite. Şi după ce-i încordam în ascultări ţesute în jurul meu, îi luam în toată casa, care rămânea a noastră. Prin saloane, prin pod, în parcul imens pe sub canapele şi prin boschete, în pavilioane după statui, reproduceam aceeaş ilusie pe care o văzusem pe ecran sau o urmărisem în romane. Eveline mă iubea mai mult, dintre toţi, şi mă simţeam şi eu atras mai mult spre ea. Sufletele noastre consunau. Copila era încă numai copilă. Cu creşterea trebuia să devină fata precoce pe care am iubit-o.

Au trecut zece ani şi din ce în ce jocurile s'au rărit. Pe copii îi reţineau mai mult cărţile în jurul lor şi caietele de teme decât basmele mele. Dintre toţi nu mai aveam nelipsită de lângă mine decât pe Eveline. Cu un cap mai mică decât mine, la 15 ani semăna cu o vedetă de cinema.

Părul ondulat îl tăia la mijloc cu o cărare dreaptă şi privea absent sau voluptos, mimând

www.dacoromanica.ro

pe Marlène Dietrich. De sigur că faţă de alţii poza în d-şoară mare. Faţă de mine Eveline a avut o anumită sinceritate care m'a emoţionat de câte ori am avut ocazia s'o constat: N'a căutat să pară altfel de cât era; mi s'a arătat todeauna pe sine. Inconştient — şi mai târziu de sigur conştient, — Eveline simţea că dacă se va contraface va pierde prietenia mea. Şi în nuditatea cu care mi-a arătat sufletul ei, găseam cel mai preţios omagiu, cea mai graţioasă încântare a unei virginităţi parfumate. Mai este o sinceritate: aceea de a spune celuilalt tot ceeace el aşteaptă dela tine, sau tot ceeace crezi despre el; pe aceasta n'a avut-o Eveline. Nu mi-a spus ce crede sau de câteori îmi vorbea despre mine nu găsea decât cuvinte de admiraţie. M'a jenat mult timp situaţia, până, ajuns la o vârstă când orice omagiu — sau injurie — te lasă rece, am primit laudele ei cu simplicitatea oferită chiar de ele. Sunt sigur însă că nici azi nu mă cunoaşte într'adevăr, că s'a înşelat adesea asupra mea şi dacă ar citi acest caet ar putea vedea cât de simplu a hotărât în faţa unui fenomen sufletesc complex.

Faţă de alţii Eveline va fi cerut omagiul unei admiraţii idolatrizante. Lângă mine devenea mică. Se scădea pe sine şi se pleca sub autoritatea mea. Pentru mine era un chin. Nici nu sunt obişnuit să domin pe cineva, nici nu

www.dacoromanica.ro

pot suferi situaţia aceea de maestru absolut pe care nu o voiu merita niciodată. Eveline îmi dădea sentimentul cert al zădărniciei mele, tocmai prin tentativa ei de idolatrare. Niciodată, bănuesc, nu vede un om puternic nimicnicia lui, decât în culmea gloriei. Fără să fi fost vre-odată un om puternic şi nici glorificat, situaţia de admirat mă cobora faţă de mine însumi şi se mai adăuga la asta ruşinea de a primi în mod laş această excesivă amiciţie. Dar suportam admiraţia Evelinei şi, când a împlinit 15 ani, am început să mă întreb cum pot accepta situaţia de prieten superior. In prietenie se cere o egalitate desăvârşită, un sentiment de preţuire, fără rezerve şi fără exagerări. Eu acceptam poziţia de idol din lenea de-a mai protesta. Admiteam acum părerile frumoase ce-şi făcea Eveline despre mine şi numai din când în când rupeam o tăcere complice, cu vre-o glumă răutăcioasă la propria mea adresă.

Continuam să vin regulat şi în timp ce copiii ceilalţi îşi vedeau de treburile şcolăreşti, Eveline rămânea cu mine. Lăsa la o parte orice pentru a nu mă supăra. Mă asculta cu bucurie şi cu expresie de încredere absolută în cele spuse. Numai când încercam să-i dovedesc că este inteligentă, că este frumoasă, mă contrazicea. Monopolul admiraţiei părea că-l deţine numai ea şi pe mine nu mă lăsa să-i găsesc

www.dacoromanica.ro

nici-un merit. Când m'am întrebat sincer prima dată cu ce drept primesc tot acel prinos de laude, două întrebări am pus şi îngerului din dreapta şi dracului din stânga. Primul m'a minţit (fiindcă Dumnezeu e bun şi caută să-şi adormă copiii cu iluzii): nu puteam face un gest de refuz, fiindcă aş fi jignit pe aceia care-mi aducea laudele. Dar dracul, ca un om inteligent, mi-a spus că adevărata cauză e alta: sub aparenţa că sunt un om politicos, eu ascundeam de fapt speranţa că admiraţia ei excesivă este iubire. Să fiu iubit. Asta căutam, sub pretextul unei bune creşteri — care orice s'ar zice, e cea mai mare şcoală a ipocriziei. Aflând una ca asta dela dracul meu fidel m'am speriat.

O aveam tocmai pe Eveline în faţă. Obrazul ei fin acoperit cu un puf mătăsos era tăiat de un ochiu albastru şi de o gură cărnoasă, ispititoare. Fruntea frumos şi drept cioplită ascundea gânduri îndrăzneţe. Se vedea aceasta într'o de tot uşoară încruntare, întâmplată uneori. Ardeam de curiozitatea să ştiu ce se petrece sub fruntea aceea, fiindcă ştiam că nu se pot petrece decât idei frumoase. Ea mai mult tăcea şi vedeam dintr'o ochire ca o scânteie c'a înţeles o situaţie, un gest sau o explicaţie. Era veselă şi exuberantă şi deodată trecea la seriozitate, ca soarele care ascunzându-se după un nor scade deodată lumina zilei, o

www.dacoromanica.ro

face discretă şi melancolică. Apoi când norul a trecut, soarele iese din nou şi inundă lumea cu belşug de raze; tot astfel faţa Evelinei se lumina iar după trecerea gândului greu, într'o undă de zâmbet, de râs, de fericire. Trecerile dela râs la gravitate gânditoare erau definiţia inteligenţei ei. Gândurile-i erau o alternare de bucurie şi întristare. Ca şi cum între norii alburii din azurul zilelor ei. Eveline zărea în

www.dacoromanica.ro

fund nori amenițători. Un presentiment al nefericirii stătea pe fondul vieții ei sufletești și-i dădea, în orice împrejurare, un farmec puțin întunecat.

Văzându-i profilul regulat, am avut o mișcare de frenezie care căuta să se manifesteze în gesturi. Și mi-am adus aminte că, de câte ori mă apropiam de ea, aveam aceeaș copilărească exaltare ca ridicarea întregului corp sub atingerea unui fier ferbinte, fenomen încercat încă din vremea când o iubeam pe Ata. I-am apucat mâna și am mângâiat-o încet, plimbându-mi degetele dela încheetura palmei până la umăr. A vibrat ca apucată de frig, și-a tras mâna ridicând umărul să se apere de răceala fiorului și m'a privit întrebător. Mă uitam în albastrul ochilor ca într'un cer vertical și mă vedeam proectat înăuntru hirsut, neras de trei luni (niciodată nu m'am tuns, nici nu m'am ras cu bucurie), hidos în inexpresivitatea liniilor boante ale feții.

— Ești atât de frumoasă!

— Taci! Nu-ți stă bine să faci complimente.

— O! trebue să semăn cu un căpcăun miop și slut înclinându-se în fața unei domnițe.

— Di! (Reprobator).

— Nu te laud.

— Spune altceva, nu mai vorbi asta.

— Am să te necăjesc, iată: ești frumoasă, ești frumoasă, ești frumoasă...

www.dacoromanica.ro

Tăcea zâmbind. Apoi fruntea i s'a înegurat şi s'a întors cu spatele încrucişând braţele şi ţinându-şi strâns umerii în palme. Vrând s'o privesc am trecut în faţa ei şi ea s'a întors iar, nelăsându-mă s'o văd. Se juca graţios. Şi'n acelaş timp, cu instinct sigur de femeie, cocheta.

— Hai să dansăm Eveline!

S'a sculat repede şi m'a tras de mână.

— Hai.

Dansam foarte prost. Nu-mi pot păstra elasticitatea corpului în mişcările dansului. Sunt prea lucid şi mi se pare că am să greşesc mereu. Gândesc fiecare pas pe care am să-l fac şi de aceea îl aplic cu teamă pe parchet, îl duc alături de locul lui nimerit. Eveline mă învăţa atunci. Imi plăcea să-i simt torsul în braţele mele. Sub palma dreaptă aveam muşchiul catifelat al spinării. Bucata aceea de carne docilă sub apăsarea degetelor mele, comunica nervilor o senzaţie calmă şi caldă. Numai fragmentul acela pe care-l ţineam în palma dreaptă l-aş fi mângâiat necontenit. Dar de dansat n'am să dansez bine niciodată şi nici atunci nu dansam. Incercările acelea însă erau pentru mine verificări crude şi despre ele Eveline n'avea ştire.

Când s'a oprit placa patefonului, ne-am oprit un timp şi noi, fără să ne deslănţuim. Ne uitam unul în ochii celuilalt şi eu aşteptam

www.dacoromanica.ro

să văd în ei scris ceva, fără să ştiu precis ce vreau să fie. M'a strâns de umeri, apoi mi-a dat drumul respingându-mă delicat. Am rămas pe loc şi ea s'a dus în salonul de alături privind neatent în desenurile covorului. Am urmat-o. Părea turburată, dar nu arăta prea mult. I-am trecut degetele dealungul spinării în mângâiere şi s'a scuturat trăgându-se înapoi. Şi-a trecut mâna pe frunte, apoi m'a privit, revenită ca după un leşin.

— Eveline!

— Di!

Mi-a apucat mâna în mâinile ei. M'am aşezat odată cu ea pe canapea, căzând legănaţi de arcuri şi am izbucnit în râs amândoi, ea soprană, eu bas. Şi a început să se joace cu mâna mea: mi-o arunca, o prindea şi mâna era o minge ascultătoare, moale. Imi apuca degetele pe rând, numărându-le, le închidea în pumn, le deschidea în evantaliu, îmi bătea apoi mâna în palmele ei şi iar o arunca şi o prindea, ducând-o la piept, o legăna, o strângea... Era jocul ei favorit. Privea atent în tot acest timp parcă ar fi îndeplinit un lucru migălos şi important. Era serioasă. Din când în când întorcea spre mine ochii albaştri şi atunci râdea senin, puţin stângaciu.

— Di! Tu să nu dansezi niciodată...

— Nici n'am să pot....

— Ba ai putea. Tu poţi face orice vrei.

www.dacoromanica.ro

— Ba n'aşi putea.

— Nu! E atât de uşor. Sunt sigură că ai putea dansa dacă ai vrea.

In vocea ei era o siguranţă desperată care cerea din parte-mi un răspuns asigurător.

— Atunci de ce să nu dansez niciodată?

— Aşa... Ca să te deosebeşti de ceilalţi. Când toţi dansează tu să nu fii ca ei, toţi. Să fii mereu altfel.

Râdeam. In fundul sufletului ştiam că nu voiu putea dansa niciodată. Şi numai atunci mi-a părut rău. Fiindcă dansul nu l-am dispreţuit. Nu dispreţuesc decât ceeace aş putea face şi eu. Dansul îmi place, dar îmi este pentru todeauna şi organic refuzat. Aşa dar Eveline mă admira fiind convinsă că *pot* orice vreau. Dar nu ştia dacă *vreau* ceva. De obiceiu nu prea vreau nimic. In orice caz nu vreau niciodată mare lucru.

Din ziua aceea veneam mereu la Eveline vesel şi plecam trist. Veneam nerăbdător la ceasurile de intimitate promise de apropierea ei şi plecam cu zbuciumul că va mai trece o săptămână până s'o revăd. Nu putem veni prea des. O şi opream dela lecţii şi ar fi fost bănuitor pentru ceilalţi. Deatunci am început să-i scriu numele prin cărţi, pe foi de hârtie, să presez florile pe carî mi le dădea şi să o visez. Visurile au fost adevărata mea viaţă. Poate singura. In vis, o duceam pe un drum

www.dacoromanica.ro

lung ţinând-o cu braţul pe după coapsă şi-i simţeam greutatea uşoară a corpului pe şoldul meu. O vedeam supărată şi mă trezeam necăjit. Sau îmi râdea sporovăind o mulţime de planuri. Şi visurile astea le păstram în minte o zi întreagă, alteori zile în şir, şi le rememoram satisfăcut sau cu strângere de inimă. Unul din visele acestea m'a zguduit şi mi-a deschis, ca sub o lovitură de baghetă vrăjitorească, stâncile sufleteşti. Sunt întâmplări, imaginate sau vise, cari te sfâşie şi te scârbesc de tine însuţi. Te jignesc şi te înspăimântă. Sunt ca o violare a fiinţei iubite, petrecută sub ochii tăi şi pe care n'ai putut-o împiedica fiind legat de un stâlp şi condamnat să priveşti. Sunt ca venirea sufletului întreg la gură, ca o greaţă în care forţe contrarii trag în sus şi în jos sufletul, să-l rupă. Aşa a fost visul acela.

Parcă era pe timpul războiului. Intr'un castel dela ţară, mă aflam în apropierea frontierei, cu Eveline, cu Stela, cu mama lor şi mama mea. Eram lângă patul Evelinei, într'o odaie mare, cu bolţi reci. Ceilalţi stăteau în jurul mesei sub lampă, ca într'un tablou flamand. Eveline trebuia să nască şi nu mi se părea absurd. Mă iubea şi o iubeam, dar visul nu spunea dacă eram căsătoriţi sau dacă copilul care trebuia să vină era al meu. Deodată afară încep zgomote. Masa şi cei din jurul ei nu se mai aflau acolo. Doar mama

www.dacoromanica.ro

Evelinei, alături de noi. Nici Eveline nu mai era în pat, ci în picioare lângă mine. Am plecat spre uşă călcând ca pe nori, cu teama de-a nu fi chemat înapoi. Tot visul mi-a fost frică. O frică grozavă, cotropitoare, pe care n'o puteam împiedica de-a o face să-mi clănţăne dinţii. Am eşit în anticameră, unde se găseau mulţi soldaţi şi ofiţeri jucând cărţi la o masă. Erau în uniforme duşmane, fumau şi se distrau foarte bine. A intrat un general prestant şi s'a îndreptat spre uşa Evelinei. Inima mi s'a strâns în piept şi mi-am dat seama că generalul o caută pe Eveline. Frica mă teroriza pe loc, nu puteam mişca nici un deget şi sudoarea mă acoperea cu o leşie de ghiaţă. Aşteptam îngrozit un viol şi am auzit de-odată ţipete disperate în camera de alături. Eveline chema ajutor. Sudoarea mă învăluia tot mai abundent şi strigătele Evelinei în loc să-mi dea curaj m'au pus într'o panică insuportabilă; voiam să fug! Să ies de-acolo, să nu mai aud ţipetele ei. Mi-era groază să nu vină soldaţii şi să mă ducă să mă împuşte. Dincolo ţipetele se înteţeau. Deodată unul sfâşietor, ultimul şi apoi un gemăt înăbuşit, persistent, pătrunzător. In suflet simţeam pătrunzând o durere grea şi aceeaş groază mă împingea să fug, dar nu ştiu de ce nu puteam. Sunt în vis forţe cari te atrag spre pământ ca magneţii. Când m'am hotărît să mă mişc abia

www.dacoromanica.ro

mi-am putut urni picioarele. Le târam parcă aş fi dus de ele ghiulele grele, sute de kile. Până la uşe m'au tras înapoi forţele magnetice nevăzute şi neînvinse. Abia când am pus mâna pe clanţă şi cu sufletul strâns la gură stăteam s'o deschid şi să mă arunc în noapte şi'n goană, uşa dela camera Evelinei s'a deschis şi a apărut mama ei chemându-mă. Chemarea asta a fost desfacerea puterilor vrăjitoreşti cari mă ţintuiau şi nu mă lăsau să mă mişc uşor. Am alergat ca fulgul în odaia de alături şi Eveline mi-a sărit de gât. Tremura şi i se băteau dinţii, plângea, mă strângea în braţe şi-mi spunea plângând s'o iert. Groaza mea nu dispăruse, ci sporea ameninţător, clocotitor, mă silea să plec. Căutam să mă desfac din îmbrăţişarea Evelinei. Ea plângea, era udă şi caldă ca o lăuză, mă strângea, apoi îmi dădea drumul şi-şi frângea mâinile şi-mi spunea vorbe fără şir. Eu încercam să plec să fug dintr'un loc unde-mi ardeau creerii de groază, dar ea mă reţinea şi mă îmbrăţişa iar. In odaie plutea miros greu ca într'o cameră de bolnav, miros stătut. Mă trăgeam mereu înspre uşe şi simţeam o mare durere în panica laşităţii de care eram bântuit.

* * *

Laşitate! E singura mare revelaţie a visului. Când m'am deşteptat mi-am spus că desigur nu mi-ar fi teamă niciodată să o apăr pe Eveline, cu toată slăbiciunea mea fizică. Nici n'aş

www.dacoromanica.ro

părăsi-o în modul în care voiam să o fac în vis. De asta sunt şi azi sigur. Şi azi aş face orice sacrificii pentru ea, dacă ar fi nevoie şi cu toate că ea nu mi le-ar cere. E prea modestă, prea timidă pentru a mi le cere. Dar visul mi-a desvăluit o bună parte din mine însumi. In orice altă împrejurare, îndată ce n'ar fi vorba de Eveline, aş fi laş.

Asta mi-aduce aminte de o altă întâmplare rămasă în mine ca un cui ruginit făcând rău la fiecare mişcare. Eram în vârstă de 16 ani. Pe stradă am aruncat o vorbă nesocotită unui individ care mă lovise în treacăt. Acesta s'a întors şi mi-a dat două palme. Le-am primit, uluit, mic, bolborosind pitos câteva cuvinte, încercând numai să-i spun că nu l-am înjurat. Câţiva zidari făceau haz la o bina, peste drum. Mi-am luat şapca de pe jos şi m'am depărtat roşu de mortificare. In cap proectam cumplită răzbunare contra agresorului meu, dar unde mai puteam recunoaşte dacă o întâlneam figura aceea văzută în spaţiul unei clipe. Mă scuzam prin faptul că mai era cu el încă unul şi amândoi erau voinici. Scuză tot din laşitate. Până la urmă a trebuit să mă dispreţuiesc pe mine însumi şi azi nu mai ezit s'o fac, chiar dacă nu mi s'ar fi întâmplat acea păţanie. Azi ştiu că sunt om de nimic, fără să am nevoe de alte probe..

Poţi fi laş şi avea simţul onoarei? Unii au

www.dacoromanica.ro

simţ de onoare tocmai din laşitate. Eu cred că simţul onoarei la mine e înlocuit cu o teamă de agresiune, cu o necesitate organică de a fi politicos din motive tactice. Dar onoarea mea sucombă în faţa fricii laşe. Asta mă convinge că nu o pot avea cu adevărat şi că e o simplă amăgire a caracterului meu.

Cele mai adesea însă o visam atât de frumos că regretam deşteptarea. Când mă duceam, îi povesteam uneori visul sau îi brodam pe marginea lui şi-i plăcea să-i povestesc sau să plănuim împreună.

Desigur că nu m'a iubit niciodată. Dar avea pentru mine o prietenie mai mare decât prietenia şi eu o interpretam ca pe un început de iubire. Exulta de bucurie de câte ori imaginam pentru ea o viaţă de basm, într'un ţinut feeric. Sau când trasam împreună liniile unei eventuale călătorii în străinătate şi ale unei conviеţuiri îndelungi. Imi spunea cum ar fi la Paris, ce-am face împreună şi stabilea până şi cele mai mici amănunte: masa de dimineaţă pe care o savura dinante, odihna de după amiază, deschiderea corespondenţei, cumpărăturile în marile magazine. Ne plimbam cu gândul prin toate muzeele, bibliotecile, teatrele, localurile de petrecere din Paris, sau stăteam la hotel, comod instalaţi în pijama şi'n foteluri, palavragind fără sfârşit asupra celor ce-am făcut şi ce-am mai avea încă. Eu o du-

www.dacoromanica.ro

ceam apoi în Spania, în peisajul maurese al Alhambrei, sub ceruri ca lămâia sau ca miezul grenadelor, la Sevilla, sau Granada, îi ofeream vinuri la Xeres, Alicante sau Malaga,

www.dacoromanica.ro

cutreeram podişurile şi munţii arizi ai peninsulei iberice, asistam la lupte cu taurii, strângându-ne înfioraţi de braţ, sau visam sub luna spaniolă, în balcoane albe cu umbrare împodobite de roze, ascultând serenade îndepărtate fărămiţate de zefiri. Ne plăcea să pigulim numele sonore şi evocative de pe un glob pus pe masă şi-i răvăşeam toate colţurile. Am cutreerat cu ea pământul întreg. Am poposit de zeci de ori, şi îndelung în paradisul din Hawai şi am dăinuit ceasuri în „tutelara şi lesbica Tahiti". Am coborît munţi în Elveţia şi i-am urcat, dormind amuzaţi în casele de adăpost, pe paturile improvizate din scânduri, am plutit pe apele tulburi sau limpezi a sute de râuri, ne-am îmbrăcat de iarnă sub geruri şi ne-am desbrăcat pe plajele celebre dela Santa-Monica, Deauville, Biaritz sau Lido. Am cutreerat Italia pe urmele Renaşterii, pipăind piatră cu piatră din Florenţa, am căutat în Siena urmele fascinantului condotier viclean Pandolfo Petrucci, iar în Rimini umbra fantomatică a frumoasei Francesca. Nu ne-am ostenit nici un moment şi am fi stat zile în rând să aiurăm cu mâna pe glob, după cum am fi murit de bucuria de-a fi făcut în realitate toate traectele închipuite capricios pe hârtie. Efuziuni lirice în după amiezi cenuşii de toamnă urbană, sub ceruri vânturate de zăpezi sau în limpezimea primăvăratecă a ce-

www.dacoromanica.ro

rului, bogată risipire de material sentimental, fără teamă de epuizare. Cât aş da să vă mai am azi, să mai cunosc frăgezimea aceea sufletească purtată şi uzată în atâtea ierni; să mai stau alături de Eveline. Unde-o fi acum Eveline, fata turburătoare cu ochii albaştri şi păr de castană coaptă?

Era mobilă şi neastâmpărată. Elanuri o străbăteau neîncetat, o purtau din loc în loc. Când stătea în picioare, se legăna depe unul pe celălalt, mângâindu-şi accelerat braţul drept cu mâna stângă. Se încovoia spre dreapta, spre stânga, înainte, schimba braţele se plimba de colo-colo, îşi chinuia trupul. Dacă şedea se răsucea pe scaun, se lovea cu coapsele de braţele fotoliului, îşi îndrepta mereu o poziţie închipuit nepotrivită, potrivea rochia sau îşi trudea neostenit degetele, le freca unul de altul, le rodea. Mereu era în mişcare. In ea o energie neîntrebuinţată şi o nelinişte se zbăteau ca păsările căutând scăpare. Era plină de sensualitate. Buzele cărnoase trimiteau căldură pentru figura toată şi îmi cuprindeau capul într'un câmp magnetic. De multe ori plecându-mă spre ea mă aşteptam să-i apuc în mâini capul şi să-i beau gura. In jurul ei se răspândeau efluvii moi, ameţitoare. I se cocea în trup virginitatea unei fecioare biblice. Trup alb, cald, suplu. Se trezea în ea femeia. In sânii sfioşi ca

www.dacoromanica.ro

porumbeii, în ochii plini de temeri şi curiozităţi. Capricii şi răsvrătiri arătau că Eveline nu mai era copilă. Stângăciile însă îi păstrau prospeţimea şi întârziau în ea pe fetiţă. Oscila între două mărimi. Şovăia şi-mi spunea s'o corectez dacă va greşi ceva. I se părea că spune lucruri nepermise: căpăta acum presentimentul lor, dar încă nu le avea înţelesul. Intreba ceva şi se roşea toată.

— Am să te întreb ceva Di...

— Da.

— Dar să nu râzi de mine!

— Cum poţi să crezi aşa ceva?

— E ruşine să spui despre cineva că e sensual?

— Nu e ruşine. Numai să ştii ce spui...

Se uita fix în ochii mei, căutând în ei ceeace gura nu spunea şi suspectându-mă:

— Spune Di, nu-i aşa că am spus o prostie?

Trebuia să protestez mult ca să o fac să tacă şi tot până la urmă rămânea la convingerea c'a făcut o gafă. Teama şi presimţirea lucrului nepermis se adăogau la modestia ei naturală. Ii plăcea să se umilească şi nu credea nici-un bine despre ea. Acum însă se trezea la viaţă. Trebuia să vină o zi când va avea încredere în sine. Mai era mult până atunci. (Azi ziua aceea va fi şi trecut, cine ştie).

Curiozitatea o îndemna să îndrăznească ceeace altfel n'ar fi făcut.

www.dacoromanica.ro

Trecuse un an de când o iubeam. (Iubirea mea paşnică, fără violenţe, fără disperări, de care mi-e teamă că-i o simplă tandreţă fără urmări. Iubire de om căldicel, fără temerităţi. Iubire de pasăre domestică). Veneam foarte des să o văd şi-i acompaniam creşterea cu o îngrijire sufletească. Ii infiltram o terapeutică morală sismică: aci în zig-zaguri brutale, catastrofice, aci în linii line. Ii ofeream, când o filozofie pesimistă, deprimantă chiar, un gust de sinucidere, o perorare asupra zădărniciei universale şi a nimicniciei omeneşti (şi o singură dată numai, s'a revoltat, mi-a răspuns îndârjit, rea ca o femeie înşelată aruncându-mi cuvinte aspre, căutate înadins dintre cele cari nu mă puteau jigni decât pe mine. De atunci s'a căit, mi-a spus-o când i-am reamintit şi n'a mai repetat scena), când o privire stoică asupra lumii; uneori o exaltare epicuree a virtuţilor existenţei, alteori o satanică îmboldire spre acţiune, dar spre una gratuită, zăpăcită, enormă şi grandioasă în stupiditatea ei. Era ca o scufundare în apă rece a unui oţel roşit în foc, pentru călire. Mă asculta silitoare vrând aproape să plângă la pasagiile dureroase, crude, sau bătând în palme de bucurie, când concluziile erau senine.

Simţeam un farmec nespus să o văd înclinându-se gândurilor mele şi un orgoliu să mi-o

www.dacoromanica.ro

ştiu supusă. Orgoliu van pentrucă nu e nimic mai nestatornic decât nisipul mării şi femeia, iar Eveline deşi mă pot mîndri că am plămădit-o cu sufletul meu, de mult nu mai trăeşte sub zodia mea spirituală. Cea mai mare fericire când iubeşti este să umpli sufletul fiinţei adorate cu ideile, sentimentele, credinţele tale. Opera de conformaţie interioară a Evelinei s'a întrerupt brusc. Un an de zile a lipsit, plecată în streinătate pentru întărire: o anemie exagerată o ameninţa şi părinţii au fost siliţi să o îndepărteze în munţi, undeva în Tirol.

Nu mi-a scris nici-un rând. I-am trimis o corespondenţă inumerabilă: corespondenţa erotică a tuturor, desesperată, sentimentală şi necontrolată. Exasperarea în care mă punea absenţa ei, am topit-o în valuri de cerneală. In fiecare zi, stând în faţa portretului ei, îmi spuneam că e plecată, ritmându-i numele într'o repetare continuă, concentrând atenţia spre inimă şi accelerându-i voit bătăile, iar câte odată mă prindea un dor şi atunci urlam şi izbeam pumnii în cap. (Profitam poate şi de faptul că având craniul foarte rezistent şi nesuferind niciodată de dureri de cap, nu eram ameninţat de vre-un pericol).

Când a revenit privea mai drept în ochi şi mai întrebător. Cuziozitatea îi era în plină floare. Mi-a spus mii de lucruri de-acolo şi o ascultam, condamnat la situaţia fericită de-a

www.dacoromanica.ro

o privi şi a-i auzi glasul. Foloseam prezenţa ei ca pe a soarelui, veneam mai des sub pretexte anodine, pentru a putea să aflu ceeace mă rodea: dacă nu m'a uitat. Nu mă uitase. Memoria ei era uimitor de puternică la o fată. Şi nu numai atât, dar venise cu gândul să mă pună la încercare.

Iubirea mea n'a fost niciodată obraznică. Intrupat într'un căţel, aş fi fost cel mai docil, cel mai rezistent la bătăi şi prigoniri. Şi azi aştept la poarta vieţii, tot ca un căţel.

Intr'o zi, venit mai de vreme, rămăsesem mult şi afară se lăsase un întuneric fără stele. In salon lumina un singur bec discret, cu glob. Pe canapea alături de Eveline, păream doi şcolari cuminţi în bancă, ascultând lecţia recitată nemilos de profesor. Stela ciugulea pe pian notele unei sonate, iar Maria broda. Tăceam toţi, pătrunşi de o clipă de pace. Neaşteptat Eveline rupse tăcerea:

— Hai să stăm pe întuneric!

Se mişcă nerăbdător şi vedeam în ochi că de mult pregătea ideia asta. Surorile ei s'au asociat numai de cât şi ne-am cufundat în noapte. Cu pocnetul comutatorului şi valurile întunericului, m'a cuprins paralizia progresivă. Nu îndrăzneam să mă mişc. Ştiam că Eveline vrea să vadă ce-am să fac eu: aştepta. Spera poate? Nu îndrăznesc să bănuesc. Aş fi fericit azi dacă aş şti măcar atât. Vroia însă să mă în-

www.dacoromanica.ro

cerce, să vadă până unde merge îndrăzneala mea. Cu o zi înainte îmi contestase virtutea îndrăznelii şi acum îmi aminteam vorbele ei: „Tu n'ai îndrăzni niciodată prea mult. Di". Şi reproducea acum întâmplarea cu Ana. Dar cu câtă discreţie, cu câtă abilitate!

Mi-era ruşine să-i dau o confirmare atât de promptă a observaţiei ei. Insă un alt sentiment mă reţinea: să nu abuzez de naivitatea unei fete neştiutoare. Dacă aş săruta-o acum? Aş face ceva foarte rău. I-aşi deschide Evelinei o poartă primejdioasă şi nu ştiu dacă ea ar avea tăria să nu păşească dincolo. Nu! Nu voiu face nimic.

Ii auzeam respiraţia puternică şi'n întunericul unde nu vedeam nimic simţeam ţintiţi asupră-mi doi ochi plutind între zâmbet şi teamă.

Dacă nu făceam nimic m'ar fi socotit un prost. La gândul acesta am simţit un val de sânge în obraji. Dacă o iubesc nu e rău s'o sărut. Insă nu ştiam dacă mă iubeşte ea. Şi chiar astfel, n'aş fi îndrăznit s'o ating.

Nu puteam spera să mi-o dea părinţii ei. Totuşi se poate iubi şi fără să te gândeşti la căsătorie, când poţi să te resemnezi ca mine la o privire, la o sărutare, sau la sentiment. Totuşi o pasiune mare cere tot. Iubirea este comuniunea totală a două corpuri şi a două su flete. Gândeam, gândeam!... Mă depărtam de

www.dacoromanica.ro

locul unde stăteam. Şi reveneam. Dacă o îmbrăţişam? Ce ar fi spus? Dar dacă m'am înşelat şi ea nu s'a gândit să mă încerce ci mi s'a părut numai mie aşa? Imi venea să mă pălmuesc. Dacă... dacă... Aşa aveam să-mi pierd viaţa, în presupuneri, în chibzueli seci. Totuşi nu puteam s'o îmbrăţişez, de vreme ce nu-mi dăduse nici-un semn că m'ar iubi. Aş fi făcut orice, numai să-mi fi permis ea.

Eveline a oftat încet ca o încurajare şi întunericul s'a închis la loc. Să fi fost oare un semn, o chemare? I-am apucat uşor mâna şi a lăsat-o. Am început să-i mângâi ca de obiceiu braţul, dela încheetura palmei până la umăr, plimbându-mi uşor degetele pe pielea moale. Ea s'a strâns de mine ca şi când i-ar fi fost frig. Atunci am oprit degetele la umăr şi i l-am prins în palmă. Răsuflarea mi s'a oprit. I-am apăsat umărul în palmă şi am coborât iar degetele, dar mai încet şi acum spre piept, până deasupra sânului stâng. Răsuflam înăbuşit şi eram pătruns de urzici. Am mângâiat tot mai încet, tot mai absent, parcă fără să bag de seamă, sânul stâng. Pieptul mi se bătea tare şi dacă aş fi mers noaptea în vârful picioarelor ca să surprind pe cineva, n'aş fi fost mai emoţionat. Imi plimbam degetele peste rochie, descriind pe sân figuri bizare, neregulate, prelungind mângâierea fără sfârşit, fericit şi de

www.dacoromanica.ro

îndrăzneala mea şi de permisiunea ei tacită. S'a mişcat numai odată pentru a se aşeza mai bine între perne, dar eu am continuat să-i mângâi sânul. A durat două minute, dar parcă a fost mai mult.

Afară a zbârnit soneria. Venea cineva. Ne-am separat şi ne-am îndreptat poziţia. Stela a reaprins lumina şi a început să ciugule iar notele sonatei, iar Maria şi-a reluat lucrul întrerupt. M'am uitat spre Eveline. Nu mă privea. S'a sculat şi a ieşit din salon. Când am plecat, a revenit şi mi-a întins mâna fără să arate că s'ar fi petrecut între noi altceva decât todeauna. Am plecat fericit şi îndoit în mine,

A doua zi toată vremea mi-am petrecut-o în reflexii. S'a supărat sau nu? Mai pot s'o revăd sau nu? Am aşteptat o săptămână ca un beţiv întâlnirea. Când am revăzut-o nu părea nimic schimbat. S'a purtat cu mine ca mai înainte. Numai lumina n'a mai stins-o. Am rămas de-atunci cu regretul de-a nu o fi îmbrăţişat. Dar cred că în momentul acela aş fi paralizat de-abinelea. Am continuat să vin la ea şi nu i-am făcut nici-o aluzie la întâmplarea din întuneric, nici ea nu mi-a spus nimic. Ea, poate pentru că femeile uită repede amănuntele, vorbele, faptele şi nu reţin decât esenţialul, emoţia, ideia.

După întoarcerea ei, discuţiile de filosofie

www.dacoromanica.ro

sau literatură le-am reluat. Imi cerea pudică anumite lămuriri şi nu erau cine ştie ce lucruri grave dar ea se temea mereu de vre-o revelaţie nepermisă. Despre poezii şi cărţi aveam aceleaşi gusturi. Niciodată nu aveam nevoe să o contrazic pentrucă nu-mi spunea de cât ceeace eu singur aş fi spus cu convingere. De aceea mă certa că nu sunt sincer, că aprob din complezenţă, că sunt politicos şi că n'ar trebui să o mint. Nu vroia să mă creadă când îi spuneam că ceeace mi-a spus cu un moment înainte e adevărat, sau e bine, sau e frumos. Mă irita uneori excesul ei de modestie şi aveam pofta să o apuc în braţe şi să mă învârtesc cu ea, acoperind-o de sărutări. Dar am ştiut todeauna să-mi înfrânez poftele. Ce ironie! Virtute care e în fond un mare viţiu. Orice virtute e monstruoasă privită din unghiul vieţii. Sfinţii sunt nişte caricaturi, nişte mari imbecili sau mari impotenţi. Voinţa nu poate sta în constrângere. Voinţa există. Şi deci trebue să se manifeste prin deslănţuirea ei...

Ceeace mă intriga însă era să ştiu adevărul asupra atitudinei ei din întuneric. Dacă era pornită dintr'un sentiment, sau numai din curiozitate. Nu puteam afla uşor, căci sensualitatea îi era cârmuită de o prudenţă mare. (La aceea pe care o iubeşti totul este mare).

Intr'o după amiază, cum stăteam întins, lacerat de întrebări, mi-a venit un gând învese-

www.dacoromanica.ro

litor. Am chemat-o pe Eveline la telefon şi am pus patefonul să cânte. Imi bătea inima ca unui copil care fură dulceaţă şi se teme să nu-l prindă mama venită din vecini tocmai când nu trebuia. Nu-i spusesem cine e la aparat şi dădusem repede drumul plăcii, iar acum tremuram parcă ochii ei ar fi avut virtutea televiziunii şi ar fi putut să mă vadă...

Nu vream să ştie cine e, având speranţa nemărturisită — sub aparenţa ipocrită de a-i face o surpriză anonimă — că mă va ghici. Discul era o arie la modă, uşoară dar plăcută, care mă subjugase într'un moment de sentimentalism. Cuvintele banale ale cântăreţului care declara iubitei lui că ar vrea să stea în umbra ei o viaţă întreagă, exprimau totuşi tot ceeace aş fi vrut să-i spun şi deşi nu i-aş fi putut spune niciodată astfel din simţul ridiculului pe care sper că-l am foarte desvoltat, aşa învăluite de mister căpătau o valoare seductivă Pentru mine însă, poate nu şi pentru ea. Nu puteam sconta pe intuiţia ei decât în cazul când m'ar fi iubit. Dintre atâtea cunoştinţe câte avea, multe ar fi fost în stare să-i facă această surpriză, să o cheme la telefon fără să-şi decline numele şi să o facă să asculte o romanţă. Eu aşteptam ceva mai mult decât ori care altă cunoştinţă. Dacă într'adevăr mă iubeşte va ghici imediat.

A ascultat răbdătoare, după ce mai întâi a

www.dacoromanica.ro

întrebat de câteva ori cine e la aparat. După ce s'a sfârşit placa am mai întrebat odată pentru a mă încredinţa că a auzit până la sfârşit. Mi-a răspuns cu glasul curios şi am închis aparatul încet, cu teamă, ca şi când ea ar fi ştiut că sunt acolo eu şi s'ar fi supărat că închid astfel fără pregătire. Cine ştie? Poate ştia.

Am aşteptat cu mare neliniştе ziua următoare a vizitei. Incă dela uşă i-am spionat trăsăturile, mişcările... Nimic nu trăda o curiozitate specială, sau mi se părea mie că avea o privire întrebătoare? Conversaţia noastră a mers asupra obişnuitelor subiecte, răsucite în fel şi chipuri fără să ne plictisească nici când. Nici-o clipă nu m'a lăsat să văd că se produsese ceva nou. Aşteptam să-mi povestească întâmplarea de cu o zi înainte spre a-i putea arăta prin aluzii că eu aş fi putut fi autorul. Şi, la un moment mi-a spus:

— Ştii că am avut eri o mare surpriză...

Inima a început să-mi bată iar. In sfârşit avea să-mi facă revelaţia, dar după cum îmi anunţa nu părea să fi bănuit pe autorul surprizei.

— Anume?

— Nu-ţi mai spui...

— Ei ! Acum după ce mă faci curios...

Imi arătam nemulţumirea, dar în fond eram vesel, de oarece ştiam că până la urmă îmi va spune ce vreau să ştiu. Todeauna îmi

www.dacoromanica.ro

făcea aşa. Mă asmuţea ca să mă facă nerăbdător şi ajungea prin jumătăţi de fraze, prin aluzii, prin subînţelesuri, să-mi spună mai multe decât aflam dintr'o lungă confesiune a Anei.

— Nu mai îţi spun. Imi pare rău că am început.

— Prea târziu. Acuma trebue să ştiu tot.

— Nu te interesează pe tine.

— Atunci de ce e surpriză.

— Pentrucă tot te-ar interesa puţin.

— Nu mai nţeleg nimic. Dacă nu-mi spui mă supăr şi te bat.

— Di !

— (Rugător) Haide, spune!

— (Absentă) Nu!

— Să ştii că *adevărat* mă supăr.

A tăcut. Ştia cât de adevărat pot să mă supăr. Am tăcut şi eu pândind-o cu coada ochiului. In cameră nu se simţea decât moliciunea fotelurilor şi a covoarelor. Era o căldură de catifea şi flori. Eveline stătea cu nasul în jos, copil răsfăţat, dorind promisiuni şi jucării. In sfârşit, fără să o întreb:

— Ştii ce?

— Oi ştii, dacă mi-i spune.

— Elimer mă iubeşte.

Un val de sânge îmi urcă în obraji. M'am tras în umbra unei draperii late şi am gângăvit :

www.dacoromanica.ro

— De unde ştii?

— Mi-a spus. De altfel am văzut singură.

— . . . . . .

— Imi trimite mereu flori. Numai flori. In fiecare zi primesc câteva buchete. Bietul băiat.

— (cu voce nesigură). Compătimirea e un început de iubire!

— Oh!

— Poate că ai şi început să-l iubeşti?

— O! Nu-i asta...

A protestat fără forţă şi mă privea insistent. A observat toată schimbarea provocată asupra mea de mărturisirea ei. Şi voia să mă hărţue puţin. Eu uitasem ce aşteptam să aflu.

— Şi mă chiamă la telefon mereu.

— . . . . . .

— Chiar acum aştept să mă cheme.

— Aşa dar aţi progresat. Felicitările mele.

— Păstrează-le pentru nuntă.

Telefonul zbârnâi alături. Eveline a sărit şi scuzându-se a ieşit repede. Voia să-mi arate că o interesează Elimer. Un tânăr rotofei şi bonom, cu obrajii lucioşi de sănătate, fără nicio expresie, decât aceea a unui viitor soţ. Un soţ admirabil, da. iată tot ce ar fi putut fi Elimer într'o eventuală unire cu o femeie. Pentru a fi soţ nu e nevoe de pasiune, ci de îngăduinţă, de atenţie faţă de soţie, de răbdare şi de puţină imbecilitate. Sunt femei cari nu găsesc fe-

www.dacoromanica.ro

ricirea decât înşelându-şi bărbatul: fiindcă nu pot suporta felul cum el ştie să le suporte pe ele. Elimer era tipul bărbatului înşelat. Auzeam alături vocea Evelinei râzând, şi râsul ei scurt, rotund ca o crispare mă durea mai mult decât gravitatea pe care i-o cunoşteam mai ade-

www.dacoromanica.ro

sea. In momentul acela m'a cuprins mila gândindu-mă la Elimer şi m'am gândit că n'are nici-un merit ca să-l poată iubi Eveline. Este pretenţioasă. Dar eu am vre-un merit?

N'am avut mult timp de gândire. Eveline s'a întors agitată şi roşie în obraji :

— El era.

— Te bucuri?

A ridicat din umeri ca să înţeleg ce vreau.

— Ce-a vrut?

— Vroia să vină.

— A! Te deranjez?

— Nu. I-am spus de ieri să nu vină. I-am spus că sunt ocupată.

— Imi pare rău că trebue să faci sacrificii pentru mine.

— Di !

Căuta todeauna să văd că mi-a făcut o favoare. Era poate singurul semn trecând peste simpla prietenie. De altfel favorurile nu mi le făcea în silă, ci cu plăcere. Nu-i plăceau anumite anturagii, nici viaţa de societate, încât eu eram un minunat pretext de scăpare. Aceasta mă făcea să sper că şi în cazul lui Elimer tot asta a făcut-o să-l amâne. Speranţa era jalnică, de oarece văzusem cu ce bucurie fugise la telefon şi ce împrospătată la faţă revenise. Se prefăcea poate sau poate că sacrificiul făcut de ea era real.

www.dacoromanica.ro

Nu mi-a spus nimic de surpriza cu patefonul. Nici atunci, nici altă dată. La început o neglijase. Mai apoi a uitat-o. Dar revelaţia iubirei lui Elimer a fost un nou prilej de chin pentru mine. La drept vorbind dacă şi ea l-ar fi iubit, mi-ar fi mărturisit mie? N'ar fi căutat să ascundă pentru a nu mă mâhni? Mai mult, căuta să mă facă gelos sau să afle dacă o iubesc cu adevărat. Intr'adevăr a mai încercat odată.

Eram iar singuri, în acelaş salon albastru. Intr'o albastră rochie de casă, cu motive japoneze, Eveline era o minune. Albastrul o prindea şi se armoniza cu ochii azurii. Vorbele ei au venit ca un ciocan în tâmplă:

— Ştii că Elimer m'a cerut în căsătorie?

— Ce spui !

— Da! A venit azi dimineaţă la tata şi i-a cerut mâna mea.

Niciodată nu-mi spunea totul. Eu o întrebam şi-i scoteam punct cu punct, ca la interogator, mărturisirea.

— Şi tăticu ce-a spus?

— A cerut timp să se gândească. A spus că face numai ce vreau eu.

— Tu ce vrei?

— Am să mă căsătoresc cu Elimer.

— Aşa dar tot îl iubeşti.

— Nu! Dar e aşa de bun! N'aş vrea să-l supăr.

www.dacoromanica.ro

Căutam să răspund natural. Acum însă ea vorbea. Şi faptul că vorbea atât de mult, ea care era atât de cumpătată mi-ar fi putut da de gândit oricând, dacă n'aş fi fost neliniştit de gelozie ca acum. Tăceam copleşit şi mă durea ceva între inimă şi gât, iar figura mi se întunecase. Nu mai căutam să-mi ascund expresia figurii. Eveline vorbea fără întrerupere:

— Am să mă căsătoresc peste câteva luni. Şi fac după aceea o plimbare, de nuntă, în Italia şi'n Franţa. (Pe unde călătorisem noi doi în atâtea rânduri, acum ea vroia să se ducă cu altul!) Când mă întorc mă mut cu el în casa noastră (a lor, Elimer şi Eveline). Tu ai să rămâi prietenul nostru cel mai bun, Di. Ai să mă vizitezi. Voiu avea trei saloane de primire. Iar pe tine te voiu primi în dormitor (vedeam depe acum patul unde Elimer îi va ţine în braţe corpul şi simţeam că-mi va veni să urlu şi că nu voiu putea sta acolo) în pijama. Ai să fii bun prieten cu Elimer (singurul om cu care eram sigur că deacum nu voiu mai putea lega prietenie în vecii vecilor). Şi o să vorbim ca şi până acum, mult, mult.

Dădeam sceptic din cap:

— Şi Elimer n'o să fie gelos?

— Poate, nu ştiu.

— Spune Eveline, de ce nu mărturiseşti că-l iubeşti?

— Nu-l iubesc. Dar e un om prea bun.

www.dacoromanica.ro

Vreau să-l fac fericit pentrucă e cel mai bun pe care l-am cunoscut... afară de tine...

Se corectase vizibil. Se putea să-l iubească totuşi. Femeile nu iubesc pentru merit ci din instinct. N'ar fi exclus ca Elimer să fi oferit o atracţie pentru Eveline. Gusturile ei erau mult mai rafinate în ce priveşte un bărbat. Dar gusturile se formează şi pe cale intelectuală. Eveline era foarte instinctuală. Fierbea în ea toată sensualitatea unor străbuni arzători şi fanatici. Dacă-l iubea totuşi?

— Minţi.

— Nu mint. Şi tu eşti bun.

— Minţi când spui că nu-l iubeşti.

— Nu ştiu. E ceva ciudat...

Privea în gol. Nu mă privea şi asta vroia să spună că nu e curioasă de starea mea. Vasăzică a fost sinceră, n'a vrut numai să mă facă gelos. Mă chinua gâtul ei alb mai mult ca alte ori, pentru că-l vedeam pe Elimer sărutându-l. La urma urmei dece-mi spunea tocmai mie asta? Dacă-l iubea putea ţine ascuns...

— Iţi urez să fii fericită.

Mă simţeam părăsit, disperat, par'că izolat într'un pustiu nemărginit, fără apă, fără mâncare, fără oameni şi cu o sete nepotolită. Aş fi vrut să plâng şi lacrimile-mi lipseau. Dacă aş putea plânge jumătate din durerea mea s'ar rezolva. Dar n'am lacrimi.

www.dacoromanica.ro

— E atât de bun! Şi mă iubeşte atât de mult!

Nu-i mai răspundeam. Eram în durerea mea ca într'o teacă, strâns din toate părţile.

A venit cineva s'o cheme şi am rămas singur. Mă scuturam ca de un vis rău. Dacă aş plânge! Sau dacă aş cânta! M'am dus la pian şi am apăsat pe câteva din taste. Să fi ştiut cânta la pian mi-aş fi vărsat năduful tot şi i-aş fi dat şi ei a înţelege tot ce sufăr. De ce nu pot cânta? Clapele albe păstrează secretul pentru ele. Am izbit cu pumnul în ele şi un sunet complex, strident s'a spart în tăcere ca un vas de porţelan. Să cânţi, să uiţi! In reveriile solitare mi-am dorit adesea să fiu un compozitor ilustru aplaudat la scene streine. Adesea am rostogolit în imaginaţie melodii furtunoase ori sentimentale sortite să nu fie niciodată încorsetate în bobiţele negre cari se agaţă de ramurile portativului. Partituri de simfonii mi-au bântuit avid fantezia, din care n'am putut cristaliza nici-o notă...

Eveline s'a întors:

— Di!

Mi-a luat mâna şi s'a jucat puţin cu ea:

— Am glumit Di. N'am să mă căsătoresc cu Elimer. E drept că m'a cerut tatii. Dar eu decid. Şi nu-l vreau. Am glumit numai.

Tăceam fericit ca după o subită aurore boreală ridicată la intrarea unei nopţi nesfârşite.

www.dacoromanica.ro

I-am mângâiat mâna iar, ca alte ori, uşor, de la umăr până la încheetura palmei, trecând degetele pe pieliţa albă ca peste smalţul clapelor de pian. Şi acum îmi dădeam seama că ştia că o iubesc şi s'a jucat doar, a cochetat, m'a cercetat cu intuiţia ei sigură de femeie. Dar mai îmi dădeam seama că şi de aş fi ştiut că a vrut doar să se joace, tot nu mi-aş fi putut reţine neliniştea prin care am trecut, numai presupunând posibilitatea a ceeace pentru ea era imposibil. Şi acum mă bucuram pentru spaima mea naivă, pentru lipsa mea de spirit de observaţie.

De atunci nu mi-a mai provocat nici-o nemulţumire. Curioziţatea n'a părăsit-o însă şi a satisfăcut-o altfel. Şi mi-a dispărut neliniştea pe care o aveam, nu de-a nu fi iubit, acum mai puţin pretenţios vroiam numai să fiu sigur că nu iubeşte pe altul ca şi când acesta ar fi fost singurul răspuns la dragostea mea. Neliniştea dispărută din mine am revăzut-o odată în ochii şi'n vorbele ei. Odată când mi-a spus:

— Di, să nu te superi, dar vreau să-ţi spun ceva.

— Nu mă pot supăra. Orice vine dela tine nu mă supără.

A ezitat, a ocolit iar, iar eu am insistat până a îndrăznit să dea gândul pe faţă:

— Tu iei în faţa mea o atitudine Di ! Parcă

www.dacoromanica.ro

n'ai fi sincer. Iartă-mă Di, dar parcă vrei să pari într'un anumit fel faţă de mine...

Credea că pozez numai în îndrăgostit ! Era şi ea neliniştită! Să sper că m'a iubit? Nu. Dacă ar fi avut pentru mine mai mult decât o prietenie trecătoare n'ar fi plecat. Puţin după întrebarea aceasta a plecat. Pentru totdeauna... M'a rugat să-i scriu. Nu i-am mai scris. La ce bun, când totul e zadarnic. Nici n'am ce să-i spun. Decât numai că o iubesc. Nici n'am să-i mai scriu vreodată. Aş plictisi-o cu efuziuni de sentimente pe cari nu le împărtăşeşte. Dar iubirea aceasta a rămas în mine cu forţa unui vaccin care-şi păstrează pecetea şi creşte odată cu pielea. Intimitatea delicată a Evelinei, apropierea de sufletul ei virgin şi de trupul curat, respirând frumuseţea florilor, nu au trecut. Le ţin în inimă ca într'un sipet, le îngrijesc, le reamintesc şi nici-o fericire mai mare n'am avut, nici nu voiu mai avea decât amintirea Evelinei. „Nimic nu e mai frumos decât o amintire fericită în zilele de nenorocire". Poetul avea dreptate. Chiar şi nenorocirile se distilează în amintire şi capătă o nuanţă de tandră melancolie.

Eveline e ultima fată pe care am iubit-o şi o voiu mai iubi vre-odată.

* * *

Aş vrea să vreau ceva. Sunt nefericit

www.dacoromanica.ro

pentrucă n'am nici-o dorinţă, nici-o lipsă. Dacă simt o vagă nevoe de altceva, de variaţie în monotonia zilnică, pun mâna pe o carte sau mă culc să visez, sau să visez cu ochii deschişi. Iau o hartă. Cine nu s'a uitat pe o hartă ? Dar câţi au văzut acolo ce văd eu ! Cu ochii pe întinsul reliefat şi multicolor, cuceresc lumea. Napoleon a fost idealul meu încă din copilărie. Ii cunosc viaţa până în amănuntele ei dezamăgitoare şi i-am trăit epopeea în sute de zile. Când m'am săturat de-a cuceri Europa pe urmele marelui împărat şi de a eşua trist pe o insulă stâncoasă, m'am gândit că aş putea fi şi eu un mare general, nu numai un secundant al celui francez. Şi am pustiit cu gândul tot globul. Strâns în uniformă cu fireturi, agitând o sabie sveltă, am pus ordine în ţări tulburate de revoluţii, am răsturnat armate în şiruri, am ruinat oraşe şi munţi. In imaginaţie nu mă simt bine decât dominând, comandând, simţind supunere împrejur. Nu-mi place să gândesc pe calapod, dar îmi place să dau calapoade altora şi dictatura e singura haină potrivită fanteziei mele. Fantezii ! Câtă pulbere, câte obuze n'au epuizat ele ! Să văd norii de praf înălţându-se şi valuri de pământ izbucnind în fascicole negre din gropile de obuze, să aud turuitul mărunt al mitralierei (parcă ar fi o maşină de scris) şi să

www.dacoromanica.ro

văd şiruri lungi de oameni prăbuşindu-se, atinse de gloanţe cât ţigaretele. Jocul acesta îmi place şi-i apreciez cruzimea.

Sunt mii de moduri de a te simţi puternic în visurile veghei. Să ajungi un bancher temut, în jurul căruia să troznească prăbuşindu-se averile, să vezi milogindu-se cutare „om al zilei" sau politican impertinent ieri, azi strâns în cleştele poliţelor neachitate, să te simţi obiectivul lornioanelor în săli încărcate de carne şi mătase. Să calci pe trupuri goale, să dispreţuieşti, să zdrobeşti viaţa a mii de oameni ! Să fii fără milă !

Dar mai poţi fi un mare inventator. Să ajungi în posesia unor invenţii cari pot trăzni toată viaţa de pe glob într'o minută şi să ţii pe toţi oamenii cu sufletul la gură, în aşteptarea clipei fatale. Şi să-ţi impui condiţiile de iertare. Lumea să rătăcească nenorocită în jurul cetăţii unde-ţi fabrici tu substanţele ucigătoare şi unde să te ştii într'o siguranţă pe care n'a avut-o nimeni, dar absolut nimeni până la tine. Stăpânul lumii. Nimeni nu te poate dispreţui, toţi tremură la picioarele tale. Pe alţii i-au respectat milioane. Pe tine te respectă *toţi*. TOŢI! Şi la urmă să fii generos, să-i obligi să fie buni, să nu mai se războiască între ei, să trăiască în pace şi să-i ţii mereu în şah cu puterea ta de chimist genial.

www.dacoromanica.ro

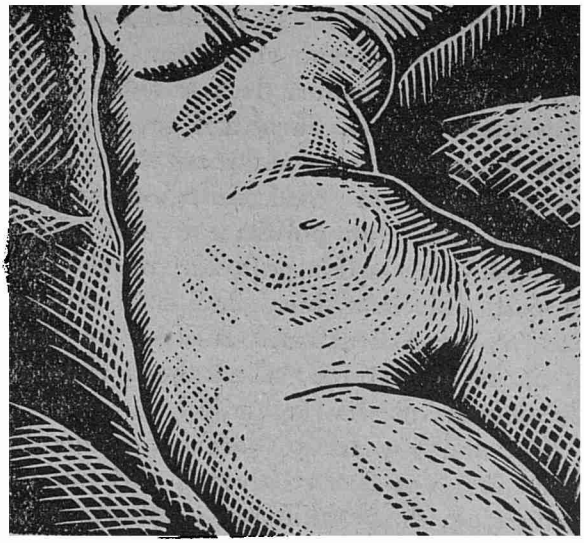

Ar fi cel mai teribil act de cruzime: *Să obligi pe oameni să fie buni!*

In visele mele sunt mare, sunt nebiruit, sunt crunt. Când revin la realitate n'aş omorî nici-un pui de găină, nici-o muscă. Mintea poate bate câmpii fără nici-un rost. In realitate sunt doar o mâţă plouată.

Să fii tiran! Să fii pirat! Să terorizezi!

* * *

Iar m'a găsit şeful meu scriind *în afară de atribuţiile dela birou.* E a nu ştiu câta oară. A ţipat scos din răbdări. Nu ştiu cum poate să ţipe cineva şi să se indigneze în halul a-

www.dacoromanica.ro

cesta. Era roşu ca un rac scos din apă fiartă şi mă stropea cu o elocvenţă abundentă.

— Iar scrii. Când nu scrii dormitezi şi când nu dormitezi scrii. Statul nu plăteşte funcţionari ca să-şi facă de cap. Noi (?) nu putem hrăni trântori, domnule. Iţi pun în vedere că dacă te mai prind o singură dată dormitând sau scriind *în afară de atribuţiunile de birou, te pun în situaţia de şomeur !* M'ai înţeles, domnule ? E a suta oară (uite că el le-a numărat !) când te prind ocupându-te de alte chestii decât cele ale noastre. Inţelege odată că eşti pus aici ca să copiezi actele cari ţi se dau, nu ca să faci poezii. Poetule !

Asupra acestei ultime insulte (pe care de altfel nu o merit), s'a depărtat grohăindu-şi în continuare discursul. Idiotul ! M'a deranjat tocmai când îmi explicam mai bine aspiraţiile napoleoniene. Imbecilul ăsta nu cunoaşte nici binefacerile, nici maleficiile gândirii. In orice caz n'am dorinţa *de a fi pus în situaţia de şomeur.* Voiu înceta deci de a mai scrie *în afară de atribuţiile dela birou. Certificate, certificate şi iar certificate.* Cum dracu să nu adormi copiindu-le.

* * *

Toată ţara, toată lumea, fierb de experienţa comunsită. Şi poeţii mai mult decât ori cine. Cum se pot acomoda ei la gândul că

www.dacoromanica.ro

vor trăi într'o societate de unde lirismul va fi extirpat şi unde răgazul va dispare ? Muncă, muncă mecanică, militarizată, uniformă. Comunismul îţi cere credinţă şi convingere în anumite idei. Dar eu nu pot avea nici-o credinţă, nici o convingere în anumite idei. Dar eu nu pot avea nici o credinţă, nici o convingere ! Azi politica a luat locul religiei. Iţi cere credinţă fanatică, intolerantă. Un partid e ca o castă religioasă. E absurd şi inuman. Eu nu vreau să cred în nimic. Nici nu pot lua idei în antrepriză.

Şi apoi să trăesc în turmă numerotată ! Să mănânc raţia zilnică de pâine neagră şi să strig urale pentru agramaţii din fruntea treburilor obşteşti. Asta nu !

Nici-o politică, nici-un partid nu vreau Toţi oamenii politici să fie fripţi pe un rug şi oferiţi apoi drept ospăţ unui trib canibal. Să piară această plagă spurcată a lumii. Plagă pe sufletul omenesc, nu pe organizaiţa socială. Puţin îmi pasă de societate. Ducă-se dracului şi ea. In caverne vom trăi mai bine, fiindcă acolo vom putea face orice vom vrea. Adică eu nu voiu face nimic. Voiu lenevi, fiindcă aşa-mi place mie.

N'am nevoie de nici-un ajutor, de nici-un conducător. Nu înţeleg să mi se facă binele cu sila. Umanitarism. comunism : baliverne. Nu vreau număr de ordine, nu vreau ordin

www.dacoromanica.ro

şi supunere. Nu vreau să trăesc prost într'o societatea mai bună. Niciodată nu va fi mai bine pentru om ci doar pentru societate. Nu, nu, nu ! La dracul să se ducă toţi, la dracul !

* * *

Am căutat pe Elina câteva săptămâni, nopţi de-arândul. In sfârşit am găsit-o astăseară. Tocmai de-acolo vin. E o casă mare, cu intrare scumpă. Am intrat şi am întrebat de ea. N'a ştiut să-mi spună nimeni nimic. Am stat inert pe un scaun. De câteva zile sunt în stare de prostraţie fizică. N'am scris nimic de mult. Am umblat numai. Mereu am umblat, până am ajuns aici. Tocmai când vroiam să mă şcol şi să plec i-am auzit glasul de contraltă. Se răstea la cineva. Era pusă pe ceartă şi pe bătae. A intrat repede, enervată şi s'a oprit încremenită. Numai o clipă. Apoi a încreţit fruntea şi s'a dus la toaletă. Celelalte „fete" se uitau la pantomima noastră, grele de curiozitate ca de prea multă hrană. Elina a scos o ţigare dintr'un pachet trântit printre cutii de pudră şi roşu. Apoi s'a îndreptat spre uşă făcându-mi semn s'o urmez. M'am sculat în timp ce în urmă şopăituri curgeau repede ca izvoarele.

Elina a intrat într'o odaie şi a încuiat uşa după noi. Se mai îngrăşase puţin, atât cât să fie împlinită. Odaia luxoasă fără gust, con-

www.dacoromanica.ro

trasta cu goliciunea sumară a camerilor de unde plecase. Două sofale mari încărcate cu perne de toate culorile şi desenurile. Pe pereţi covoare şi pe jos covoare, înăbuşeau zgomotele. Intr'un colţ un abajur japonez, cu picior, lumina. La ferestre perdele subţiri. O masă în mijloc, plină cu bibelouri de porţelan şi fotografii. Lângă sofale câte o mescioară cu albume şi serviciu de fumat. O uşă discretă indica baia. In sfârşit a dispărut tradiţionalul lighean cu cana, amândouă din tablă smălţuită alb. Pe soba de teracotă capul împodobit cu pană al unei femei.

Elina s'a trântit pe sofa, cu cotul în capul unei pisici negre, brodată pe atlas galben.

— Ce cauţi aici ?

— Pe tine te caut.

— Ce vrei ?

— Nimic.

— Atunci ?

Am răspuns maşinal şi nu mai aveam ce răspunde, deodată ! Intr'adevăr ce vroiam ? Nimic ! N'o iubeam nici n'o doream. Mă împingea însă o curiozitate, o nerăbdare, o nelinişte... Şi acum mă simţeam la adăpost de ele.

M'am aşezat lângă ea şi am fixat-o fără expresie. Fuma şi se uita în fum ca într'o revelaţie. Avea o rochie de casă lungă, cu desenuri albastre, prelungi — trestii sau fulgere ? —

www.dacoromanica.ro

pe fond ca drojdia vinului. In tăetura largă dela piept se întrezărea un colţ curb de sân brun. Am oftat uşurat ca şi când aş fi atins ţărmul după un înot forţat. Am vârât mâna în faldurile capotului şi i-am mângâiat sânul. Elina s'a încordat şi s'a întins pe o parte, spre mine, ca o pisică. Mă uitam în ochi-i negri şi nu vroiam să-i răspund la privirea cercetătoare. In sfârşit mi-a respins mâna şi mi-a răspuns aspru :

— Nu trebuia să vii ! N'avea nici un rost !

— De ce fugi de mine Elina ?

— Ce ?

Râdea fals.

— N'am fugit de tine puiule ! Am vrut pur şi simplu să câştig mai mult. Acum ştii ? Dar tu, tu mă iubeşi pe mine ?

I-am răspuns întorcând ochii :

— Sigur că te iubesc.

— Minţi. De ce e sigur ? Minţi.

— Nu mint. Dacă nu te-aş iubi nu te căutam atâta.

— Minţi ! Minţi !

A început să râdă cu hohot :

— Erai curios ? Ei bine acum ştii şi poţi pleca. Ştii de ce am plecat de-acolo : ca să câştig mai mult. Na !

M'am plecat peste ea şi i-am încrustat degetele în amândouă braţele :

— Şi tu *minţi* ! Minţi ! Minţi !

www.dacoromanica.ro

I s'a rupt râsul în gât, m'a privit cu o lucire de frică în ochi şi a încercat să se şcoale. Am oprit-o apăsând-o cu tot corpul. S'a încruntat, a scrâşnit dinţii întorcând capul ca să nu-i văd ochii. Mi-am plimbat buzele pe gâtul ei şi când carnea i s'a înfiorat i-am dat drumul braţelor şi mi-am trecut mâinile sub spatele ei. S'a săltat puţin ca s'o cuprind bine şi mi-a apucat gura în dinţi. Şi când am vrut să mă urc, m'a răsturnat dedesubt...

Mi-a promis că o să vină la mine. Ce curios iubeşte femeia asta. Se simte superioară şi mă priveşte de sus. Mă priveşte ironic. Mă vede mic. Şi totuşi mă vrea pe mine. Mă iubeşte dar nu renunţă la forţa ei. Mi-e nu-mi cere nimic. Dimpotrivă îmi dă. Poate că mi-ar da şi bani dacă i-aş cere. Dar n'am nevoe. Şi e mai bine aşa.

* * *

Numai cu natura mă înţeleg bine. E statornică şi imobilă. Nu face nici un gest de prisos. Nu se sbuciumă, nici nu se transformă fără rost. E calmă şi todeauna aceeaş. Şi plină de surprize. Varietatea ei întrece în subtilităţi orice ingeniozitate creiatoare a omului. Nici un izvor nu seamănă cu altul, nici un pom cu vecinul lui din dreapta sau din stânga, nici-o frunză nu este ca cealaltă. Şi identitatea florilor este o frumuseţe. In simetria şi fixitatea unora stă o perfecţiune atingând li-

www.dacoromanica.ro

mita. In simetria şi desordinea altora stă un capriciu şi o graţie, naturale. Poate exagerez când cred că natura atinge perfecţiunea. Poate nimic nu e perfect, căci atunci şi omul ar trebui să fie, deoarece e şi el produsul naturii. Poate chiar că şi este perfect într'un sens. Numai ceeace face el este prost şi lipsit de sens. Lipsit de durată şi de viaţă. Artificial numai omul poate fi, natura niciodată.

Omul e zgomotos. Când se duce în munte, între stânci, începe să hăulească, trezeşte spiritele pădurii şi piticii, nu lasă să doarmă în pace urşii şi faunii. Pe pietre şi în scoarţa copacilor şi-a săpat numele şi cărările sunt pline de murdăriile depuse de el.

Natura e frumoasă, dar e şi mai mult acolo unde nu ajunge omul, unde-i ascunsă privirilor lui, ascunsă ascensiunii lui rapide.

Aş vrea să stau într'o poiană, dar sus de tot, unde să n'ajungă nici rareori măcar picior de om. Să stau acolo zile şi luni şi ani. Fără contact cu văile şi cu aglomeraţia lor, fără contact cu cei cărora le spun semenii mei. Cu ochii în verdeaţă, cu ochii în răsăritul şi apusul soarelui, cu ochii în formele tot altele ale cerului şi 'n seninul albastru. Singur cu natura şi cu timpul liber. Potecile naturii nu sunt două la fel. Bătându-le aş avea o bucurie mereu nouă, pe care nu mi-o dă nici-o stradă din oraş. Fiecare pom l-aş cu-

www.dacoromanica.ro

noaşte, povestea fiecăruia aş şti-o pe de rost şi m'aş împrieteni cu pasările, cu cinteza şi cucuvaia, cu ursul şi veveriţa. M'ar striga pietrele şi eu le-aş auzi şi înţelege şi nu le-aş călca ci le-aş mângâia cu moliciunea tălpilor albe, iar iarba aş atinge-o la fel, să nu o doară şi să nu supăr dela treaba lor cele câteva miliarde de gângănii câte fug printre firele-i mici. Şi n'aşi gândi nimic, decât aş sta şi aş privi ascultând şi mi-aş deschide nările tuturor aromelor şi florilor şi fânului. N'aş gândi, n-aş visa, m'aş lăsa furat de nemişcarea calmă şi măreaţă din jur, m'aş îngropa până la genunchi în pământ : să prind rădăcini. să înlemnesc, să mi se prindă barba lungă şi ascuţită în lemnul trupului, să prind muşchi, iar braţele întinse în adoraţie spre soare să înverzească şi să prindă muguri. Să fiu un pom cuminte şi bun, frate cu pădurea. Să nu gândesc ci doar să simt.

E atât de greu să gândeşti ! E dureros !

* * *

Azi toată după amiaza am aşteptat pe Elina. Dimineaţa proprietăreasa mi-a curăţat odaia. Bună femeie săraca. Dacă n'ar fi ea aş trăi în murdărie.

Cărţile s'au strâns maldăr pe masă şi sub masă. Pe lavoar în apa plină cu săpun plutesc coji de salam şi mezeluri. Sub pat câte-

www.dacoromanica.ro

va perechi de pantofi şi de ghete, noroiate sau prăfuite, aşteaptă rândul la curăţat când vor avea fericirea să le pun în picioare. Alături de noptieră, geamantanul deschis, e plin cu rufe murdare. Un scaun e ocupat cu un costum slinos de haine. Şi astea aşteaptă să meargă la croitor. In uşă e bătut un cuier care suportă un pardesiu, un palton, două pălării, şi alt costum de haine, de gală. Hm ! Covorul e plin de praf şi negrit de noroi. Perdelele sunt îmbâcsite de fumul de ţigări.

Ce ordine divină a pus în toată disarmonia asta cârpa de praf şi mătura proprietăresei ! Pantofii şi ghetele lucesc de cremă proaspătă (aşa chilipir n'au mai văzut de mult !). Cărţile s'au urcat în etajeră şi s'au aliniat după mărime. Lavoarul e curat. Geamantanul s'a închis. Covorul bătut şi măturat îşi arată rosăturile cu mândrie şi luceşte a sărăcie. Perdelele s'au scuturat din toropeală şi au căpătat dungă ca şi hainele cari de pe scaun s'au mutat în cuier. Bună femeie săraca ! A pus şi o vază cu flori pe noptieră. Iar pe masă au rămas dicţionarele, câteva cărţi, caiete şi hârtii. Cu astea n'a ştiut ce să facă biata femeie. Le-a lăsat maldăr. Intr'o zi o să trebue să pun ordine în ele. Notiţe şi fişe sunt amestecate cu însemnări zilnice şi cu proecte de scrieri, menite să nu apară niciodată. Bruioane de scrisori deasemenea. Scrisori că-

www.dacoromanica.ro

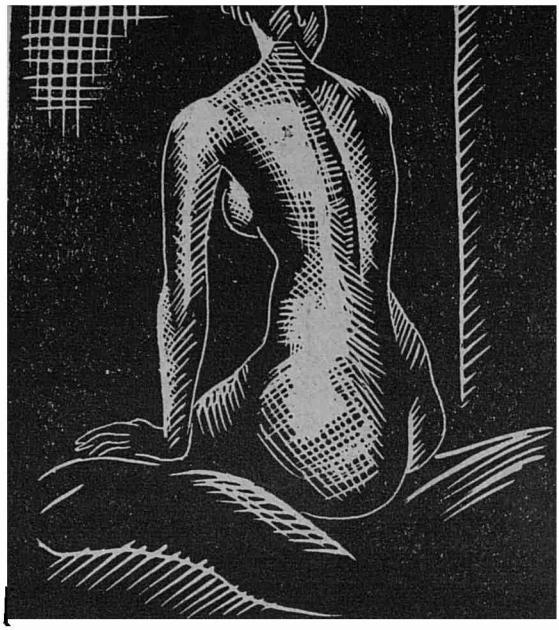

tre prieteni. Toată vremea liberă rămasă dela birou, dela lectură şi dela reverie o întrebuinţez scriind prietenilor. Sunt mulţi. Prea mulţi chiar. Am o inimă prea largă şi puţin prea naivă. Se înşeală cine crede că nu-mi dau seama de multe lucruri. Înţeleg foarte bine că nici unul din aceia pe cari îi socotesc prieteni, nu-mi sunt cu adevărat. Dar le dau iluzia că eu sunt cel păcălit, când mă amuz să-i văd pe ei păcăliţi. Ei râd socotindu-mă

www.dacoromanica.ro

sincer când mă las în voia lor şi accept ceeace vor ei. In realitate nu accept nimic. Ii judec, îi apreciez la justa lor valoare şi atât. Ii părăsesc fără rupere de inimă. Ei se pamează probabil la gândul că eu mă frământ pentru ei. Dar odată ce i-am părăsit orice grijă de ei a dispărut. Am însă şi prieteni pe cari îi simt sinceri şi pe ei îi iubesc mai mult decât pe mine chiar. Ii iubesc şi-i cultiv ca pe femei. Le scriu mult şi cu drag, cu o dragoste care ar părea suspectă unui medic înclinat să vadă numai perversităţi în orice. O viaţă întreagă o acord acestor prietenii chiar când ele îmi aduc mai puţin decât le dau eu.

Când mă gândesc la prietenii mei văd cât de puţin în viaţa mea am scris în aceste însemnări. Sunt zeci şi sute de fapte foarte mărunte cu însemnătate nespusă, şi din cari aş fi putut scoate zeci şi sute de pagini. Şi nu numai gândindu-mă la prietenii mei, ci la toate gândurile şi fanteziile mele. Experienţa de viaţă — pe care un „prieten" mi-o contesta — nu stă în afară ci înăuntru. Tu prietene ai avut şapte amante şi eu numai una. Ei, şi chiar dacă n'aş fi avut nici una, crezi că n'aş fi fost mai bogat sufleteşte decât tine ? Unii vor să trăiască şi fac mare gălăgie pe tema aceasta. Dar de ce nu trăesc ?

Cine-i împiedică? In fundul unui pahar cu vin bun, sau la capătul unei poteci de pădu-

www.dacoromanica.ro

re se găsesc mai multe adevăruri decât în orice aventură. Căci viaţa e numai o aventură. Intr'o oră de singurătate, într'un boboc de floare se găsesc posibilităţi de a trăi pe o scară întinsă. Şi mai ales o trăire care nu se poate spune, nu se poate scrie *niciodată* ! Cât de puţin din viaţa mea am scris *aci*, mi-e şi ruşine să mă gândesc ! Imi dă o prea proastă părere despre puterea mea de exprimare.

Dar buna mea proprietăreasă s'a ostenit degeaba : Elina n'a venit. Am aşteptat-o toată după amiaza şi o bună parte din seară, tot sperând că va scăpa şi va sosi. Poate a fost prea ocupată sau a fost bolnavă. Nu pot crede că n'a vrut să vină, deşi o ştiau capabilă şi de aşa ceva. Pe la zece seara mă gândeam să mă duc la ea, dar după masă m'am moleşit de tot, o căldură plăcută m'a pătruns, care m'a târât încet spre casă. M'am culcat în odaia curată ca într'o viaţă nouă şi în patul parfumat ca todeauna. Imi plac parfumurile şi mă îngrijesc să le am mereu la mine. Mai ales patul îl am parfumat în permanenţă. Nu sufăr de cap, aşa că nimic nu mă împiedică să mă bucur de viaţa mirosurilor. M'am culcat gândindu-mă că totuşi e bună curăţenia pe care a făcut-o buna mea proprietăreasă prin odaie şi că mă voiu duce mâne seară la Elina. Şi am visat că eram Irod şi că am ucis zece mii de

www.dacoromanica.ro

prunci ! (Lucru neverosimil deoarece iubesc copiii şi ei mă iubesc pe mine? Presimt se vede în mine pe copilul iremediabil şi afectuos. Mă iubesc şi animalele : fiindcă mă presimt inofensiv).

Astăzi a fost o zi mare pentru mine; am fost concediat. Şeful m'a prins dormind. Nici măcar dormitând! (asta i-a fost expresia indignată), dormind! Are dreptate bietul om. De ce să-l fac eu pe el victima scrupulozităţii administrative? De ce n'aş lenevi mai bine acasă, între patru pereţi, mai cu folos pentru Stat decât la biroul unde neglijez treburile a patruzeci de cetăţeni grăbiţi ! Am consultat economiile şi am văzut că mai pot lenevi în largul meu vreo şase luni. Peste şase luni mă gândesc cu groază că iar va trebui să muncesc.

*. * *

Vreau să fac, să fac ceva.

Nu pot! Nu pot să activez.

Viermi cari mă rod ! Brrr ! Putoare ! Lene! Lene! Nu pot să mă mişc.

Nu pot să vorbesc.

Anulat. Anulat.

Nu pot să gândesc.

Ce să gândesc? Inutil. Inutil.

Totul e gândit. Totul e spus.

Sunt mediocru. Nu sunt creator. Nu sunt excepţional.

www.dacoromanica.ro

Sunt mediocru. Sunt mai mult decât mediocru.

Sunt steril. Sunt o fantoşă. Sunt o imitaţie.

Mă doare, mă doare!

N'am decât inimă.

Sensibilitate căreia îi lipseşte instrumentul de exprimare.

Ce vreau ? Poziţie socială ? Nu sunt om de acţiune. In orice caz trebue să renunţ la cultură şi la interiorizare.

Ce vreau? Creaţia? Trebue să renunţ la lume.

Nu pot să mă decid.

Ros de ambiţii sociale.

Ros de setea de perfecţiune.

Nu pot să iau o cale, calea potrivită.

Sunt laş ! Sunt fricos! Mi-e frică de boală! Mi-e frică de neplăceri ! Mi-e frică de a fi subestimat. De ce ? Nu trebue să-mi fie frică de nimic pentrucă totul e inevitabil şi inevitabilul se primeşte cu forţă, nu cu laşitate. Dar teorii... Teoriile sunt pentru alţii.

Sunt laş.

Sunt leneş.

Cum pot fi altfel decât sunt ?

O femeie ar putea să mă schimbe. O femeie, nu Elina.

Dar sunt urât. Nu pot fi iubit.

Dar sunt rece. Femeile cer tandreţă.

Dar sunt femenin. N'am forţă.

www.dacoromanica.ro

Sunt egoist.

Nu pot fi iubit.

Nu vreau fericire. Nu vreau mulţumire.

Vreau să ştiu ce vreau. Vreau un ideal.

Vreau să fac, să fac ceva.

Vreau să am o credinţă, o putere de gândire.

Vreau să creez.

Vreau — pe hârtie.

Nu pot să vreau. Dacă aş voi, n'aş mai scrie.

Sunt laş până şi pentru a mă suprima.

Imi dau seama de inutilitatea unei existenţe lipsită până şi de iluzia absolutului.

Nu pot să mă mint. Sunt lucid. Mă înţeleg perfect.

Nu pot să mă FAC.

Nu pot să mă creez. Nu pot măcar să iau o aparenţă.

Sunt vid.

Numai maşina auto-controlului e vie şi nemiloasă. Tragic e să vezi inanitatea şi s'o accepţi.

Sunt vid şi mă accept.

Insăşi constatarea asta mă umple de orgoliu.

Orgoliu — mizerabil.

Speranţă — ticăloasă.

Mi-e silă, silă, scârbă, groază.

Nu vreau să mai sper.

www.dacoromanica.ro

Nu vreau să mai fiu mândru.

Nu sunt nimic. Mă neg, mă neg.

De ce scriu ? ! De ce scriu ? !

Ca să am în față starea mea scabroasă, atunci când voiu îndrăzni să mai sper, să mai fiu orgolios.

In van. Sunt van. Sunt vid !

Sunt steril. Singura mare nenorocire a mea. Starea mea e improductivă.

Dar ar fi mai bine să-mi exploatez situația ? (Să pot !) N'ar fi odios ?

Teoria voinței. Voința idolatră. Vorbe, vorbe. Apă de flori, apă de roze. Nietzsche prost înțeles.

Voește și vei putea. Absurditate. Ridicol.

Dar cine nu poate să vrea ?

Stupiditate.

Suflet nedemn.

Suflet incapabil de iubire, incapabil de adorație, incapabil de generozitate

Scârbă introdusă de cărți.

Luciditatea nu poate fi decât rezultat livresc.

De ce nu sunt un grădinar inconștient și confuz? Cu potențe, cu bucurii. Să răsară planta sub degetul care pipăe lutul galben. Să mângâi mustățile albe al cartofului pe care l-am născut eu !

Bucuria curată a inconștienței !

Sunt laș. Sunt mediocru.

www.dacoromanica.ro

Sunt impotent. Surt steril.

Ce înţeleg din mine toţi oamenii ăştia cari mă privesc, cari îmi vorbesc ?

Ce ştiu ei de tragedia mea ? Nimic. Zădărnicie.

Vreau să fac, să fac, să pot face !

Suflet de apă turbure.

Ape murdare agitate.

Cine a adus — şi ce — la suprafaţă, tot nămolul meu.

Al meu.

Mă urăsc. Dar nu mă pot depăşi !

Nu mă pot concentra.

Nu mă pot interioriza.

Nu mă pot realiza.

De ce ?

Sunt steril. Sunt steril !

Sunt laş ! Sunt mediocru.

Oh ! De-aş avea forţa să renunţ. La tot ! La tot.

* * *

Am exagerat ieri !

N'am dreptate. La urma urmei chiar dacă ar fi aşa, n'ar trebui să mă revolt. La ce bun tot sbuciumul. Izbucnirea de ieri îmi arată cât de adolescent am rămas pe anumite laturi sufleteşti. Voiu distruge foile acelea pentrucă sunt inutile. Acum nu le am la îndemâna ; le-am rătăcit. Dar trebue, trebue să le distrug. Exagerez mereu. Ca să nu mai exagerez

www.dacoromanica.ro

n'am să le mai distrug. La urma urmei cu ele sau fără ele, tot una. *Trebue.* Ce trebue şi de ce trebue ? Nu întrebuinţez decât cuvinte mari : *todeauna, niciodată, trebue, admirabil, minunat,* când *nimic nu e minunat* şi *nici demn de admirat* pe lumea asta, şi *nu trebue niciodată* nimic. Parafrazând pe un filozof celebru s'ar putea spune acest adevăr nu mai spun că e mare adevăr deşi de data asta n'aş exagera) : totul e cum se poate mai rău în cea mai rea din lumile posibile. Şi cine-mi spune că nu exagerez şi acum şi că nu e posibil un rău mai mare ? Nu există nici-o limită. E poate singurul adevăr în ce priveşte superlativitatea.

* * *

Poate tind spre o apatie totală. Toată viaţa mea e o progresiune a slăbiciunii morale. M'am coborît zi cu zi şi totul a colaborat să facă perfectă degradarea aceasta sufletească. Pentrucă e o degradare mai mare de a nu avea voinţă decât de a fura sau a-ţi prostitua sufletul. Castrarea şi abulia sunt pedepsele cele mai groaznice.

* * *

Dacă mi-aş fi cunoscut tatăl nu l-aş fi urât. Nu l-aş fi suspectat. Nu i-aş fi precupeţit dragostea în comparaţie cu dragostea pentru

www.dacoromanica.ro

mama pe care am iubit-o mult. Şi pe care aş fi iubit-o şi atunci mai mult decât pe el. Dar un tată aş fi vrut să am. De aceea poate m'am ataşat todeauna de câte un om matur căruia i-am purtat o afecţiune filială. Chiar unui strein tăcerea mea îi vorbea ca unui tată. Profesorii i-am iubit la fel. Am simţit nevoia şi a iubirii paterne, dar şi a sfatului patern. Un om care nu şi-a cunoscut tatăl poartă această lipsă toată viaţa lui.

Mama era o femee-bărbată şi sfaturile ei valorau cât ale unui tată. Dar o mamă rămâne tot femeie. Cred că a mea a fost prin predestinare mamă. A fost sortită sacrificiului. A muncit greu, mai greu decât ar fi muncit un bărbat, ca să mă vadă format, şi a murit cu durerea de a mă părăsi atunci când viaţa începea să fie o încercare grea şi pentru mine: în adolescenţă. Până atunci grija ei mi-a dat-o cu risipă. Am fost un copil sărac ,dar am crescut ca şi un prinţ. Am fost ferit de orice necazuri, n'am suferit de lipsuri şi la îndestularea pe care cu preţ zilnic până la istovire mi-o oferea mama adăuga o afecţiune exclusivă, energică, egoistă. Energia ei m'ar fi redus cu timpul la rolul de satelit, aşa cum se petrece cu mulţi fii îmbătrâniţi în jurul unei mame bărbate. Voinţa mamei mi-a înlăturat cât de puţin spiritul de iniţiativă a cărui lipsă o simt. Puţin câte puţin mi-a redus voinţa. E ciudat că ma-

www.dacoromanica.ro

mele cu o voinţă puternică în loc să întreprindă o educare a voinţei copiiilor, dimpotrivă caută să o sugrume. Voinţa fiecăruia este egoistă şi nu-şi găseşte loc din cauza altora de aceea caută să şi-l facă liber împrejur. Puţina îndrăzneală cu care m'am născut s'a risipit la flacăra mistuitoare a iubirii materne. Şi tatăl meu a fost un timid aşa că nu mi-a lăsat moştenire vre-o energie prea mare. Poate că însă dacă l-aş fi avut lângă mine, la o vârstă când influenţa părinţilor e hotărâtoare, aş fi ajuns azi un bărbat. Copiii pot să-i urmeze pe părinţi la acea vârstă întru totul sau să-i renege deplin. Timiditatea tatălui meu m'ar fi aruncat — cine ştie? — într'o exaltare de forţă şi îndrăzneală.

Slăbiciunea aceasta s'a întărit în singurătatea unde am trăit. La margine de oraş departe de locuinţele celorlalţi oameni, unde am stat câtva timp, apoi în oraş într'o curte imensă îngrădită cu ziduri înalte mi-a fost interzisă şi de mama şi de împrejurări orice societate cu egalii în vârstă. Frecventarea copiilor formează caractere, formează voinţe. Intr'o bandă de mucoşi unde se încing certuri pentru un chiostec de ţigară sau o arşică, se ciocnesc pietre cari vor scânteia mai târziu în viaţă. De multe ori, după grilele parcului mă uitam la joaca accidentată a semenilor din stradă şi-i invidiam. Mai târziu m'am obişnuit

www.dacoromanica.ro

să-mi fie groază de orice societate, de orice adunare de oameni. Şi fiindu-mi insuportabilă singurătatea mi-a devenit imposibil totuşi să mă acomodez cu lumea. Saloanele sunt pentru mine o tortură şi mă simt bine numai când pot sta uitat de toţi în ungherul vreunei ferestre. Ce bine e să fii singur şi să ştii totuşi că în jurul tău e animaţie! Adevărata singurătate e aceea pe care ştii că nu o poţi înlătura. Când ştii că oricând poţi face un gest, chema pe cineva, nu eşti cu adevărat singur. Aşa e bine să fii, dar n'am putut fi astfel niciodată. Decât când eram copil. Cu preţul a câtă durere!

Când am ajuns la o vâstă conştientă mama a devenit pentru mine un exemplu tragic. Era o femeie energică. Avea umblet de bărbat deşi ştia să aibă graţie de femeie şi avea o figură de castelană frumoasă. Se lovea de viaţă şi nu se încovoia. Eu însă trebuia să mă încovoiu. Situaţia mea m'a învăţat că numai pliându-te eşti tolerat şi poate cu timpul să ajungi la o situaţie... Poate. Toată viaţa am aşteptat şi aşteptarea disolvă. Mi s'au topit toate puterile. Dracul mi-a dat o singură putere: aceea de a aştepta. E cea mai groaznică virtute.

Imi explic acum foarte bine toate şovăelile, toate neputinţele mele. Da, da. Aşa e. Lipsa tatălui. Mama care m'a copleşit cu dragostea

www.dacoromanica.ro

ei egoistă şi cu o voinţă masculină. Copilăria singuratică. Apoi viaţa în condiţii care îţi cer renunţarea la personalitatea ta. Şi o pubertate edulcorată. O adolescenţă abstinentă. Femeia a fost până aproape de majoratul meu, un mister intangibil. Explicaţiile colegilor mi se păreau insuficiente dar nu îndrăzneam să fac experienţa. Orice apropiere de casele cu intrarea liberă îmi cerea un efort de hotărîre, peste puterile mele. Singur n'am intrat în ele: a trebuit să fiu dus de un prieten. Fiindcă nici o femeie nu se uita la mine. Eram urât şi bubos. Adolescentul tipic. Mai mult, tip de colegian urechiat şi hilar.

Nu-mi pare rău de nimic. Nici nu mă lamentez. Toate situaţiile prin care am trecut sunt imposibile, jignitoare. M'am învăţat să fiu jignit şi să accept. M'am învăţat să mă suport pe mine însumi ceeace e cu mult mai dificil. Erau momente în adolescenţă când credeam că am să mă sinucid, atât de mult mă uram, mă detestam. Ei nu! Pentru ca să te sinucizi trebue să fi un om. Şi eu n'am fost oricând decât o caricatură. In adolescenţă aveam un merit: acela că luptam cu mediocritatea invadată. Azi ea m'a biruit. Şi mă conduce ca un abil regizor.

Toate împrejurările au fost contra mea. Nu caut să mă scuz. Ştiu că toţi caută pretexte slăbiciunii lor. In definitiv vinovat nu e ni-

www.dacoromanica.ro

meni, decât cel care te-a trimis pe pământ. Dar şi ăla mi-e indiferent Ceeace vreau este să înţeleg tot mersul anulării mele. Aşa că pot spune: toate împrejurările vieţii au fost împotriva mea. Şi mai sunt încă.

Viaţa mea a fost dela moartea mamei nesigură. Niciodată n'am putut şti dacă am să ajung ceva. Am ajuns: un funcţionar umil cu aspiraţii de scriitor. Şi asta e încă una din himerele imaginaţiei mele. Aspiraţiile însă nu fac o viaţă sigură. Profesiunea mea poate să di-

www.dacoromanica.ro

vorţeze de mine la prima imprudenţă. Cum s'a şi întâmplat. O! Dacă aş fi avut o viaţă la adăpost de orice griji materiale! Dacă! Iar presupun. Iar intru în domeniul fanteziei. Şi savanţii au fantezie, altfel n'ar creea ipoteze. Dar ipotezele mele îşi sunt suficiente lor înşile :nu se verifică.

Am vrut să ajung sciitor. (Să nu mă înşele cuvintele: când spun *am vrut* înţeleg că am avut o vagă aspiraţie, ceva care ar însemna la un om normal voinţă, exact cum pseudopodele ciupercilor amorfe reprezintă într'un stadiu elementar de viaţă picioarele unui mamifer). Şi azi masa mi-e plină de proecte. Numai proecte. Aici am rămas. Voiu înainta odată? In ce sens? Un adevărat scriitor din atâtea proecte ar fi pus pe picioare unul singur, dar l-ar fi pus. Eu m'am oprit la mii de scrupule. Fişe am făcut multe. Dacă le-aş aduna s'ar face numai din ele, fără desvoltare, câteva volume. Ce reprezintă acestea toate? Viaţa e tot atât de zadarnică şi fără şi cu ele. Dracul îmi şopteşte că şi dacă aş fi realizat proectele mele tot zadarnică ar fi fost viaţa. Degeaba! Nu sunt sceptic, sunt impotent! E drept că viaţa e zadarnică în orirce caz, dar pentru cine a realizat ceva, scepticismul se ridică pe o scară mai înaltă. Dacă n'am făcut nimic nu pot fi sceptic. Nici fatalist .Nu pot fi nimic. Nici nu sunt chiar. Nimic.

www.dacoromanica.ro

Şi mai este ceva decisiv. Mai este boala. Fără ea nu pot conta. Şi cu ea nu pot trăi. Dacă aş vrea să mă apuc de ceva m'aş gândi că e prea târziu. Exerciţiile mele de durere la inimă au izbutit perfect. Azi am dureri şi palpitaţii fără să le mai vreau. Vin singure. O săgetătură. în partea stângă a pieptului, sub sternum. Apoi o ghiară mă strânge în acelaş loc şi o durere vagă se răspândeşte ca apa în cercuri sub lovitura unei pietre. Dacă îmi frec locul cu mâna strânsoarea se risipeşte. Crizele astea sunt tot mai frecvente şi se accentuează. Boala de inimă este cea mai frumoasă. Moarte rapidă aşa cum am dorit mereu. Fără chinuri premergătoare, fără agonie lungă. Brusc, întreruperea vieţii ca întoacerea unui comutator pe unde se perindă fluidul electric. Sunt bucuros că n'am să sufăr. (Laşitate). Şi renunţ de a mă agita. Am căutat un pretext şi l-am găsit. De fapt eu ştiu că trişez cu mine însumi şi poate că tocmai asta mă amuză.

De când crizele s'au accentuat lenea mă suge ca un nămol şi mă trage la fund. Altcineva şi-ar spune: dacă sunt bolnav cel puţin să mă grăbesc să fac ceva. Dar când îmi vine acest gând ,altul ripostează: zadarnic, pentru că boala te va ajunge din urmă şi nu-ţi va permite să desăvârşeşti ceeace ai vrut. In acest ritm de dute-vino mi-am trecut viaţa întreagă. Am trăit puţin dar mi se pare că am o

www.dacoromanica.ro

sută de ani şi nu mi-ar părea rău să mă sfârşesc cât mai repede.

O singură certitudine mi-a rămas: că moartea este salvatoare, că în ea mă voiu odihni veşnic. Să mă odihnesc pe un maldăr de perne de mătase! Să mă odihnesc mereu şi iară şi iară!...

* * *

Lângă Elina mă simt bine. O seninătate incomparabilă coboară asupra mea. Numai să-i aud vocea şi orice tumult din mine, orice neliniște amuţeşte. Stau alături de ea în pat şi o văd din profil. Şade cu picioarele sub bărbie înlănţuite cu braţele. Pulpele şi braţele îşi amestecă muşchii bruni bătând în nuanţa aramei. Elina fumează. De câte ori trage din ţigară, scânteia îi luminează falca puternică dar bine ascunsă de carne. Elina e clădită numai din muşchi, după cum eu schiţat numai din oase. Eu şi cu ea am putea forma un om. Eu aş face un om numai cu ea. Ea este un om singură. Fumează liniştit şi încruntă din sprîncene câteodată, sub impulsul gândirilor. Ce o fi gândind Elina? Gândurile ei le-am citit mai bine decât oricărei alta. Dar rotiţele ceasorniculuí cogitativ feminin se răsucesc invers de cât ale celui masculin. Elina însă trebue să gândească în bărbat. Aşa că sunt mai curios decât oricând să ghicesc năvala de sub fruntea ei.

www.dacoromanica.ro

Intoarce capul spre mine. Abia am avut timp să închid ochii şi să reiau respiraţia regulată a omului care doarme. Mă simt bine aşa şi n'aş vrea să mă creadă deştept. Afară e viscol şi'n după amiaza de Ianuarie e un întuneric pe care l-am ajutat să se întărească acoperind ferestrele cu perdelele groase. Numai lumina sobei aruncă reflexe bogate, roşii, în neorânduiala camerei. Mă întorc pe altă parte, oftând adânc într'un presupus somn. Sunt cu spatele la Elina şi pot deschide ochii fără teamă. Elina e la mine de dimineaţă. Vine dimineaţa şi pleacă seara. Asta se întâmplă de două săptămâni şi aşi vrea să dureze mereu. Nu mai ies nicăeri.. Nu mai lucrez. Noaptea dorm. Ziua stau cu Elina. In *statul* cu Elina îmi rezum o lume întreagă, o activitate întinsă. Imi place să stau cu ea chiar când nu o posed. (Ea trebue să aibă impresia, de altfel exactă, că ea mă posedă pe mine). Numai s'o ştiu lângă mine.

Mă uit prin odaie fără să mă mişc. Pe masă o pereche de chiloţi roz însângeraţi de reflexele din sobă. Stau aruncaţi în cute neglijente peste manuscrisele mele răvăşite. între câteva cărţi. Sunt vesel că-i văd acolo minunat aşezaţi. Aşi fi mai încântat dacă ar acoperi cu parfumul lor intim un tratat de filozofie. Am să mă scol să văd ce se găseşte dedesubt.

Tocmai acum s'a mişcat şi Elina. S'a întins

www.dacoromanica.ro

peste mine să arunce ţigara în scrumieră. O apuc prin surprindere de piept şi-mi îngrop faţa în gâtul ei. Ea mă strânge cu tot corpul şi mă ţine sub ea. Niciodată n'am fost eu deasupra...

E târziu? Mă scol şi mă mişc prin casă a lene. Mă prinde o poftă să mă întind troznindu-mi oasele. E şase. E întuneric de tot afară. Mă uit o clipă cum ninge ca într'o carte postală cu urări de Crăciun. Mai umblu de colocolo prin casă. Simt amestecate parfumuri, al meu, al ei şi transpiraţia de femeie energică. Sunt femei la cari parfumul şi cu transpiraţia amestecate, miros a compot. Parfumul Elinei e mai frumos pentrucă se amestecă în mirosul trupului ei.

Mă opresc lângă pat. E în întuneric, sunt în întuneric. Mă ştiu ridicul, slăbănog, păros, înfăşurat într'o cămaşă de noapte lungă, deschisă la piept. O iubesc? Desigur că nu. N'am mai iubit pe nimeni şi nu voiu mai iubi. Pentrucă o mai iubesc şi todeauna o voiu iubi pe Eveline. Atunci de ce mă ţine ţintuit lângă ea, Elina?

Se mişcă vioi în pat, care geme sub corpul ei bine închiegat, fără exagerări şi fără lipsuri.

— Trebue să plec, Di!

Glasul nu-i tremură. Nu arată regret. N'am văzut-o niciodată tristă, nici plângând şi nici

www.dacoromanica.ro

n'am s'o văd. Ştie să se ascundă când e slabă şi învinsă de dureri.

— Da.

Ii răspund calm, calm. Sunt sigur că mâine va veni iar. Şi vreau s'o mai aştept.

Se scoală şi aprinde lumina. In picioare mă trezesc deodată neînsemnat şi caraghios cum ar fi o fantomă într'o sală de bal. Mă aşez în pat şi culcat, sentimentul micimii mele sufleteşti dispare. Elina se îmbracă repede şi hotărât, dar armonios. A terminat, se pleacă şi mă sărută.

— Pe mâine, Di.

A plecat. Ce o fi găsit femeia asta la mine?

Sting lumina şi dorm. Orientalii pot fi mai fericiţi?

* * *

De ce nu pot să nu ştiu!

De ce nu pot să nu înţeleg.

Mă văd ca printr'o prismă transparentă. Sunt tras în două părţi de două forţe egale cari se anulează reciproc. Când vreau ceva eu acela care ar trebui să fiu, eu acela care sunt mă răsgândesc şi nu mai vreau.

In toţi stau forţele acestea. Una e bărbatul, alta e femeia. Se bat în viaţă, se bat în moarte, se bat în fiecare din noi. In mine e mai tare femeia. O simt în carne, o simt în pielea mea albă ca pielea celei mai blonde femei. O văd

www.dacoromanica.ro

cu ochii bărbatului înlănţuit şi neputincios. Dacă n'aş înţelege ar fi mai bine. Aş putea fi pervers cu toată plenitudinea. Aşa însă perversitatea mea colorată intelectual se reduce la dispreţuirea mea. Mă urăsc cum nu m'ar urî nimeni şi n'aş urî eu pe nimeni altul. Numai pentru a-mi fi scârbă de mine nu-mi este lene. Incolo orice mi se pare prea greu. Incet, încet am ajuns să renunţ la toate cele ce făceam până azi. Una câte una s'au dus, toate sbuciumările, toate aspiraţiile, toate încercările. Nu mai ies nicăeri, nu mai văd pe nimeni, afară de Elina. Am părăsit rudele, prietenii. Toţi sunt prea obositori, iar unii numai ar provoca supărarea celorlalţi. Nici unii. Mai comod e singur. Dar nu sunt singur. Sunt cu Elina. Ea nu mă laudă. Dar am să mă simt bine şi aşa. Orgoliului am să-i dau drumul pe râpă. Imi rămâne timiditatea.

Ei! Mă joc cu sufletul meu, ce-mi mai pasă. Di femeie absurdă! (Mai bine Dida).

Imi place să stau întins pe sofa şi să fiu adulat. Satisfacţie pur feminină. Icoanelor nu le creşte inima mai bine decât mie, pentru o vorbă frumoasă. E drept că mi se spun puţine. Dece mi s'ar spune? Pentuce merite? Dar oare femeilor de ce le spui vorbe frumoase? Chiar când n'au nici-un merit le lauzi (frumuseţea lor nu e un merit). Ele nu se întreabă dacă merită sau nu laudele. Le primesc şi se

www.dacoromanica.ro

bucură. Şi eu le primesc şi eu mă bucur, dar eu ştiu că sunt rău plasate.

Sunt orgolios şi modest ca orice femeie. Orgolios adică am o mândrie prostească. Sunt însă timid pentrucă ştiu că sunt orgolios de geaba. Oare femeile nu sunt la fel? Mai ales fetele, a căror modestie şi timiditate sunt proverbiale. Modest ca o fată mare. Aşa sunt. Tot atât de timid.

Ca o fată mare! Şi tot ca ei mi-e groază de brutalitate, de orice tendinţă de afirmare. Spectacolul voinţei deslănţuite, ameţitoare, îmi repugnă. De aceea mi-e penibil să mă gândesc o clipă că aş putea avea nenorocul să fac parte dintr'un partid politic sau mai ales să fiu încarcerat într'o uzină comunistă! Orice cuvânt mai brutal mă jigneşte. Susceptibilitatea mea de fată mare! Sunt desarmat în societate. Acolo e nevoe de o grosolănie în care să se lovească orice brutalităţi fără să o zgârie. E nevoe de o armură sufletească nezdrenţuită. Sunt asocial pentrucă sufletul mi-este o carne vie. Sunt apolitic pentrucă nici nu pot jicni, nici nu pot fi jicnit.

Am o sensibilitate ascuţită. Sunt nebun după parfumuri, după flori, după tot ce e morbid şi sensual.

Stau ceasuri întregi cu nasul într'un trandafir până-l ofilesc de tot, după ce i-am tras orice urmă de aromă din petale. Stau cu un fla-

www.dacoromanica.ro

con de parfum, gol de mult dar păstrând impregnată în sticlă esenţa defunctă. (Şi acum mai am o sticluţă cât o castană, indigo, pe care mi-a dat-o Eveline. O scot de multe ori şi o aspir până mă ustură nasul). Imi plac florile şi oamenii bolnavi. Imi place descompunerea sufletească, numai să fie curată. Imi place misterul, tenebrosul, vagul şi muzicalul. De aceea în literatură m'a atras numai simbolismul.

Care femeie nu e ca mine?

Mai sunt prudent. O! Dacă aşi fi avut şi îndrăzneală aş fi ajuns de mult un om politic. Nu pot fi prins asupra nici-unui cuvânt. Ştiu să mă strecor printre fapte, printre vorbe. Ştiu să mint cu mare seninătate, ca să cred şi eu ce-am spus. Nu mă încurcă vre-o situaţie vre-odată şi nu pot cădea în nici-o cursă. Sunt prudent şi sunt şiret... Ca femeile!

Şi mai am ca şi ele o mare virtute: sunt păstrător. Conserv totul. Amintirea e pasiunea mea cea mai mare şi o femeie pe care am iubit-o poate fi sigură că nu va fi uitată până la moarte (aviz amatoarelor). Ştiu că femeile n'au memorie. Ele păstrează la propriu nu la figurat. Păstrează căpăţele de sfori, dopuri, ace, degetare, cârpe, cartoane de prăjituri, hârtii, pungi. Şi eu păstrez, la fel, orice relicvii cât de neimportante. Dar femeile mai sunt conservatoarele virtuţilor casnice şi ale tradi-

www.dacoromanica.ro

ţiilor religioase sau familiare. N'au memorie? N'au, însă păstrează inconştient. Memoria mea e conştientă, dar e şi organică. Poate că sunt şi inconştient... Nu. Am fost inconştient dar acum am ajuns la conştiinţa faptelor mele. (De m'aş fi putut depăşi!) ă

Şi pentrucă sunt păstrător, sunt sortit să receptez tot ceeace pun alţii în mine. Femeile sunt receptacule. Ele primesc şi apoi fructifică. Şi eu primesc. Orice: idei, sentimente, tot ce mă înconjoară. Văd, ascult şi fur. Fur fără să vreau. Mă pomenesc repetând ceeace am auzit dela alţii. Şi dese ori nu repet numai: alte idei se nasc dar numai pe corpul celor primite dela alţii. Mă uit împrejur: văd realitatea şi apoi o redau rumegată. Aş putea fi un pictor realist. Alţii trebue să pună în mine ceva pentru ca să înmugurească. Toiagul lui Aaron a înverzit dela sine. Dar Aaron era un bărbat!

Trebue să fac însă şi eu ceva. Şi atunci visez, sau citesc, sau mă dedau pradă imaginaţiei. Lectura nu e oare o virtute pur feminină? Şi reveria? Şi visul?

Nu-mi place oare să vorbesc? Vorbesc mult! pălăvrăgesc! Şi spun tot ce mă priveşte pe mine. Confesiunea o am în sânge. Nevoia de a mă spovedi este mai tare decât pudoarea. Mă roade demonul ca să mă expun. Dacă aş

www.dacoromanica.ro

fi catolic în fiecare zi aş îngenunchia înaintea confesionalului şi mi-aş vărsa sufletul preotului. Dar nu sunt. (Iar *dacă!)*

Sunt slab, sunt incapabil de gesturi. Nu mă impun. Femeile presimt asta. E nespus de minunat ce bine intuesc femeile pe bărbat. Il simt ca pe un curent electric. Un fluid pare-se că se degajă din bărbat şi cuprinde femeile în câmpul lui, le magnetizează, atrage printr'o mişcare centripetă, irezistibilă. Lângă mine o femeie se simte pură, neviolată de bărbăţia ipotetică a mea. Şi femeilor nu le place să fie candide. Numai femeile cu multă masculinitate în ele mă doresc. Se apropie de mine ca de o pradă. Şi eu mă simt atras de ele. Ciudat. Deşi sunt efeminat nu mă atrag bărbaţii. Ii detest şi pederastia mi se pare abjectă. Mă atrag numai femeile virile.

De ce am iubit atunci pe Ata? Şi pe Judith? Şi pe Eveline pe care n'am uitat-o şi n'am s'o uit? Câtă contradicţie în aceste iubiri. Toate erau fermecătoare prin ceeace aveau femeesc în ele şi nici una n'avea nimic bărbătesc. De ce le-am iubit? De ce n'o iubesc pe Elina care totuşi mă subjugă?

De fapt sunt inconstant. Aş iubi pe toate femeile (nu în mod egal e drept). Imi plac toate. Şi ceeace caut în ele e tot femeia. E şi asta o perversitate. Femeia din mine caută

www.dacoromanica.ro

alte femei ca să se satisfacă. Perversitate benină, deoarece femeile nu se grăbesc să o satisfacă. Le sunt indiferent ca şi scaunul pe care se aşează.

Sunt destinat să umblu mereu cu această ruptură în mine? Să simt furnicarea despărţirii dintre sufletul meu şi inteligenţa mea? Eu! Eu! Eu detestabil. Bine a spus marele om: eu detestabil. Şi ce-i dacă *eu* am să sufăr, să mă simt zdruncinat de pasiune?

Sunt ca invalidul amputat de ambele mâini: pe masă stă pâinea şi cuţitul şi eu nu mă pot servi de ele să-mi potolesc foamea. Şi Dumnezeu care-i un rău mi-a lăsat ochii ca să văd şi mi-a mai pus în faţă oglinda să-mi văd schingiuirea.

Iată ce am găsit scris în acest filozof:

„Nu există absoluturi în polaritatea sexuală ci o schemă formală, în interiorul căreia se mişcă devenirea creeatoare. Noi numim masculin principiul variaţiei şi feminin principiul conservării; numim masculin ceeace stimulează şi feminin ceeace elaborează; masculin ceeace acţionează, feminin ceeace primeşte şi ceeace cuprinde. Omul reprezintă fenomenul, femeia încarnează fondul. Aceşti poli se manifestă în felul cel mai deosebit şi în fiecare individ amândoi sunt prezenţi sub aspecte multiple. Fiecare fiinţă e o sinteză de

www.dacoromanica.ro

masculinitate şi feminitate şi poate, de fiecare dată. după împrejurări, să se manifeste ca om sau ca femeie".

Cum putea spune mai bine acest mare adevăr?

Dar când polul femeiesc e mai tare decât cel bărbătesc? De ce n'a postulat şi această posibilitate filosoful? Sunt femei cari sunt mai mult bărbaţi şi bărbaţi cari sunt mai mult femei? Desigur că sunt. Aud cum scânceşte în mine o soprană. Dacă aş pune revolverul sub

www.dacoromanica.ro

coasta a patra s'ar termina totul. Dar nu se poate. *Ea* nu vrea să moară. Şi nu pot face de cât ce vrea ea. In mine e menaj complect cu dominaţia femeii.

De ce nu pot să nu ştiu!

* * *

M'am mutat. M'a mutat Elina, căci eu aş mai fi stat mult încă la fosta mea proprietăreasă. (Bună femeie săraca! Dacă n'ar fi fost ea n'aş fi avut ordine în odaie). Chiria o plătim amândoi. E o casă cu garsoniere, înaltă, într'un cartier frecventat. La etajul al patrulea înr'o cameră cu linii curbe închipuind nori alburii ,cu mobila la fel şi'n linii sobre, mă înşârtesc, constrâns. Nu sunt obişnuit cu atâta lumină şi atâta soare cât pătrund aici. Pereţii strălucesc proaspăt şi prea artistic. Nu e prea frumos când totul e frumos, locuinţa, strada. Simt o plăcere mai mare într'o urâţenie simpatică, într'o odaie modestă, tapetată umil şi cu picturi ţipătoare, cu mobila roasă şi perdele înegrite de fumul ţigărilor. In impecabil e farmec prea puţin.

De aci văd târându-se jos în piaţa albă de soare maşini precipitate şi oameni politici. Se agită toţi pentru o viaţă mai bună. Ştiu ei de ce se agită? Ştiu ei că orice agitaţie nu te duce la *nimic*? Unii ştiu prea bine asta, dar continuă să lupte. Dacă s'ar arunca unii asupra altora şi ar începe să se sfâşie pe stradă, nu

www.dacoromanica.ro

m'aş mira: ar fi în exerciţiul voinţei lor depline. Nu e nevoe de motiv pentru ca oamenii să fie proşti sau să combată, sau să alerge...

Un patefon alături cântă melodia pe care i-am transmis-o Evelinei prin telefon, odată. Ce mult e de atunci! Cinci ani, dar par'că aş fi trăit o sută. Mă duc la masa de scris şi deschid. Din sertar scot flaconul indigo, rotund, micuţ ca vârful unui deget de fată gingaşă. Il deschid şi aspir amintirea aromei care a fost odată. Eveline! Nu mai e nevoe să-mi spun: Eveline a plecat, fiindcă inima bate dela sine. Simt ghiara care-mi strânge în piept bucăţica de muşchiu vânăt, tăiată ca asul de pică pe cărţile de joc. Boala de inimă e cea mai frumoasă apropiere de moarte. Te joci cu ea. Te îneci, inima stă pe loc o secundă, două, mai multe. Simţi că ai plecat, că te îndrepţi spre căi pline de lumină şi aromate (cu parfum Worth?) O mişcare dn mână te readuce la suprafaţă, ca agitarea bruscă a unei lopeţi. Te joci cu moartea mult, până ce pieri fără să ai timpul să capeţi conştiinţa morţii în care te-ai înghiocat.

Patefonul s'a oprit. Pun flaconul la loc. In el stă minunea unei esenţe pur omeneşti: chiar peste o sută sau o mie de ani, când un curios va trage dopul lungueţ de sticlă, nările lui vor fi atinse de suavitatea retrospectivă a parfumului de mult dispărut. Numai noi pie-

www.dacoromanica.ro

rim: farmecul, frumosul, aromele, niciodată.

Aştept pe Elina. S'a dus după o „afacere". Afacerile ei s'au înmulţit ameţitor. Intr'o viaţă întreagă n'aş fi în stare să câştig cât Elina într'un an de zile Femeia asta e drac, e om de afaceri, e politician în, acelaş timp şi nitel femeie. Din femeie are numai vraja cărnii, frumuseţea corpului, a feţii. Din bărbat are restul: adică sufletul.

Paşi pe scară. Mă uit la ceas. Este Elina. N'a întârziat nici-un minut dela ora pe care mi-a dat-o. Intră pe uşă îmbujorată, enervată, dar surâzătoare. Aruncă pălăria pe masă, geanta pe un scaun şi se aruncă şi ea pe genunchii mei:

— Gata!

— Ai terminat aşa repede?

— Repede? Doar am stat două ceasuri !

— Aşa dar ai reuşit?

— De minune!

Mă sărută lung şi apoi fuge în baie. Deacolo vorbeşte desbrăcându-se:

— Fir-ar a dracului de târfă. Ce crezi că a vrut să lase un leu mai puţin? Dar am să ţi-o frec eu când o fi la beneficii... Am contractul în geantă. Deschide şi vezi...

Nu mă interesează. A încheiat tovărăşie cu o femeie mai expertă, pentru deschiderea unei case de întâlnire. Lux, confort, higienă, discreţie. Ceva occidental. Foarte bine. In de-

www.dacoromanica.ro

finitiv o meserie ca oricare alta. Asta cel puţin se ocupă cu ceeace constitue viaţa însăşi : amorul fizic.

Elina revine împrospătată, fluturând în jurul coapselor un capot subţire de mătase:

— Ai văzut?

— Da.

— Peste două săptămâni ne căsătorim...

— Bine.

Şi asta e bine. In definitiv aşa sau altfel. Cel puţin nu voiu mai avea nevoie să muncesc. Am să stau totdeauna aşa: mă înfund bine într'un fotoliu şi urc picioarele pe masă, ca americanii. Urmăresc din ochi pe Elina care să învârteşte harnic.

— Şi tu n'ai să mai mergi cu alţi bărbaţi?

— Dacă o să iasă bani mulţi, trebue micule. Ce vrei? Nu te iubesc eu pe tine?

Hm! Fie şi asta dacă *trebue*. In definitiv eu tot nu o iubesc pe ea. Stă în faţa toaletei şi se pudrează. Muşchii spinării au acoperit de tot oasele. Aştept să aud cum pliciue carnea pe ea: dar nu, e numai o părere. Elina nu e grasă. Se mişcă agil şi nu face gesturi de prisos. Nici nu vorbeşte de prisos. Foarte bine. Totul e cum nu se poate mai bine în cea mai proastă dintre lumile posibile.

Peste două săptămâni nunta. Şi iată-mă patron de bordel. Ceeace o să mă cam încurce o să fie stima la care o să urc în ochii concetăţe-

www.dacoromanica.ro

nilor mei. Saluturi şi iar saluturi peste tot. Şi eu o să tot fiu obligat să duc mâna la pălărie să le răspund. Nu! De azi înainte m'am hotărît. Nu mai duc mâna la pălărie. Am să răspund la salut printr'o simplă înclinare a capului...

Ata, Judith, Eveline. Vă port recunoştinţa promisiunii unei fericiri pe care nu o meritam. Trio Di ! Ce număr de muzic-hall în Cosmos!

Duo Elina-Di! Număr de bordel...

* * *

Intins pe spate, cu mâinile pe piept, să alunec încet înainte, cu picioarele înainte, pătrunzând în întuneric, în linişte, în Eternitate...

— SFÂRŞIT —

1933. Noembrie.

www.dacoromanica.ro

Paragraf pentru o eventuală istorie a gândirii românești

www.dacoromanica.ro

I

Ca autorul să dea cititorului explicaţii asupra operii sale într'o prefaţă — sau o postfaţă — nu e un lucru nou, dar e destul de rar. S'ar părea că în general părerea autorului asupra artei sale nu interesează pentrucă arta sa singură vorbeşte şi că simpla ei realizare sau ratare e suficientă pentru orice lămurire a lectorului. E atribuţia criticei de a discerne intenţiile autorului şi măsura în care şi le-a realizat. Autorul ar fi deci în situaţia de a sta mut în faţa oricăror aberaţii debitate în marginea operii sale, din simplul motiv că şi-a spus odată cuvântul său.

Dar scriitorii clasici şi-au precedat operele lor de prefeţe cari urmăreau în mod precis indicarea intenţiei autorului şi cari erau un punct de plecare *necesar* pentru cunoaşterea operii. Şi mai ales acum acele prefeţe au căpătat întreaga lor valoare. In critica pe care o fac astăzi istoricii literari lui Corneille sau Raci-

www.dacoromanica.ro

ne, ei nu se pot dispensa de prefeţele pe cari aceştia le-au pus în fruntea tragediilor lor. Şi Corneille, ceva mai mult, spre sfârşitul vieţii lui, când în decadenţa geniului său, abdicând dela teatru, îi rămânea să trăiască din firimiturile gloriei de odinioară, s'a apucat să-şi facă singur critica tragediilor sale, în *examele* postpuse fiecăreia. Şi trebuie să recunoaştem că, independent de adevărul multora din afirmaţiile sale sau de exactitatea lor, autocriticile lui Corneille n'au un simplu titlu de curiozitate la interesul nostru, ele dovedind o metodă, un spirit şi o pricepere, critice, rare şi mai ales acea lipsă de complezenţă faţă de sine însuşi care nu e semn de falsă modestie, ci probă de cuviinţă şi demnitate scriitoricească.

Trecând din perioada clasică în epoca romantismului prefaţa a devenit un mijloc de proclamare a unei noui orientări literare, ea fiind, la Victor Hugo, manifest literar, justificare şi polemică în acelaşi timp. Oricum, prefaţa a slujit todeauna ca o justificare a autorului şi au întrebuinţat-o şi Balzac şi Leconte de Lisle, cu toate că unul era romancier realist şi altul poet.

Nu vreau să mă prevalez de atâtea ilustre exemple, nici de altele pe cari încă le-aşi mai putea aduce. Departe de mine gândul că prin romanul de faţă aşi inaugura o nouă şcoală li-

www.dacoromanica.ro

terară. Ceeace vreau să arăt e doar justificarea acestei postfeţe, urmând unui roman. Ea este, ca şi marile ei exemple predecesoare, o justificare a intenţiilor autorului şi e de două ori îndreptăţită, de oarece, modest, am exercitat şi voi mai exercita încă, meseria de critic.

Nu-mi trece prin gând să fac vre-o apreciere asupra romanului sau a valorii lui: cel mai prost critic al lui aşi fi desigur eu. Mi-este prea aproape, oricare ar fi depărtarea de timp în care l-am scris. Dacă voi fi obligat să intru uneori în analiza lui sumară, va fi fără nici-o pretenţie de apreciere. Căci această postfaţă e scrisă pentru alte motive.

E scrisă din durerea că în ţara mea mai e nevoie să se lămurească anumite probleme elementare, cărora occidentul le-a adus de multă vreme o ultimă şi indiscutabilă soluţie. Am scris-o, pentru că romanul acesta, în această ţară încă balcanică — adică retrogradă, prin ceeace are mai pejorativ cuvântul balcanic, scos din accepţia lui strict geografică — mai are nevoie de o scuză. Am scris-o pentrucă în ţara mea oamenii nu ştiu să gândească şi să judece. Pentrucă sunt anumite gafe intelectuale care în Occident nu mai le e permis nici proştilor să le facă, dar pe cari în orientul nostru care nu merită majusculă, sunt comise cu răceală de „deştepţii" naţiunii.

Cititorii vor scuza scurtele ieşiri polemice

www.dacoromanica.ro

din cele ce vor urma: ele sunt justele indignări ale unui om care a învăţat să facă profesie din intelectualism, adică din ceeace este distingere de planuri, judecată obiectivă şi discriminare între intenţii şi realizări. In ţara noastră nu se ştie încă gândi. Nu mă gândesc la masele populare care niciodată şi nicăieri nu vor şti să gândească şi să judece. Dar tragedia culturii româneşti este că aceia cari se pretind intelectuali, conducătorii spiritualităţii româneşti, nu sunt adesea decât palide fantome, copii umile, resorturi mecanice ale unor prejudecăţi medievale. Mişcaţi de superstiţii mai mult decât de raţiune, aceşti oameni, cari au învăţat câteva precepte — bune, proaste — din cari cu încăpăţânare nu vor să iasă, când greşesc chiar, pretind să dea directive, când mentalitatea lor primară nu a depăşit flacările rugului pe care-l înălţa Savonarola în piaţa Florenţei.

Pentru cititorul de bună credinţă scriu această postfaţă, nu atât ca o justificare, etică, pentrucă intenţiile mele scriind această carte n'au fost decât curate, cât ca o justificare intelectuală faţă de aceia cari nu ştiu să gândească. O scriu cu părerea de rău că impietez asupra unui domeniu unde trebue lăsată toată libertatea lectorului şi criticului, dar cu satisfacţia de a exprima în rândurile mele părerile tuturor celor nedreptăţiţi.

www.dacoromanica.ro

II

In primăvara lui 1934 trei liceeni descreerați au făcut o crimă. Crima a fost descoperită exact în momentul în care romanul de față începea să apară în paginile revistei „Vremea". Dacă nici-o crimă a unor minori n'ar fi fost descoperită, romanul ar fi continuat să apară, desigur, ar fi avut, poate, un succes mediocru sau, mai precis, ar fi intrat în uitare și nimic n'ar fi fost senzațional. Dar autoritățile didactice au văzut în acest roman un rău, care era dedus din posibilitatea influenței literaturii asupra psicologiei celor trei criminali minori. Și s'au grăbit să-mi interzică publicarea romanului. Vă închipuiți ce-ar fi fost dacă romanul apărea înaintea crimei: desigur că acum aș fi înfundat pușcăria, ca un ticălos corupător de minori.

In orice țară această mică aventură a mea ar produce hohote de râs ca un adevărat *viț* bun. La noi câțiva oameni întregi au rămas încremeniți și s'au mirat. Au văzut și ei că între o crimă — oricare — și un roman — oricare — n'ar putea fi decât aceiaș legătură de la efect la cauză ca între un război și o cometă.

Orice om de bun simț e imediat lovit de absurditatea legăturii: aventura precocilor asasini ridica doar o problemă criminalistică, pe când romanul meu nu ridica decât o proble-

www.dacoromanica.ro

mă sexuală. Cum ar putea atrage după sine o crimă lectura unui roman unde se ating anumite chestiuni sexuale? Poate că raţionamentul e acesta: adolescenţii au avut imaginaţia aprinsă de anumite scene erotice şi au căutat să-şi satisfacă această imaginaţie. Au căutat deci bani. Şi negăsind, au căutat să fure. Şi fiind surprinşi, au ucis.

Numai o miopie intelectuală poate da literatura sexuală, sau literatura criminală — şi cât îmi repugnă epitetele *sexual* sau *criminal*, puse după substantivul literatură, pentrucă sunt şi deplasate şi contradicte şi ridicule, dar aşa vor cenzorii morali, ca literatura să se împartă în: bună, nebună, sexuală, criminală, medicală didactică şi mai ştiu eu cum, când ea nu e niciodată decât literatură şi atât! — drept cauză a unei crime. Pentrucă o crimă nu începe acolo unde sfârşeşte lectura. O lectură nu e un impuls, după cum faptul că am fost creiaţi de Dumnezeu nu ne poate face să-l acuzăm pe el de crimele noastre, pentrucă dacă nu ne-ar fi creiat nu le-am mai fi făcut. E un raţionament simplist acesta. Crima adolescenţilor începe numai în momentul când lipsa unui obiect care poate satisface o necesitate, recte lipsa banului, caută a se umple prin mijloace nepermise. Ori necesitatea banului nu e creiată de literatură. Dela lectura unei scene erotice până la necesitatea banului pen-

www.dacoromanica.ro

tru a o trăi e o distanţă enormă. Şi mai mare e distanţa între această necesitate şi încercarea de a o satisface prin mijloace nepermise.

Pentrucă o necesitate nu e creiată de literatură. Un adolescent nu va aştepta să citească o scenă erotică pentru a avea nevoie de femeie. Nici romanele dedective nu-i vor creia necesitatea banului. Nu e instinctul sexual destul de puternic pentru a-l împinge pe adolescent spre femeie? Aşa că de la lectura particulară a unui elev şi până la fapta lui e un drum imens în care intervin alte cauze mai profunde, mai esenţiale, cari înlătură complet influenţa literaturii.

Revin la crima celor trei nenorociţi: discuţii publice, studii şi articole, toate competente sau incompetente, alături cu drumul. Un singur articol a fost în adevăratul drum al problemei: unul semnat în *Curentul* de Dr. I. M. Nestor.

In discutarea acestui caz s'au descoperit toate viciile gândirii româneşti. Şi în primul rând unilateralitatea. Fiecare a căutat să găsească adevărata cauză a crimei şi toţi au dat explicaţii deosebite, nici-unul — sau prea puţini şi în treacăt — pe cea adevărată. Unul a acuzat societatea, altul a acuzat familia, doi s'au repezit asupra literaturii cinematografului, a sportului şi cei mai mulţi — dar nu şi cei mai deştepţi — au acuzat şcoala şi pe pro-

www.dacoromanica.ro

fesori. Din acest ghiveci de cauze era evident să nu iasă nici-un gust al adevărului.

Al doilea viţiu al gândirii româneşti este exagerarea. Nu trebuie să uităm că ţara noastră se află cam pe aceiaşi latitudine cu Golful Gasconiei şi deşi nu ne bucurăm de influenţa înveselitoare şi de prodigioasă emfază dătătoare a Mării Mediterane, mentalitatea bucureşteană are multe din trăsăturile de spirit ale lui Tartarin, Cyrano, Marius şi d'Artagnan. De la toţi la un loc şi de la fiecare 'n parte. S'a dat cazuluî proporţii uriaşe şi în toată maculatura produsă excrescent pe spinarea celor trei nenorociţi, spiritul ziaristic, adică superficial şi sec, incompetent şi îngâmfat (pardon şi incult) s'a etalat în toată biata lui splendoare.

Al treilea viţiu al gândirii româneşti este în asemănarea ei cu spiritul de cârpaci. Născut cu aspre aptitudini de tecnician — n'am avut şi un guvern d'ăla? — românul e gata să dea soluţii. Şi, în cazul celor trei asasini-minori, găsite fiind cauzele (ei aşi?!), trebuiau în mod fatal să se găsească şi remediile, pentruca pe viitor asemenea crime să nu se mai producă. Acum, de!... Cauzele îi preocupau mai puţin pe aceşti matadori ai ingînerismului organizator — găsite sau negăsite, ei aspirau la marea glorie de a deduce soluţiile salvatoare, unicele eficace „marfă sigură şi garantată, fabrica

www.dacoromanica.ro

face reclamă, vindem în faliment, 20 de lei de la un pol" mă rog. Şi remediile au fost care mai de care mai ridicole. Medicii lui Molière nu puteau produce mai amuzante efecte comice cu reţelele lor, ca aceşti savanţi psicologi şi moralişti improvizaţi între şvarţ şi foileton. Ele evoluau între:: arderea cărţilor de literatură, închiderea cinematografelor, castrarea profesorilor şi tunderea cu numărul zero, a elevilor. Eu le-aşi fi propus ceva mai bun. De oarece instinctul sexual şi banul se găseau la baza mobilelor asasine ale celor trei asasini cu muci, singurele soluţii cu adevărat operante ar fi fost: sterilizarea întregului neam omenesc, înlocuindu-se actualul sistem de reproducere prin reproducerea cu ouă ca la ornitorinci şi înlocuirea actualului sitem monetar prin troc (rog pe savanţii ziarişti să se adreseze dicţionarului „Larousse" sau dacă nu posedă limba franceză aceluia român al lui Lazăr Şăineanu).

Pentru a demonstra lamentabila poziţie în care a fost pusă gândirea românească în cazul precocilor asasini, îl voi diseca aci în adevăratul lui aspect.

„Cazul" era pur şi simplu individual. Un caz izolat ca oricare altul. Că trei adolescenţi au făcut o crimă, nu e o raţiune, nici un indiciu să credem că toţi adolescenţii şi nici măcar o mică parte din ei, să o facă. Generaliza-

www.dacoromanica.ro

rea cazului echivalează cu viţiul logic prin care tragi concluzii generale dintr'o judecată particulară. Şi ea arată încă o lacună în mecanismul reflexiv al judecătorilor „cazului". Cu toate că în apropierea imediată a crimei au fost descoperite alte bande de minori, alte isprăvi de minori, ele nu dovedesc nici o regulă, nici o epidemie, nici o psihoză. Ele au existat şi ar fi existat şi fără acest caz, dar din cauza lui au fost scoase mai mult în evidenţă şi li s'a dat o importanţă mai mare pentru că primul caz a fost exagerat. Dacă acesta n'ar fi fost descoperit, şi celelalte cazuri ar fi trecut, cu siguranţă, neobservate.

De altfel crime şi infracţiuni comise de minori sunt frecvente din totdeauna. Nu e nevoie decât să răsfoieşti tratatele lui Freud ca să vezi cât de alese şi bizare sunt aceste cazuri. Ele s'au manifestat pretutindeni şi nu mai departe decât acum 20 de ani, în ţara noastră, în răsunătorul caz al ucigaşului Candiano-Popescu.

Frecvenţa unor cazuri nu înseamnă regulă. Pentrucă ele nu formează niciodată majoritate. Sunt totdeauna cazuri izolate. Crima la minori e un fenomen unic şi izolat. Nu se poate spune despre ea acelaşi lucru ca despre iubire. Căci iubirea apare la toţi adolescenţii, fără excepţie, pe când crima doar la câţiva. Iubirea e un fenomen general şi cu ea a fost

www.dacoromanica.ro

confundată crima care e o predispoziţie excepţională şi individuală. Şi pentrucă trei liceeni au făcut o crimă... toţi liceenii au devenit criminali-virtuali şi au trebuit să se tundă ! Lamentabilă ţară !

Aşa dar adevărata cauză a crimei stă, cu xeclusivitate, în psichologia eroilor, în adâncurile ţesutului ale complexităţii lor intime, în inconştientul lor, în predispoziţiile lor ereditare sau atavice, *oriunde* înlăuntrul lor, *nicăieri* în afară. Nici societatea, nici familia, nici şcoala, nici literatura nu sunt cauzele *directe* ale unei crime şi nu pot fi NICIODATĂ. Cauza directă, cauza primă dacă vreţi, stă în psihologia individului. Individul e singur responsabil de actul său atâta vreme cât nu e copil, nebun sau beat. Şi în cazul celor trei adolescenţi — sper că se ştie că un adolescent nu e copil ! — responsabilitatea individuală e evidentă şi ea a şi fost sancţionată prin verdictul justiţiei. Căci cum ar fi putut fi condamnaţi dacă judecătorii nu i-ar fi socotit pe cei trei minori *direct* răspunzători de fapta lor ? Şi dacă sunt *direct* răspunzători, atunci cum mai pot fi acuzate : familia, societatea, literatura, şcoala ? Căci, ori acestea sunt răspunzătoare şi atunci condamnarea e o nedreptate, ori ei singuri sunt responsabili şi numai atunci condamnarea e valabilă. Aşa dar o psihologie patologică individuală predispozi-

www.dacoromanica.ro

ţii anormale, iată singura cauză directă a crimei celor trei elevi.

Ce caută însă în discuţia aceasta familia, şcoala, societatea, literatura ? De ce am spus că nu sunt ele cauzele *directe*, accentuând pe acest cuvânt ? Deoarece, fără a putea fi învinovăţite de ceva, intră şi ele într'o anumită măsură în discuţie, în această crimă. Au şi ele un amestec, dar indirect, şi ca şi inocent.

Intr'adevăr se poate discuta responsabilitatea familiei în formarea unei psihologii. O familie îşi cunoaşte antecedentele şi genealogia — când şi le cunoaşte, evident ! — şi ca atare e obligată să îndrumeze educaţia copiilor săi într'un anume sens. Când o mamă ştie că tatăl copilului a murit de tuberculoză, îşi va creşte copilul până la o vârstă, în asemenea condiţii higienice, încât să-l pună în afara primejdiei de a manifesta funesta moştenire. Deasemenea dacă în familie a fost un asasin, sau un nebun, familia trebuie să caute să tocească predispoziţiile criminale sau anormale ale copilului, să le elimine, să le cureze.

E posibil acest lucru ? Dacă familia e conştientă. Intr'o familie de intelectuali ar fi posibil. Şi încă şi acolo. Pentru o educare se cere o pregătire specială pe care părinţii ar trebui să şi-o însuşească din manualele speciale. Şi încă, materialul sufletesc e foarte

www.dacoromanica.ro

dificil şi maleabil şi cere o abilitate specială pe care nu are oricine, spre a fi mânuit.

Dar dacă în om se manifestă — ca de cele mai multe ori — instinctele atavice, de crimă, de sadism, asupra cărora nu avem posibilitate de previziune ? Dacă se răzbună în copil cine ştie ce depărtaţi strămoşi barbari şi răi şi criminali, pe cari nu i-am cunoscut, de cari n'avem habar !

Iată dar că răspunderea familiei e delicată, dar şi elastică. O familie trebuie să se intereseze de psihologia copilului ei, să o îndrume, dar... nu poate face mai mult decât... poate. Şi poate foarte puţin.

In cazul de faţă pot aduce o mărturie certă : cunosc pe unul dintre părinţii celor trei asasini-minori. E un om foarte inteligent şi mai ales cu rară pricepere educativă. Calităţile lui de îndrumător nu pot fi puse la îndoială. Şi, cu un an şi mai bine înaintea crimei îmi mărturisea dificultăţile pe cari le avea cu creşterea copilului său şi câte mijloace de îndreptare, zadarnice, a întrebuinţat. Mai multă grijă şi mai multă îndemânare decât a întrebuinţat acel om pentru educarea copilului său nu erau posibile. Şi a fost zadarnic. Acest lucru nu se ştia poate : îl spun aci pentru absolvirea unei conştiinţe de om.

Să trecem la şcoală, al doilea mediu, mai

www.dacoromanica.ro

larg şi mai depărtat decât al familiei, unde se află împlântat adolescentul. Intrucât poate fi ea acuzată că a neglijat pe adolescenţii cari au făcut o crimă ? Cum putea să prevadă ea că în copiii din faţă are nişte criminali? Profesorul nu poate, şi nu trebuie, să facă educaţia unui copil, pornind dela gândul că acesta ar putea fi un criminal. El ştie că în orice om sunt amestecate predispoziţiile bune cu cele rele, dar un element cu totul rău nu are locul într'o şcoală de copii normali ci într'o casă de corecţie. Vă închipuiţi că meseria de profesor e atât de uşoară ? Şi credeţi că din simplul fapt că un elev a zgâriat pe un camarad al său cu briceagul într'un moment de furie, se poate deduce că în el zace un criminal ? Nu ! Tocmai acest adolescent care a dat cu cuţitul în curtea liceului ,va deveni un cetăţean cumsecade. Pe când un umil şi sârguitor coleg al lui, care stă toată ziua cu nasul în cărţi poate face o crimă.

Iată că în cazul de faţă, căpetenia celor trei criminali minori era tocmai cel mai bun elev al clasei sale, acela care dovedea şi sârguinţă, dar şi mai multă inteligenţă decât toţi ceilalţi. De unde aţi fi vrut să bănuiască profesorii că 'n el zăcea un monstru ? Sau poate ar vrea lumea ca profesorul să fie un fakir, sau o Mafaldă ? Şcoala, ca şi familia poate cel mult să combată predispoziţiile rele ale a-

www.dacoromanica.ro

dolescenţilor, când le descopere şi o face ca şi familia, bâjbâind prin întunericul psihologiei incerte şi pline de surprize şi care nu se trădează atât de uşor fiindcă e inconştientă mai mult, şi cu atât mai profundă, a elevilor săi. Şi familia ca şi şcoala ar putea fi acuzate — şi atunci în minimă măsură — doar dacă n'au căutat să evite o eventuală izbucnire primejdioasă a predispoziţiilor rele. In măsura în care ele sunt dezorganizate şi dezarmate în faţa unei educări efective, în această măsură pot fi, *indirect* responasbile. *Indirect*, repet, deoarece am văzut că psihologia individului ascunde în labirintul ei taimiţe pe cari nimeni, nici chiar individul nu le poate dibui şi de acolo ies, atunci când te aştepţi mai puţin, surprizele.

Dar aci ajungem la cercul cel mai larg unde se învârteşte adolescentul, la mediul social. O societate nu poate corupe un om, dar poate favoriza coruperea unui om cu predispoziţii înăscute spre rău. Prin exemplele ei societatea poate încuraja anumite acte ale indivizilor ei. Ea nu-i îndeamnă direct şi aci stă şi iresponsabilitatea ei. Dar le oferă un mediu prielnic desvoltării calităţilor rele. Ori societatea românească, în momentul crimei celor trei elevi, avea aspectul dezorganizat şi corupt care să favorizeze acel fapt. Şi pentru a evita asemenea cazuri nu o acuzare a socie-

www.dacoromanica.ro

tăţii e suficientă, ci o reorganizare a ei pe baze morale. Indirect deci, societatea, prin exemplele ei, prin cele ce se întâmplă în interiorul ei, oferă un mediu potrivit desvoltării acelor înclinări rele şi cari sunt singurele direct răspunzătoare de faptele individului.

In ce priveşte a patra cauză, sau mai bine zis a patra serie de cauze, unde am putea îngloba : filmul, sportul, literatura, ea e cea mai puţin responsabilă. Am arătat de ce nu e literatura o cauză. Intre o lectură şi un act nu e o legătură dela cauză la efect. Un act trebuie să izvorască dintr'o necesitate. Ori lectura nu creiază o necesitate, ci e un simplu act de contemplaţie. La fel se petrece şi cu filmul.

Că imaginaţia adolescentului e impresionată de ceeace citeşte sau de ceeace vede la cinematograf, iată un fapt incontestabil. Literatura poate fi un excitant al imaginaţiei şi nu numai al celei adolescente. Sunt oameni maturi cari vibrează la lectură mai mult decât adolescenţii. Şi bunicii noştri uzează mai des decât nepoţii lor scenele erotice din romane pentru a se „entuziasma". Nu există vârstă pentru impresiile produse de literatură sau de cinema.

Dar cine e vinovat pentru aceasta ? Insemnează să nu se mai scrie şi să nu se mai facă filme ? Sau artiştii să abdice de la adevăratul

www.dacoromanica.ro

scop al artei de frică să nu aţâţe imaginaţia unor mucoşi ? Iată o ispravă care nu putea veni decât în mintea lui Platon care era şi el guşat în orele lui! Azi, când ştim distinge planurile, nu se mai poate pune astfel problema.

Dar ceva mai mult : lectura şi filmul nu pot fi decât *materialul* unei imaginaţii ; ele nu pot umplea imaginaţia însăşi. Pentru a accepta deci literatura, filmul, trebue să ai o imaginaţie. Ori o imaginaţie se hrăneşte *numai* din literatură şi din cinematograf ? Evident că nu. Pentru o imaginaţie, nu numai bogată, dar normală, orice este un obiect de desvoltare : un gest, un nor pe cer, un cuvânt auzit. Nu există limite pentru imaginaţie. Pentru a imagina, pentru a trăi în acest domeniu infinit care e închipuirea, omul nu aşteaptă nici să citească, nici să vadă cum se sărută Greta Garbo cu Malec. Imaginaţia se hrăneşte din sine şi dacă n'ar citi nimic şi n'ar vedea nici-un film, evident că imaginaţia sa n'ar avea o anumită serie de excitări, dar şi-ar căuta şi găsi altele. Pentru un imaginativ o frunză e tot atât de importantă ca excitant ca şi un film. Şi atunci cum să acuzăm literatura sau filmul de îndemn la fapte rele, când predispoziţiile înăscute îşi caută ele înseşi excitanţii şi mediul prielnic acolo unde le găsesc şi când nu literatura şi filmul se impun imaginaţiei. ci imaginaţia este aceea care le caută

www.dacoromanica.ro

şi care dacă nu le-ar găsi s'ar adresa în altă parte sau n'ar hrăni din sine ?

Lamentabil e că moraliştii de două părăluţe duzina nu ţiu seamă de acest simplu fapt că şi ei şi noi şi părinţii noştri am citit şi răscitit orice fel de literatură şi nici-un criminal n'a ieşit dintre noi pentru aceasta. Şi am văzut şi filme şi multe şi cu bandiţi şi cu ororî, dar pentru aceasta n'am ucis. Ba — oroare ! — au ieşit dintre noi şi aceşti puritani moralişti ! Aceasta ar fi singurul efect funest al literaturii — dacă ar fi efectul ei.

In ce priveşte sportul, e pueril să mai discutăm absoluta absurditate a afirmaţiei care face din el un mobil spre crimă, când s'a dovedit că dimpotrivă el e o admirabilă terapeutică a inconştientului, că e un prilej de sublimare a tendinţelor de luptă, de dominare, de sadism, de brutalitate, din om.

Şi acum, când am văzut că adevărata cauză a crimei celor trei minori stă numai în predispoziţiile lor înăscute şi că familia, scoala, societatea, literatura, filmul, sportul sunt doar favorizante cari cad în subsidiar, remediul se impune de la sine cu forţa evidenţei : el stă în combaterea şi în stăvilirea acelor predispoziţii spre crimă. Şi cum e posibil aceasta ?

Cea mai mare reformă, aceea care nu se poate face bătând din palme şi care cere timp

www.dacoromanica.ro

şi un concurs a zeci şi sute de elemente, este reforma societăţii. Când societatea va căpăta un aspect moral, când ea se va organiza în forme durabile şi cari să ofere numai un spectacol frumos tinerilor cari se nasc înăuntrul ei, atunci ea va putea avea şi cetăţeni morali şi va putea oferi un mediu unde să înflorească numai binele. Intr'o societate bine organizată şi morală, cazurile de monstruozitate n'ar putea fi complect înlăturate — pentrucă psihologia cuprinde o sumă de imponderabile şi imprevizibile pe cari nici-o ştiinţă nu le va putea reduce vreodată cu desăvârşire — dar vor fi rărite.

Până însă la această mare refacere a societăţii şi a moralei, — adânc zdruncinate după război — şi nu numai în ţara noastră —, o măsură mai imediată şi mai eficace se poate lua: crearea unui institut de psihopatologie, aşa cum există şi în alte ţări. Doctori specializaţi în psihiatrie şi psihanaliză să fie în mod special afectaţi pe lângă fiecare şcoală. Şi un studiu serios, bazat pe teste, să se exercite asupra elevului. Pentru a înlesni acest studiu profesorii se cere a fi educaţi în mod special şi pregătiţi ştiinţific, pentru a putea duce, paralel cu medicul specialist, observaţiile asupra elevilor. Aceste observaţii să fie consemnate în fişe individuale speciale şi să fie complectate cu investigaţii abile luate dela părinţi.

www.dacoromanica.ro

Fişele să fie păstrate în strict secret profesional în cancelaria şcolii. Părinţii trebue de asemenea educaţi în mod special, prin conferinţe şcolare, pentru a-i transforma în auxiliari ai observaţiilor ştiinţifice ale profesorilor şi medicilor. Mai mult, ei trebuie să ştie că nici-o sinceritate asupra trecutului lor şi al familiei lor nu e prea riscată când e vorba să salveze viitorul copiilor lor. Mai ales că şcoala e obligată la secretul cercetărilor. Părinţii mai trebuie să capete lămuriri asupra felului în care şi ei vor trebui să modeleze sufletul copiilor lor. Şi cred că această metodă ar da rezultate ideale nu numai asupra elementelor rele, dar şi asupra celor bune, care în şcoala noastră se desvoltă cam brambura, fiecare de capul lui.

Mai mult, se impune desvoltarea unui institut psihopatologic general, unde să se centralizeze observaţiile făcute în toate şcolile din ţară şi unde să se ţină la punct o statistică amănunţită psihopatologică. Şi ar mai trebui creiate şcoli speciale unde suspecţii să fie ţinuţi sub observaţia cea mai strictă şi să li se facă o dezintoxicare în condiţiile cele mai deosebite.

Cunoscând astfel predispoziţiile şi caracterul fiecărui elev, profesorul va fi în stare să aplice şi metoda care va trebui să paralizeze tendinţele spre rău şi să desvolte în el încli-

www.dacoromanica.ro

nările spre bine. Şi el va şti ce indicaţii să dea părinţilor pentru ca şi aceştia să secondeze, în familie, efortul şcolii. Numai în asemenea condiţii vor deveni eficace măsuri cum este controlul lecturilor sau al filmelor şi cari azi sunt exercitate stupid. Deoarece azi se iau măsuri generale cari, ca orice măsură generală, sunt deplasate şi idiotizante. Căci sunt elevi cărora le-ar putea face rău şi lectura, atât de permisă a lui „Don Quichote", pe când altora le-ar face enorm bine lectura lui „Sherlok Holmes" care e azi interzis. Părinţilor li se va face educaţie specială în sensul ca să se intereseze cât mai strict de copiii lor şi sub o aparenţă amabilă să exercite o aspră cenzură şi o dirijare a activităţii lor.

Dar aci urmează ca un indispensabil corolar starea jalnică a învăţământului nostru secundar. Profesorul plătit ca un portar — mai prost ca portarul dela Banca Naţională — sau ca o ordonanţă, incapabil să-şi menţină prestigiul lui social, incapabil să se ţină la curent cu ultimele descoperiri în ştiinţa lui, incapabil să-şi procure cărţi şi în afară de îngusta lui specialitate, acest profesor pus în situaţia de a fi nu apostol, ci martir, nu educator ci cerşetor politic, acest profesor căruia i se creiază astfel o stare de spirit protivnică interesului şi creaţiei, care e îndemnat să se ocupe şi de alte meserii ca să poată subveni

www.dacoromanica.ro

intereselor sale imediate şi care nu mai îşi poate îndeplini toată misiunea lui pentru că nu i se ofră nici minimum de existenţă acceptabilă pentru un intelectual, nici minimum de posibilităţi tehnice, aceste profesor nu poate realiza ceeace am expus mai sus.

Dacă vreţi să aveţi profesori buni nu-i tundeţi pe elevi, ci retribuiţi omeneşte pe educatorii lor. Atunci şcoala românească — *astăzi complect dezorganizată* — va putea da rezultatele dorite. Căci aşa cum e azi organizată — am spus dezorganizată — şcoala românească, e un *dezastru moral.* A insista amplu asupra ceeace ar trebui să fie, şi nu e, această şcoală, ar umple un volum mai mare decât cel de faţă şi ne-ar depărta de subiect. In rezumat : redarea prestigiului şcolii, iată ce va pune pe picioare acest mecanism sdruncinat şi-l va face apt de a pune un obstacol dispoziţiilor criminale ale minorilor pe cari-i educă. In loc de aceasta se caută diversiuni comode şi vinovaţi imaginari: literatură sau altele. Pentru a se evita punerea problemelor mari, cari cer rezoluţii grave şi definitive.

Dacă am spus toate acestea a fost pentru a demonstra cum se punea acum un an problema unui caz, care prin incompetenţa celor cari l-au discutat a fost deformat. Cazul celor trei minori asasini, a fost prilejul de a se face în anul 1932 procesul gândirii române-

www.dacoromanica.ro

şti. El a fost pierdut într'un mod ruşinos. Gândirea românească s'a dovedit dezorientată şi infantilă. De aceea am consemnat acest lucru aici, pe hârtie, ca să rămâie mărturie pentru viitor.

III

Problema raportului dintre artă şi morală nu poate fi rezolvată decât principial şi acest raport se soldează cu un divorţ rezultând dintr'o incompatibilitate de caractere şi mai precis, dintr'o situare pe planuri fundamental diferite. Pentru a putea arăta însă, de ce arta nu poate fi morală nici imorală şi pentru ce ea nu poate fi transformată într'o ANCILLA ETHICAE. trebue să delimităm planurile celor două discipline omeneşti cari sunt arta şi morala şi aceasta nu se poate face decât pornind de la definirea lor care arată în acelaşi timp antagonismul lor profund.

Am spus că arta şi morala sunt *discipline* ale spiritului omenesc şi de aceea să nu se aştepte nimeni ca definirea lor să corespundă cu definiţiile din Larousse. Pentrucă nu ne interesează arta, nici morala, ca obiecte catalogate şi legiferate în muzeu. Aşa dar arta nu este pentru noi „ceeace e frumos", nici morala nu „ştiinţa care ne învaţă ce e bine şi ce e rău". Amândouă aceste formulări sunt puerile pentrucă sunt didactice, adică de două ori

www.dacoromanica.ro

puerile : făcute pentru copii şi născocite de minţi căzute în a doua copilărie. Arta şi morala nu sunt deci „ştiinţe", sau „tratate", ci discipline, sau mai lămurit fenomene ale spiritului omenesc în căutare de exteriorizare. S'ar mai putea spune în cea mai simplă formă că arta şi morala sunt două forme de manifestare a spiritului omenesc. Definirea lor trebuie să ţină socoteală de acest fapt.

Am spus că arta, ca şi morala sunt fenomene de exteriorizare a conţinutului sufletesc uman. Intr'adevăr, ceeace caracterizează în înalt grad superioritatea omenească, e calitatea de comuniune a vieţii sufleteşti, de comunicare dela om la om a unor bunuri individuale indicate la un numitor comun, social. Dar să n'ajungem a defini exteriorizarea ca un principiu social. Exteriorizarea unui conţinut sufletesc nu e *încă* un fapt social. Un om simte într'un fel, are anumite sentimente şi idei, pe care vrea să le scoată din sine, să le obiectiveze, să le fixeze în afară, în non-eu. Şi această transformare a unui fapt interior într'un gest sau obiect exterior se poate face pe două căi : una e expresia, cealaltă e actul. O idee sau un sentiment pot fi redate prin expresie, adică prin scris, prin marmoră, sau prin sunet, deci printr'un concurs de semne materiale; dar tot atât de bine ele pot fi redate prin acţiune, printr'un fapt, prin-

www.dacoromanica.ro

tr'un gest care să le transforme în cauze eficiente, cauze practice. Prima formă de exteriorizare creează arta, cea de a doua morala. Pentrucă în fond arta e expresia însăşi, iar morala e actul.

Am ajuns la această concluzie, pornind de la definiţia artei date de B. Croce. Acesta spune limpede: arta e expresie. Fără contest. prin opoziţie, morala trebuie să fie act. Şi definiţia dată da Croce artei e cea mai bună. Pentru că exprimă însăşi esenţa artei. Arta mai e o mulţime de alte lucruri afară de expresie. Dar e *întâi* expresie. Toate celelalte multe lucruri cari ar putea defini arta, nu devin artă decât prin calitatea de expresie a artei. Şi poate că şi acelea sunt esenţiale artei. Insă prima esenţă a artei e caracterul acesta de a traduce în expresie, adică în formă, în ansamblu de semne, un material interior, sufletesc.

Morala e act în schimb, pentru că moral nu poate fi categorisit decât un fel de a te purta în viaţă. Acţiunile sunt singure morale sau imorale. Şi morale sau imorale ele nu sunt *în sine*, ci *devin* astfel prin sensul lor social. Un fapt e un act pur. Neraportat la nici o judecată, la nici-o conştiinţă colectivă, el nu poate fi nici calificat. Numai consensul social dă atribute actelor. El le clasifică în morale şi imorale.

www.dacoromanica.ro

Şi aci deschidem o mică paranteză. Nu vom mai vorbi de moral şi imoral pentrucă filosofic sunt tot una. E ştiut că frigul nu există de fapt ci se botează astfel un grad de căldură minimă. Tot astfel imoralul nu e decât tot un act moral, însă prin comparaţie cu actul moral model e mai puţin moral, foarte puţin moral, etc., până la o gravitate maximă.

Aşa dar moralul nu-şi găseşte sensul decât în raport cu socialul. Şi aci ajungem la o adâncire mai mare a domeniilor atât de distincte, al artei şi al moralei.

Arta e un fenomen individual, pe când morala e unul social. Mai mult: morala e cu necesitate socială şi aceasta pentru că e creată de societate în întregul ei. N'a existat un om care să decreteze anumite legi, să le spună morală şi să-i oblige pe semenii săi să le urmeze. Legea e posterioară moralei. Morala reiese din felul de viaţă al unui grup şi numai forma exterioară, de lege, sintetizarea ei, poate fi făcută de unul din grup. Insă morala sistematizată, legiferată, e inoperantă. Ea nu-şi are rostul decât ca mod de existenţă a unei societăţi, ca act social deci.

Arta în schimb nu poate fi decretată de grup, nici nu reiese din grup. Ea iese din elaborarea în individ a unui fenomen interior. Arta e socială numai prin incidenţă, sau prin tangenţă. Logic s'ar putea spune că sferele

www.dacoromanica.ro

morala şi societate se suprapun pe când sferele artă şi societate se întretaie. Fac o enormă greşeală cei ce socotesc arta un fapt social.

Un fapt social e un fapt cauzat de societate, suferit de ea şi mijlocit de ea. Astfel e actul moral. El e provocat de consensul social, e realizat sub circumstanta atenţie a autorului ca legile morale (sau sociale) să fie respectate, şi efectul e *aprobarea* pe care societatea i-o acordă *unanim*.

Faptul artistic sau expresia, e creat de un singur om, după legile lui proprii, fără nici-o grijă de aceia cari vor vedea opera şi efectul produs de opera de artă e *admiraţia*, care nu e unanimă, ci e relativă, adică individuala, depinzând de gust. *Aprobarea* sau *dezaprobarea* sunt efecte sociale, iar *admiraţia* e un efect individual, prima fiind o atitudine raţională, de recunoaştere a unei consecvenţe, a doua o atitudine emoţională, de recunoaştere a unei corespondenţe sufleteşti care poate varia dela individ la individ.

Arta nu e socială decât întrucât e un bun social ca şi orice bun comerciabil, întrucât circulă, sau întrucât socialul poate fi un *subiect* al ei. Dar orice *subiect* în artă nu mai e social sau moral, ci devine un fapt pur transformabil în argument estetic. După cum *în sine*, nici un act nu e moral sau imoral, tot astfel e

www.dacoromanica.ro

luat actul în artă, atunci când e transformat în subiect. Arta fapt social e o idee superficială. In realitate între social şi artistic e o prăpastie.

Rezumând poziţia artei şi a moralei faţă de societate şi de individ, se poate spune cu drept cuvânt că morala e calea care duce cu necesitate dela societate la individ şi că arta e calea care duce dela individ la societate, sau altfel că morala e acţiunea societăţii asupra individului, pe când arta e acţiunea individului asupra societăţii. (Când spun acţiune în ce priveşte arta o spun eufemistic de oarece am arătat că arta nu e acţiune şi nu e nici socială.

Că expresia şi actul sunt două căi diferite de exteriorizare şi că ele duc la crearea a două discipline fundamental opuse o mai dovedeşte şi alceva. (Dar mai întâi atragem atenţia că adevărurile nu sunt identităţi, adică dacă 1+2=3 şi 2+1=3 în schimb când spunem arta e expresie şi morala e act, trebuie să facem rezerva că termenii adevărurilor acestora sunt ireversibili şi astfel nu orice expresie e artă, nici orice act nu e morală. Intervine, în verificarea acestor două definiţii, o scară de valorificare, care le verifică şi e în fond misiunea criticului de a o stabili).

Şi anume, un om poate să exprime în opera sa un conţinut interior pe care să nu-l exprime şi sub forma actului social ci tocmai

www.dacoromanica.ro

să-l contrazică prin acel act. Adică sunt scriitori cari în opera lor exprimă acte reprobabile din punctul de vedere moral, dar în viaţă, aceşti scriitori nu sunt capabili decât de fapte morale. E cazul lui Fr. Mauriac marele scriitor francez catolic, care deşi descrie în romanele lui numai monştri, duce o viaţă exemplară. Dimpotrivă un scriitor poate exprima în opera sa numai fapte morale dar în viaţă să acţioneze imoral şi putem da spre exemplu pe Voltaire şi pe J. J. Rousseau, cari amândoi au opere foarte curate, dar unul era un excroc internaţional care l-a tras pe sfoară şi pe Frederic cel Mare al Prusiei într'o afacere de cisme, iar al doilea a dus o viaţă odioasă şi şi-a aruncat copiii la azil. Contradicţia foarte frecventă, formând o regulă aproape, între viaţa artistului şi opera lui, arată că e altceva a trăi, altceva a exprima viaţa.

Viaţa în sine nu e morală, nici imorală. Din punctul de vedere al vieţii şi imorala e o morală, dar o morală nepermisă de societate. Ei bine arta ia viaţa în sine, nu poate fi morală, nici imorală. In artă viaţa intră pură, nealterată de sensurile ei sociale. Insăşi societatea devine în artă un fapt pur, lipsit de finalităţi practice, de reguli de purtare, devine un simplu pretext în favoarea devedirii unei intenţii. Şi operaţia de verificare a valorii unei opere de artă nu e de a-i cerceta temperatura socială,

www.dacoromanica.ro

sau morală, pentru că nu o are, pentrucă i se falsifică astfel rosturile, ci de a afla întrucât intenţia autorului s'a realizat într'un material luat ca pretext. Ceeace interesează deci într'o operă de artă e întrucât a fost placată pe intuiţia artistului.

Am văzut aşa dar, că pornind dintr'o tendinţă comună de exteriorizare a unui conţinut sufletesc, arta şi morala dela această singură apropiere originară, se despart în realizarea lor şi ajung să se formeze prin contrazicere, prin opoziţie şi prin discrepanţă. Deşi au un punct comun de plecare, arta şi morala ajung la concluzii deosebite. Intrebarea e dacă arta nu poate avea, pedagogic, efecte morale sau imorale şi la aceasta trebuie acum să răspundem.

Dela început trebuie să spunem că arta e antipedagogică. Şi acest lucru ni-l aminteşte organizarea *Republicei* lui Platon din care arta era izgonită (afară de muzică). Desigur nu pentrucă arta produce un efect imoral, ci pentrucă nu poate produce un efect moral. Arta n'are din punct de vedere moral nici-un efect; efectele ei sunt strict individuale, adică emoţionale.

Un *efect moral* nu se poate obţine decât pe aceiaş cale pe care se manifestă morala: prin acţiune. Deci, pentru a avea efecte morale subiectele de educat au nevoie de exemple mo-

www.dacoromanica.ro

rale. Ori, aceste exemple nu se dau la comandă, nici nu se pot prescrie ca precepte; ele trebuie să reiasă în mod firesc din viaţa societăţii. Moralizarea se face prin educare şi educarea nu se face prin precepte ci prin exemplul faptelor. De aceea într'o societate coruptă educarea morală *nu se poate face sub nici-un cuvânt* (şi la această frază ar trebui să tremure jalnica noastră societate românească!) Pentrucă morala trebuie să reiasă din concursul întregii vieţi sociale, al tuturor instituţiilor sociale. Când toate instituţiile sunt într'un hal moral indescriptibil, când nimic nu mai e cinstit şi bun, orice efort pedagogic e zadarnic: cetăţenii vor eşi din şcoală cu orice calităţi numai morali nu. Orice lectură şi orice manual de morală nu produce decât un efect nul, mai ales când societatea e imorală. Aceasta trebuie să încheie mica noastră litanie.

Arta — revenind la pedagogia morală a artei — nu poate stimula pe om la nimic. Nici-o crimă, nici-un război, nici-un furt, nici-un viciu nu au fost provocate de vre-o operă de artă. Dar realmente nimic rău. Şi deasemenea nimic bun. Desfid pe oricine să-mi demonstreze *cu exemple* că operele de artă au făcut ceva bun sau ceva rău în societate, în morală. Pentru că vag, cuvinte late se pot spune oricând, că arta înalţă sufletele, că purifică ini-

www.dacoromanica.ro

mile, etc., etc. Noi nu facem însă sentimentalism, ci încercăm să lămurim anumite noţiuni grave, a căror confuzie duce la primejdii. Arta nu are efecte pedagogice şi asta pentruçă omul are *prea multe* stimulente practice, efective, pentru a se lăsa atins de mirajul artei. Singurul stimulent care poate provoca o acţiune e un stimulent activ, adică un impuls psicologic, sau un gest exterior. Omul are o imaginaţie atât de bogată şi instincte atât de complicate, iar în jurul lui se petrec atâtea fapte cari-l îndeamnă fie la bine, fie la rău, încât n'are timp ,nici nevoie să se mai ducă să-şi caute pretexte de acţiune în expresiile înşelătoare ale artei! Şi dacă un om n'ar lua niciodată contact cu vre-o operă de artă, ar făptui totuşi, fie în bine, fie în rău, după cum unii oameni nu făptuesc nimic deşi sunt plini de imagini şi expresii ale artei. Aşa dar, omul are prea multe motive de acţiune pentru ca să se mai lase influenţat de artă. La aceasta s'ar putea desvolta această idee că efectul operii de artă e momentan, e trecător şi că în amintire el se atenuează, contrar faptelor cari rămân adânc gravate în mintea omului, care e uneori sguduit, răsturnat sufleteşte de ele. Tot ce s'ar putea spune e că arta aţâţă imaginaţia acelora cari au deja o imaginaţie prea vie. Dar dacă n'ar fi arta, acea imaginaţie ar găsi singură alte subiecte pentru a se aţâţa.

www.dacoromanica.ro

Care izvor e mai bogat pentru a aţâţa o imaginaţie decât inconştientul, mai ales când se manifestă în vise? Copilul căruia ne ferim să-i arătăm anumite lucruri, i se vor revela în vis *toate!* Fără a le fi văzut vreodată!! E un fapt psicologic prea bine cunoscut.

Problema moralizării e foarte delicată. Ea se pune în fond ca şi problema creaţiei. Nu se poate porni dela precepte niciodată. Regulele nu crează viaţa. Regulele sunt posterioare înfăptuirii. Pentru acelaş motiv pentru care un artist crează în ciuda canoanelor stabilite şi nici nu le ţine în seamă, omul făptueşte moral nu pentru că aşa scrie la care ci pentru că a văzut că aşa e bine. Dar când acela care va trebui să fie om şi încă om de caracter, adică adolescentul, vede că în jurul lui se trăeşte bine numai graţie călcării legilor morale, cum va putea el să le respecte, văzându-le contrazise de realitate? Nici arta nici morala nu stau în texte, în tratate şi în princpii, ci numai în aplicaţie.

Ceva mai mult: niciodată nu se moralizează prin interdicţie, deci prin negaţie. Principiile decalogului care încep cu *să nu faci cutare*, sunt călcate, pe când acelea cari încep cu *să faci cutare* sunt preţuite (şi dacă nu, apoi aceasta datorită numai faptului că sunt simple precepte). Natura omenească e bazată pe reacţiune. Omul e îndemnat să sară orice

www.dacoromanica.ro

obstacol. Şi de aceea oricare interdicţie e nerespectată de el:

a) din curiozitate;

b) din spirit de perversitate.

c) din spirit de contradicţie;

d) din ambiţie.

Obiecţiile moraliştilor împotriva artei nu sunt bine lămurite, dar ele, dacă ar fi bine precizate ar trebui să poarte fie asupra fondului, fie asupra formei, fie asupra ambelor. Căci, ce obiectează moraliştii artei: că prezintă lucruri imorale, sau că le prezintă lucrurile într'un mod imoral? Sau amândouă. Vom lua obiecţiile în parte.

A prezenta un fapt în mod imoral nu văd cum ar fi posibil. Ceeace s'ar putea spune în cel mai rău caz e că există un anumit stil plastic care e senzual şi care excită fiziologic pe cititor. Ceeace nu e vina autorului. Autorul nu e obligat să scrie punându-şi în faţă pericolul moral al cititorului, pentru că el porneşte dela premiza că cititorul său e un om responsabil. Şi un om responsabil va trece peste o excitaţie fiziologică provocată de un stil senzual şi va aborda ideea operii, dacă ea este. Pentru că un asemenea stil senzual nu poate fi scuzat decât când slujeşte a reda realist o anumită concepţie. Iar dacă nu e decât intenţionat senzual, atunci e condamnabil artistic, dar nu moral! Condamnarea aruncată

www.dacoromanica.ro

de moraliști stilului senzual ar trebui să-i ducă în mod normal la desființarea tramvayului. Pentrucă tramvayul e imoral. Nu vă miraţi. Citiţi cel mai elementar tratat de sexologie şi veţi vedea că acţiunea locomobilă are asupra anumitor oameni efecte excitante. Şi sunt foarte mulţi oameni asupra cărora un drum cu tramvayul, cu trenul sau cu orice alt mijloc de tracţiune, are un efect afrodiziac accentuat. Dar pentru asta trebue desfiinţate tramvayele şi trenurile?

In ce priveşte obiecţia că arta ar prezinta fapte imorale, e o obiecţie care cade şi prin ceeace am susţinut mai sus asupra purităţii actului utilizat ca material de artă, dar şi prin sancţiunea dată de istorie. Şi anume, capodoperile artei universale sunt toate imorale. Nu voi lua exemple decât din istoria literaturii.

Apuleyus şi toţi autorii greci cari utilizează legendele mitologice antice, ne prezită pe zei ca pe niște licenţioşi dedaţi tuturor viciilor. Mitologia greacă şi de aci şi literatura clasică elină, mişună de beţivi, de homosexuali, de curtezane, de cazuri de adulter, de mincinoşi, de îngâmfaţi şi chiar de hoţi şi criminali. Sophocle merge mai departe şi ne prezintă cazul incestuos al lui Oedip.

Trecând la literatura romană vom găsi pe un Petronius care în *Satyricon* biciue mora-

www.dacoromanica.ro

vurile latinilor decăzuţi descriindu-le cu mare talent plastic şi acelaş lucru face Juvenal în *Satirele* sale. Ovidiu scrie o *Artă a amorului* foarte decoltată, iar Catul, Marţial şi alţii cântă în versuri iubirea senzuală şi o fac obiect de artă. Rabelais descrie cu cuvinte crude pe cari azi numai D. H. Lawrence a îndrăznit să le utilizeze — lucruri abominabile şi Swift la fel. Boccaccio povesteşte cu multă vervă mai mult anecdote picante, dar şi crime şi nelegiuiri petrecute în Evul mediu italian. Shakespeare îşi umple teatrul cu monştri. Cele mai desgustătoare figuri de sadici, de criminali bestiali, de hoţi ,de femei depravate, cele mai îngrozitoare specimene de anormalitate psihică se găsesc în teatrul lui Shakespeare, începând dela acel umil Claudio din Hamleth şi până la Macbeth şi Lady Macbeth, şi până la Caliban. Nu poate avea nimeni cutezanţa de a spune că Shakespeare a pictat viciul dezaprobându-l şi arătând că duce la pedepsirea sa, pentrucă în teatrul lui găsim figura lui Falstaff, cu multă simpatie descrisă, figură bizară în care inteligenţa, talentul şi verva spirituală se aliază cu cinismul, grosolănia, beţivănia şi corupţia. Trecând la literatura modernă găsim în romanele lui E. Zola descrierea actului sexual repetată sub toate aspectele ei şi cele mai desgustătoare, dealungul unei opere de 20 de volume. Guy

www.dacoromanica.ro

de Maupassant a scris zeci de nuvele şi schiţe, toate picante, toate cu subiecte de spus „la chef". Dar să ne întoarcem la V. Hugo şi să recunoaştem că nu e mai grozavă îndemnare la revoltă, mai flagrant îndemn de nerespectare a ordinei sociale stabilite de guverne şi legi, ca romanul lui *Mizerabilii*. Intorcându-ne la Racine pe care am uitat să-l citäm, vedem că în toate piesele lui triumfă pasiunea şi că omul e arătat slab şi incapabil de a se conforma *datoriei morale*. Mai mult, La Fontaine, care e dat copiilor drept premiu pentru morală, e în fond şi s'a dovedit cu vârf şi îndesat, un autor imoral, pentrucă în toate fabulele lui triumfă răul şi pentrucă omul, după aceste fabule, pentru a reuşi în viaţă ar trebui să fie — cum şi este el chiar fără sfatul lui Fontaine! — ipocrit şi viclean. Ei bine, tot ce am enumărat mai sus se găseşte în programa analitică, a tuturor ţărilor şi evident şi a învăţământului secundar din România.

Mi se va răspunde că *nu tocmai* pasagiile imorale din aceşti autori sunt în carte. Fals. In majoritatea lor, bucăţile acestor autori pot fi acuzate de imoralitate. Dar chiar dacă obiecţia ar fi dreaptă, oare elevul se va mărgini la lectura bucăţilor din carte? Evident nu. Şi eând va citi şi celelalte operé ale scriitorului nu vă da peste pasagii cari sunt fatal să-i cadă sub ochi? Cum aş putea eu, ca profesor, să-i

www.dacoromanica.ro

interzic unui elev să citească *Boule de Suif*, sau *La Terre*, când i-am spus în clasă că Guy de Maupassant şi E. Zola sunt mari scriitori? Nu voi fi inconsecvent şi suspectat de elev? Desigur că da.

E cert că adolescentul nu trebuie îndrumat în mod special spre o anumită prezentare a realului în literatură, dar nici îndepărtat nu poate fi. Căci mai mult va avea el de câştigat dintr'o lămurire sinceră a problemelor reale ale vieţii, decât din ascunderea lor. Şi nici-o literatură nu e în stare să pervertească pe un adolescent, după cum nu e în stare nici să-l îmbunătăţească.

E drept iar, că am vorbit aci de realism ca operă de artă, iar nu ca subiect de licenţiozităţi. Există o anumită literatură de pornografii, de anecdote picante, de desenuri obscene... Dar aceea nu e literatură, pentru Dumnezeu! Aceea e marfă şi se vinde sub formă de broşuri sau reviste umoristice, sau în formă de fotografii, pe sub mână! Aceea nici nu intră în discuţia noastră pentru că ea nu e decât un fapt penal! Indată ce realismul e întrebuinţat într'o intenţie artistică problema moralităţii sau a imoralităţii lui nu se mai pune!

Pot încheia rezumând: între artă şi morală nu există nici-o punte de trecere, una fiind expresie şi fapt individual, cealaltă fiind act şi fapt social. Arta nu are nici un efect peda-

www.dacoromanica.ro

gogic, nici bun, nici rău, Morala nu poate fi efectivă decât prin acţiune şi singura morală eficace e aceea care decurge din societate. O societate. nu are decât morala pe care o merită şi nici-o operă de moralizare nu poate da rezultate într'o societate coruptă. Şi că literatura nu e de nici un efect dăunător într'o societate curată moralmente, asta o dovedeşte tineretul fascist, disciplinat, activ şi demn.

IV

O expresie fără un conţinut nu e posibilă. In orice caz o expresie trebuie să închidă în sine un cuprins de idei sau de reprezentări, o serie de imagini în acţiune sau în desfăşurare spaţială. Formă goală e posibilă. Adică se poate ca un scriitor să scrie frumos... nimic. Să spună fraze, să le înădească, dar să nu exprime nimic. Dar odată ce exprimi, indiferent că ai spus-o frumos sau urât, însemnează că ai exteriorizat un conţinut. Aşa dar arta presupune şi un conţinut. Şi unii esteticieni acordă mai mare importanţă conţinutului artei, decât expresiei. Ori acesta e un non-sens deoarece a desprinde conţinutul de expresie este a reţine dintr'un om carnea şi a arunca pielea,, ceeace e imposibil. Conţinutul şi expresia fac una. De aceea nu interesează *ce* exprimi în

www.dacoromanica.ro

artă; interesază să exprimi, ceva, orice, dar să exprimi.

Descrierea şi povestirea ,iată două condiţii tecnice ale conţinutului estetic. La acestea vremea noastră a mai adăogat una: analiza. Ce trebuie să cuprindă aceste condiţii? Răspunsul a variat după epoci. Şi răspunsul a enunţat idealul estetic al acelei vremi.

Intr'o epocă literatura urmărea frumuseţea ideală, în alta urmărea perfecţiunea formală, în alta scopul moral. Niciodată însă literatura nu şi-a mărturisit mai exact ceeace urmăreşte şi ceeace a urmărit totdeauna, chiar inconştient şi chiar când credea că urmăreşte altceva, ca în vremea noastră. Azi scriitorul ştie că literatura caută să aprofundeze cunoaşterea sufletului omenesc. Scopul literaturii e aşa dar adevărul psicologic — sau cum îi spunea acel critic rămas mare în ciuda trecerii vremii, Boileau, adevărul moral (înţelegând prin *moral, psicologic)*. Pe acesta l-au scos în relief operele de artă şi de literatură din toate timpurile. Unicul material, termenul ultim al artei e deci sufletul omului. Şi acest suflet e o îngemănare de bine şi de rău. Iar în artă nu ţi-e permis să falsifici ,adică să idealizezi, adică să desparţi ceeace în natură e împreunat şi să arăţi numai binele. Scriitorul trebuie să arate cinstit şi crud viaţa. Nici idealiştii nu sunt adevăraţi scriitori, pentrucă ei

www.dacoromanica.ro

deformează adevărul exprimând numai binele, dar nici naturaliştii (pentrucă şi ei deformează adevărul exprimând numai răul. Scriitorul trebuie să arate realitatea în exactitatea ei, având în vedere faptul că el trebuie să aprofundeze cunoaşterea sufletului omenesc. Iar moraliştii când cer ca opera de artă să aibă un conţinut moral, nu ştiu ce cer. Pentru că arta nu poate fi o servitoare a moralei, cum am văzut mai sus. Şi pentrucă ea nu poate minţi. Ea trebuie să aibă un conţinut *adevărat* nu unul *moral*. Şi între aceste două noţiuni e contradicţie. Pentru ca o operă să fie morală trebuie ca scriitrul să înlăture o jumătate din aspectul realităţii şi al sufletului, care e rea şi deci să falsifice. Ceeace e o aberaţie.

Dar dacă literatura urmăreşte exprimarea sufletului omenesc, era firesc să ia acelaş drum pe care l-au luat în vremea noastră toate ştiinţele, naturale şi biologice, precum şi psicologia. Şi anume începutul acestui secol al XX-lea a adus această descoperire că pentru a se obţine rezultate efective în studiul normalului, trebuie procedat întâi la studiul cazurilor anormale şi patologice. Că sufletul omenesc se poate cunoaşte şi misterele lui se pot înlătura mai mult din cercetarea bolnavilor sufleteşti decât a sănătoşilor. Aceasta a fost calea care a dus la inconştient şi la studiul lui şi aceasta a dus la o altă importantă

www.dacoromanica.ro

descoperire. Aceea că normalul şi anormalul, nu sunt despărţite de graniţe bine determinate, ci că ele coexistă şi se interpenetrează. In orice om normal zac latenţe anormale, a căror descoperire şi ilustrare e mult mai importantă pentru individ decât viaţa lui banală de fiecare zi. In orice om, oricât de sănătos în aparenţă, zac perversităţi şi sâmburi patologici cari îi colorează într'un anume fel individualitatea lui. Tonalitatea individuală nu depinde deci decât de felul în care se dozează în el normalul şi anormalul pe o scară lungă cu nenumărate grade treptate. Şi studiul psicologic al unui individ va merge în mod natural spre aceste înclinări patologice cari singură îi descopere psicologului adevăratul caracter al individului, iar nu spre acele înclinări normale şi sănătoase pe care un individ le are comune cu toţi indivizii din aceiaş serie.

Era firesc ca şi literatura să urmeze acest drum nou al psicologiei. Şi în literatură tipul normal nu mai putea — şi nu mai poate de aci înainte — fi izvor de inspiraţie. Ceeace caută romancierul azi este excepţia, tipul care iese din comun. Şi când descrie un tip normal romancierul caută să-i descopere grăuntele de anomalie. Ca şi ştiinţa care e preocupată azi să studieze abaterile dela reguli, ca şi psicologia care pentru punerea la punct a cuceririlor sale se adresează nebunilor, copiilor sau

www.dacoromanica.ro

primitivilor şi literatura nu mai se poate mulţumi cu tipul comun, ci se îndreaptă spre tipul extraordinar.

Nu e'n aceasta modă, nu e dorinţa de noutate, de epatare, de snobism. Nu e nici o atitudine trecătoare. E o cale severă de care arta a devenit conştientă, pentru că de fapt se afla în ea mai de mult.. Pentrucă mai înaintea psicologilor literaţi au simţit că de fapt mai mult anormalul e regula şi normalul excepţia. Toată literatura, începând dela Homer şi până azi, foeşte de tipi anormali, de cazuri excepţionale, de nebuni, de perverşi, de aberaţi.

Literaţii au presimţit deci unde stătea adevăratul interes al psicologiei omeneşti. De aceea literatura e un vast muzeu de teratologie morală. De aceea Cervantes n'a făcut din Sancho Panca un erou principal ci din Don Quichote; prin nebunia acestuia din urmă se citeşte mult mai adânc în sufletul omenesc decât prin mediocritatea plină de bun simţ, a bietului său scutier. De aceea literatura lui Dostoiewsky e o galerie de monştri morali şi de aceea André Gide a putut spune în studiul asupra marelui rus că: „Literatura bună se face cu sentimentele rele". Cu acele sentimente rele cari animă personagiile sale şi care nu sunt ale lui, Dostoiewsky a îmbogăţit enorm cunoaşterea sufletului omenesc. Acele

www.dacoromanica.ro

sentimente rele nu sunt doar invitații la rău, ci simple fișe științifice. Și fiecare operă de artă e în felul ei un astfel de dosar psihologic. Și idealul scriitorului acesta trebuie să fie: de a fi un psicolog care să aducă ceva nou în domeniul sufletului.

In romanul de față am vrut să creez un asemenea tip psicologic anormal. Nu-l descriu: pentru cine a citit romanul tipul există așa cum este el.

Un lucru pot să afirm: că e un tip odios. Produce oroare, scârbă, orice, numai simpatie nu poate inspira. Cel mult poate fi compătimit. Un tip amoral (nu imoral) sau mai bine: lipsit de simțul moral. Dar nu un ticălos. Un nenorocit. Un monstru psicologic. Și care își dă seama de acest lucru și suferă. Tipul nu poate inspira în orice caz dorința de imitație în nimeni. Romanul are elementul principal care-i scuză pictura răului și anume că dă acestui rău un aspect respingător, care nu atrage ci îngrozește. Nimeni nu cred că s'ar simți tentat să se îmbrace în pielea eroului meu, tot așa cum n'ar fi nimeni atras de destinul lui Macbeth sau al Phedrei.

Căci moraliștii asta protestează, că autorii clasici au creat monștri și au descris răul, dar l-au și făcut urât, respingător, așa ca nimeni să nu se simtă tentat a-l întreprinde. Dar mă 'ntreb care e nebunul care s'ar simți

www.dacoromanica.ro

tentat de soarta şi de psicologia eroului meu! Haida-de! Cutare şef de birou sau cutare colegian? Nici unul, nici celălalt desigur. Iar directorul de minister care umblă pe sub fustele petiţionarelor poate fi sigur că domniasa e mai invidiat decât orice erou. Din mediocritate şi platitudine nu poate ieşi nici-o lumină pentru cunoaşterea omului. Din viaţa banală şi cotidiană, din gesturile mecanice şi universale ale funcţionarilor, din pleava comună şi uniformă a oamenilor decoloraţi şi fără ton unic, nu se poate scoate nimic, niciun folos pentru literatură. Indată ce însă în viaţa monotonă şi promiscuă a acestor roboţi intervine sunetul unei nebunii proprii, al unei manii, al unei perversităţi, al unei apucături stranii, al unei răbufniri de inconştient, atunci abia ei devin eroi romaneşti.

Trebue însă distinse în obiecţiunile moraliştilor trei ţinte. Una se îndreaptă împotriva eroilor, sau să zicem contra imoralităţii tipurilor. Am văzut că obiecţia e respinsă *de plano* pe motivul că nu poate exista tip moral, orice erou literar fiind imoral prin definiţie, deoarece e normal şi e real, iar nu trucat. Spun că e imoral numai din punctul de vedere al eticei comune, al eticei de cabinet ministerial. Pentru că de fapt punctul de vedere moral am văzut odată pentru totdeauna mai sus că n'are ce căuta în artă.

www.dacoromanica.ro

A doua obiecţie se îndreaptă împotriva imoralităţii subiectului. Nici aceasta nu e susţinabilă întrucât şi aici, ca şi când era vorba de tipuri, scriitorul nu poate ţine seamă decât de adevăr. Şi ceeace interesează într'un subiect este ca el să slujească într'adevăr la motivarea ideii sau a psicologiei pe cari scriitorul vrea să le redea. Atât şi numai atât. Dacă o scenă nu e necesitată de motivarea esenţei unui roman ea e inutilă, deci suprimabilă. Dacă însă ea exprimă ceva, dacă e un nod fără de care nu se poate înţelege complexul operii, atunci orice scenă ar fi, orice subiect ar fi, e scuzată.

In ambele aceste cazuri se cunosc procese celebre. In ce priveşte tipul socotit drept imoral, e cazul procesului intentat lui Gustave Flaubert pentru „Madame Bovary". Scriitorul a câştigat cauza literaturii deşi procesul a fost meschin şi sec. Asta se petrecea în 1856. Anul următor s'a judecat procesul, de astă dată pentru subiect socotit imoral, al unui volum de poezii (şi azi mai hohoteşte Europa pe socoteala acelui procuror demn de tot râsul veacurilor!) „Florile răului" al lui Ch. Baudelaire. De data asta poetul a fost condamnat, pentru că justiţia înfrântă în primul caz vroia să-şi ia revanşa. Şi a căzut victima cel mai mare poet din câti a avut Franţa şi unul din cei mai mari ai lumii. Acum câţiva

www.dacoromanica.ro

ani, din inițiativa lui Louis Barthou s'a revizuit „post mortem poetae" procesul și memoria poetului a fost absolvită de oprobiul condamnării. Ce folos că prostia contemporanilor săi n'a putut fi flagelată atunci, pe moment!

Dar e un al treilea gen de imoralitate în literatură care de astă dată e unul. E vorba de tratarea imorală. E vorba de căutarea imoralității cu orice preț, de etalarea voluptăților și de redarea senzuală a anumitor scene scene erotice a căror prezență în operă nu e cu nimic justificată. E vorba de descrierea unor situații triviale și a unor vorbe murdare, fără nici-un rost în ansamblul operii. Ei bine, acestea sunt condamnabile întâi din punctul de vedere artistic.

E vorba aici de sexualitatea în artă. Își au un rost scenele erotice într'un roman? Îi e permis scriitorului să redea realist actul sexual? Răspunsul e precis: da însă cu o condiție. Acea descriere să-și aibă un rost estetic. Dacă ea motivează ceva își are un rost. Dacă nu e necesitată de ideia operii e inutilă și deci condamnabilă. In „Amantul Doamnei Chatterley" nu se poate concepe eliminarea scenelor erotice cu toate că și fără ele romanul ar fi bun. Dar autorul urmărește acolo o anumită idee și nu se poate dispensa de acele scene. Celebrarea corpului ,a uniunii sănătoase, totale, depline, a satisfacției sincere, desprinse de

www.dacoromanica.ro

minciună, de ipocriziile puritane, cinstea față de un act natural, îndeplinirea naturală a oeeace e dat dela natură să fie făcută fără ruşine şi fără oprbiu, acea întoarcere la adevărul trupului, opusă uscăciunii şi minciunii moralei puritane, sau ascetismului intelectualist, sterilității vieții moderne, iată ce trebuie să exprime acele scene şi exprimă. Dar când un autor descrie scene erotice cu unicul scop de a atâța pe lector, de a-i trezi simțurile atunci numai face literatură. Sexualitatea poate fi deci un argument estetic ca oricare altele şi a ne ruşina de ceva care e atât de simplu şi de natural noi care în licee urmărim să dăm copiilor noştri o educație complectă şi care plătim un doctor cu scopul de a-i iniția în tainele vieții şi a-i feri de perversități, ar fi a ne pălmui singuri şi a ne minți cu neruşinare. Dar când sexualitatea în literatură devine comerț ordinar atunci avem drept să ne revoltăm. Sunt în literatura română câțiva scriitori cari au comercializat scenele erotice. Nu-i numesc pentru că-i cunoaşte toată lumea. Dacă ar fi fost chimişti aceştia ar fi devenit cu siguranță negustori de iochimbină. Aşa însă fabrică afrodiziace literare. Aceşti scriitori spurcați au produs confuzia care se face între adevărata literatură care poate descrie orice şi între pura pornografie. Pentru că nu e subiect permis şi nepermis. Un singur lucru nu-i e per-

www.dacoromanica.ro

mis scriitorului: de a falsifica adevărul, de a minți. Și acei fabricanți de literatură sexuală trădează arta.

Pentru cine a înțeles romanul meu nu mai e necesar să demonstrez necesitatea celor câteva scene erotice descrise în roman. Dar celor cari *nu vór* să înțeleagă — și vor fi fiind și din aceștia, desigur, îmi dau osteneala să le explic (și am naivitatea să cred că-i voi face să mă înțeleagă!)

Tema romanului era de a arăta un erou lipsit de voință, un slab, un neputincios sufletește. Ori referindu-mă la lipsa unei constante sufletești, eram obligat de gravitatea ei să atac cele mai grave probleme ce se pun unui om. Că eroul meu e un timid nu o puteam arăta punându-l să joace table cu un nea Ion oarecare într'un orășel de provincie. Că e lipsit de bărbăție iar nu puteam să dovedesc arătându-l cum bea o halbă cu bere. Caracterul unui om nu reiese decât din atitudinea lui în fața problemelor capitale ce se pun omului : acțiunea, moartea, iubirea, sexualitatea. Eroul meu e adus deci *necesar* în fața tuturor. In scenele erotice cu Ana, cu Elina, mai ales acolo unde luptă, se vede lipsa lui de masculinitate și aceasta era necesar să fie subliniată. Iar în atitudinea lui față de fete se vede neputința lui de a întreprinde ceva.

Mi-e penibil să analizez și să dovedesc pe

www.dacoromanica.ro

romanul meu. O fac totuşi dintr'o dorinţă de a face să triumfe adevărul. Cred că până la urmă tot va fi răzbită opacitatea acelora cari nu vor să facă un mic efort de gândire şi de educare a sensibilităţii, un efort care e prea minim faţă de rezultate, pentru a înţelege literatura şi cinstea ei deosebită. Şi pentru a distinge adevărata literatură de cea falsă.

Pentru a încheia acest pasaj îmi permit o confesiune care desigur că mă va face să pierd pe cititorii cari ar fi căutat în literatura mea altceva decât puteau şi trebuiau să găsească (dar nu regret pentru că voi rămâne cu adevăraţii cititori) : *nu voi mai descrie, niciodată, nici un act sexual, chiar atunci când va fi necesitat de economia operii.* In orice caz, atunci când va fi nevoie să ating acest subiect îl voi descărna şi-l voi hermetiza într'atât încât să nu mai fie distins nimic realist şi nimic aţâţător în el. Fiindcă şi eu sunt scârbit de abuzul care s'a făcut cu această literatură şi scârbit de nesinceritatea, falsul şi negustoria scriitorilor căutători de scandal şi de cititori. (Imi promit chiar să scriu în viitor un roman imposibil de cetit, un roman fără cetitori).

V

O chestiune asupra căreia mă opresc puţin este aceea a persoanei întâia. Când spui lu-

www.dacoromanica.ro

cruri atât de grave, cum sunt acelea cari-l privesc pe eroul meu, e cam riscat să le spui la persoana întâi. E riscat pentrucă omul are o curiozitate întru totul desgustătoare, care vrea să răscolească viaţa scriitorului şi să identifice faptele eroului în persoana autorului. Lucrul e foarte simplist şi expresia lui cea mai sinistră e în afirmaţia nu ştiu cărui critic care a aruncat în presa europeană ideia că Dostoiewsky trebuie să fi făcut şi el o crimă pentru a fi putut reda cu atâta exactitate mustrările de conştiinţă ale eroului său. Absurditatea e evidentă. Pentrucă dacă Raskolnikov ar fi o întruchipare a lui Dostoiewsky el n'ar mai fi pur şi simplu. Pentrucă mustrările de conştiinţă nu l-ar fi putut duce pe autor în niciun caz la literatură ci la una din cele trei concluzii fatale : sinucidere, nebunie sau ispăşire în puşcărie.

Dacă e bănuit un scriitor care scrie la pers. III cu atât mai vârtos va fi bănuit unul care scrie la pers. I. Insă bănuiala e de cele mai multe ori falsă. Deoarece nici odată nu se poate şti cu precizie când un scriitor şi-a descris viaţa în opera lui şi când n'a fost decât un reproducător obiectiv. Eugène Fromentin a scris în „Dominique" povestea unui om mediocru şi care-şi ratează întreaga lui viaţă şi totuşi n'a pus nimic din el. Pentrucă Fromentin un om mediocru n'a fost, nici nu şi-a pierdut viaţa.

www.dacoromanica.ro

A fost un pictor de talent şi un scriitor de mai mare talent şi numai simplul fapt să a scris „Dominque" exclude posibilitatea de a căuta în acea povestire elemente ale vieţii scriitorului. In schimb cine a citit „Martin Eden" fără să ştie că e o autobiografie, n'ar putea bănui niciodată că în acest roman la pers III se ascunde viaţa lui Jak London.

Ceeace e sigur e că niciun scriitor nu se poate împiedica de a-şi amesteca sau propria viaţă, sau propriile experienţe, în romanele sale. Lucru nu e posibil pentrucă imaginaţia însăşi e formată din reconstruirea datelor observaţiei imediate asupra vieţii. Şi pentrucă arta fiind aprofundarea sufletului trebuie să se reazime în primul loc pe observaţia realistă şi abia în al doilea rând pe fantezie. Dar imaginaţia unui scriitor elaborează materialul real până într'atât încât nici el nu se mai poate recunoaşte în ceeace a făcut. Amestecul de trăit şi de inventat e atât de bogat şi de bine sudat încât ceeace rezultă e cu totul altceva decât era adevărata viaţă.

Insă unde e necesitatea de a şti că un roman cuprinde viaţa autorului ? Cu cât ne avansează în cunoaşterea operii, în simţirea ei, siguranţa că în ea se cuprinde experienţa proprie a scriitorului ? Cu nimic. Dacă scriitorul îşi dă cuvântul de onoare că tot ce a scris îl priveşte în mod direct, că el e eroul, vom simţi

www.dacoromanica.ro

mai mult ? Nici-o intensificare a emoţiei nu aduce după sine identificarea eroului cu autorul ! Interesează opera în sine şi atât !

Persoana I era necesitată în acest roman de elementul lui analitic. Nu confesiunea autorului interesează fiindcă vă rog să-l credeţi pe autor că ar avea mult mai mult de spus despre sine decât despre eroul lui şi cu totul alte lucruri. P'onoarea mea! Dar lăsând gluma la o parte, ceeace mă interesa în acest roman era analiza pe care şi-o face eroul sie însuşi. A creia un tip care e conştient de sine şi care suferă pentru aceasta, iată problema pe care mi-am pus-o. Ori analiza interioară pusă la pers. III e totdeauna artificială. E caraghios să spun eu ce gândeşte altul. E drept că şi redarea la pers I are o parte de artificial, dar mult mai mică. Pentrucă la pers. III oricând cititorul îşi pune întrebarea de bun simţ de unde ştie autorul, dintre eroi. Pe când la pers. I cititorul are impresia că citeşte însăşi confesiunea eroului (de aci şi necesitatea cititorului de a confunda pe un erou cu autorul). Şi pateticul unei conştiinţe tulburată de luciditatea ei nu poate fi redat decât tot în stilul direct al pers. I.

Acestea spuse nu ca o scuză, ci ca o simplă pavăză contra mahalagismului literar.

www.dacoromanica.ro

VI

Am lăsat pentru la urmă cea mai de seamă chestiune pe care o ridică acest roman şi care decurge din calitatea socială a autorului acestor rânduri. Este vorba de compatibilitatea între profesorat şi literatură. I se poate permite unui profesor să scrie şi să publice literatură, ştiind că în literatură se poate scrie orice odată ce ai acceptat-o ca realitate de sine stătătoare? Cum se împacă misiunea de moralizator şi de formator de caractere a profesorului, cu toate scenele realiste pe cari uneori le abordează în literatura lui ? Nu e o contradicţie între ele ? Mai îşi păstrează el autoritatea în faţa elevilor? Toate întrebări grave, dar nu fără răspuns foarte uşurător. Ba chiar cu răspunsuri mai multe, aşa că nu ştiu de unde să încep. Atac deci în primul loc un corolar al distincţiei pe care am făcut-o între morală şi artă.

Am spus că arta este expresie şi că morala este act. Dacă morala este act, dacă moral se face un om prin exemple, ei bine, atunci un profesor moralizează prin exemple. Autoritatea unui profesor nu depinde de ceeace scrie, ci de felul cum se poartă în clasă. Depinde de personalitatea lui. Şi în personalitatea aceasta intră : pregătirea lui ştiinţifică, intră dragostea pe care ştie să o inspire elevilor pentru

www.dacoromanica.ro

persoana lui, intră interesul şi pasiunea pe cari ştie să le inspire tot elevilor pentru materia pe care o predă, intră seriozitatea lui în atitudine şi felul în care ştie să soluţioneze diferitele chestiuni de ordine în şcoală şi apoi intră felul demn în care ştie să apară în societate.

Ooare e nedemn pentru un profesor să scrie un roman ? Chiar un roman unde să abordeze anumite chestiuni erotice ? Dar e demn ca profesorii să facă politică şi să se ţină de întruniri neglijând cursurile şi neinteresându-se de elevi ? E demn să alerge prin sate cu ciomegele spre a administra sau a mânca bătaie dela colegii opozanţi ? E demn ca unii profesori să ducă o viaţă de desfrâu îmbătându-se ca porcii şi uneori intrând chiar, în acest hal, în clasă ? E demn ca unii profesori să fie pregătiţi aşa de mizerabil încât să-i corecteze proprii lor elevi? Demn mai e ca unii profesori să se poarte cu elevii lor ca ciobanul cu câinii săi, înjurându-i sau bătându-i ? Demn mai e ca unii profesori să-şi piardă nopţile şi banii prin cluburi ? Demn mai e ca unii să trăiască în adulter şi mai ales demn e ca unii să trăiască în adulter şi mai ales demn e ca unii să primească mită pentru a promova anumiţi elevi ? Vi se pare că glumesc, sau că pun ipoteze în vânt ? Nu ! Există asemenea profesori în învăţământul nostru secundar şi sunt tole-

www.dacoromanica.ro

rați. Unii nu pot fi dovediți, alții sunt dar au protecții mari, alții sunt îngăduiți de milă, alții însfârșit știu să se ascundă și să scape pe diferite căi, de pedeapsă. E drept că sunt cazuri inevitabile și cari se găsesc în orice branșă și 'n orice țară. Dar atunci cum poate fi acuzat de imoralitate un om a cărui singură crimă e de a fi scris un roman, când atâtea adevărate crime morale rămân nepedepsite? Când viața unui profesor e curată, când n'are a-și reproșa nici-o *faptă* imorală, un roman nu-i poate scădea cu nimic prestigiul.

Ei, Doamne ! Nici prestigiul acelor profesori menționați mai sus nu e întru nimic scăzut. Cunosc un profesor care-și pierde nopțile prin cluburi și apoi se poartă cu elevii dimineața mai prost decât un plutonier major cu recruții săi. Și totuși elevii săi îl respectă, și-l iubesc chiar. Fiindcă văd că e un profesor eminent și că folosesc de pe urma lui. Și dacă nici viața asta imorală și atitudinea urâtă a unui profesor nu-i scade prestigiul, cum i l-ar putea coborâ o carte !

Dar, se poate obiecta, cum vei putea domneata profesor să interzici propria-ți carte elevilor, fiindcă va trebui să o interzici? Las la o parte această absurdă necesitate a interzicerii, asupra căreia am mai discutat și voi reveni încă odată mai jos. Ii este permis unui scriitor să aibă copii ? Sper că da. Să spe-

www.dacoromanica.ro

răm că atâta lucru i se permite să facă, după ce i se pun atâtea absurde pretenţii în literatură. Şi atunci întreb şi eu, cum va putea să interzică părintele copiilor săi, la o anumită vârstă, propriile sale cărţi ? Aici situaţia ar părea ceva mai gravă decât între raportul dintre profesor şi elev, unde te poţi scăpa mai uşor eschivându-te cu o glumă sau cu o supărare afectată (nu reală !). Dar când profesorul e nevoit să deconsilieze (nu spun acest medieval şi retrograd cuvânt *a interzice)* pe elevii săi de a citi alte cărţi, nescrise de el, nu e o situaţie identică aceleia când trebuie să le deconsilieze lectura propriei sale cărţi? Ba da. Şi acum vine răspunsul. Profesorul nu poate şi nu trebuie să interzică, pentrucă interdicţia provoacă reacţiunea din curiozitate şi spirit de contradicţie. Profesorul, când va fi întrebat de elevii săi dacă pot citi o carte, indiferent dacă e a sa sau a altora, îi va sfătui să renunţe la ea convingându-i în mod inteligent că nu e pentru înţelegerea şi pentru interesul lor. Pentru că într'adevăr cărţile se interzic în anumite vârste nu pentru că sunt pernicioase în sine, dar pentrucă nu sunt pentru nivelul de desvoltare al minţii elevului. Şi profesorul de aceea e profesor ca să desvolte în elevul său convingeri şi ca să-i facă să înţeleagă şi să se poarte cu ei frumos. Pentru că dacă o luăm pe interzicere. atunci putem pune

www.dacoromanica.ro

zăbrele la geamurile şcolii şi ghiulele de picioarele copiilor. Şi cred că atunci când ai convins pe un copil că o carte nu îl interesează şi că nu e pe puterea lui de înţelegere s'a rezolvat simpla „grava problemă". După cum la fel se pune problema şi în familie. Părintele trebuie să supravegheze lectura particulară a copilului său nu ca un servitor al Inchiziţiei. El trebuie să îndrume interesul copilului şi să-l convingă să renunţe sau să accepte anumite cărţi şi numai astfel scopul educaţiei e atins. Fiindcă ceeace trebuie dat elevului nu sunt obstacole, ci convingeri inteligente.

Dar intervine aci o altă problemă : aceea a educaţiei sexuale a tinerilor. Mă rog, se pare că în licee încă din clasa V începe a se face iniţierea tinerilor, iniţiere discretă evident, dar necesară, în sexualitate. Medicul supraveghează pe elevi şi le dă sfaturi a căror preciziune depăşeşte pe aceea a scenelor erotice descrise în romane. Şi dacă aşa stă lucrul de ce-i ferim pe copii ? Să nu ştie un lucru pe care *trebuie* să-l ştie, pentrucă trebuie să se ferească de perversităţi ? Sau îi ferim, dar vrem să ştie şi atunci se întâmplă cu educarea sexuală ceva cam aşa cum se întâmpla cu Constituţia din „Scrisoarea pierdută": să existe, dar să nu se facă, sau să se facă elevilor educaţia sexuală dar ei să nu ştie nimic

www.dacoromanica.ro

despre ea. De ce această minciună, această acoperire stupidă a unui fapt natural, a cărui tratare e atât de firească în şcolile apusene ? De ce să dăm impresia că e un lucru nepermis ceeace e o necesitate naturală şi să împingem astfel cu bună ştiinţă pe adolescent spre apucături cari să-l îndepărteze de calea normală a naturii ? In acoperirea şi ferirea ipocrită a unui lucru care, evident discret, trebuie cunoscut de adolescent, stă o mentalitate înapoiată care nu poate duce la nimic bun.

Ceeace e stupid e că li se interzice elevilor să citească anumite cărţi de o reală valoare literară pentru motivul că au scene erotice, dar adolescentul poate cumpăra de la orice chioşc nişte hidoase şi sinistre reviste umoristice pornografice, de o murdărie şi o lipsă de gust cari le pătează conştiinţa. Sau găsesc elevii la chioşc o serie de reviste străine pline cu nuduri, cu anecdote şi cu articole, cari le pervertesc simţurile mai mult decât o carte unde interesul e altul decât senzual.

Că a fi profesor şi a scrie literară nu e o incompatibilitate se poate vedea şi din exemplele apusene. Chiar azi funcţionează la liceele din Paris doi mari scriitori dintre tineri, amândoi având romane în librărie şi în aceste romane fiind lucruri pe cari ipocrizia moraliştilor le califică imorale, dar nimeni în Franţa nu a îndrăznit să cârtească măcar o

www.dacoromanica.ro

obiecție contra autorilor. E vorba de Ramon Fernandez și Marcel Arland. Iar la noi în România nu sunt mai puțin de două deja exemplele unor profesori cari au în cărțile lor scene erotice, dar nici n'au ieșit criminali de pe băncile claselor lor, nici nu și-au pierdut prestigiul didactic.

VII

Ce-aș putea adăoga în concluzia acestei lungi desbateri? Că mi se pare la un moment dat că sunt un nebun care mă demenez singur într'o piață în mijlocul unui cerc de deștepți cari clatină milos și semnificativ din cap. La urma urmei tot ce am spus aici poate că nu sunt argumente în favoarea adevărului. Dar atunci cari sunt argumentele și care e adevărul? Sau capul meu e conformat altfel decât al înțelepților cari nu pot să înțeleagă și să accepte aceste argumente. Cari în definitiv nu sunt ale mele ci ale bunului simț și ale celor ce s'au ocupat mai înaintea mea, în alte țări, de aceste chestiuni.

Ar trebui oare să mai apăr și moralitatea gravurilor lui Ion Anestin căruia nu știu cum să-i mulțumesc pentru viziunea plastică exactă în care a știut să surprindă atmosfera romanului? Să mai strig și pentru el că ceeace face o artă și o artă mare, cuprinzătoare o inte

www.dacoromanica.ro

ligență rară a liniilor, o sensibilitate deosebită a planurilor, a expresiilor? Să spun că în definitiv o gravură a lui e tot atât de inocentă ca un nud sculptat de Praxiteles? O! Sunt prea obosit. Și pot să spună unii că această postfață e o săpuneală, sau că e un duș rece. Pentru mine e o durere. Durerea că în țara mea mai e nevoie de asemenea explicații.

Mai, 1935.

www.dacoromanica.ro

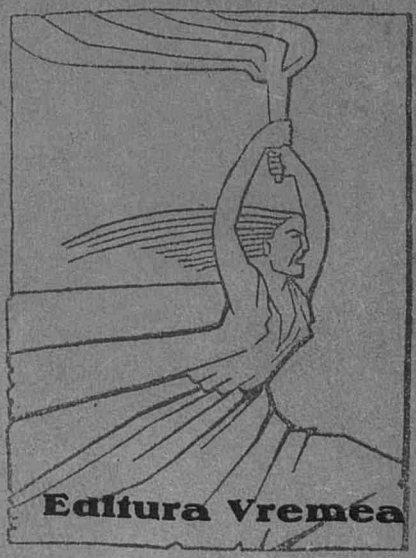

www.dacoromanica.ro